

CONSUMENTENBESCHERMING BIJ HET GEBRUIK VAN MILIEUKEUREN¹

1. De aandacht voor het leefmilieu dringt stilaan tot alle lagen van de samenleving door en beïnvloedt het consumptiepatroon, al is die invloed nog beperkt.² De milieubewuste consument wenst de negatieve milieu-effecten die hij te weegbrengt zoveel mogelijk te minimaliseren door minder milieuvervuilende produkten te kopen. Producenten spelen daarop in door produkten te produceren die milieuvriendelijker genoemd worden, wat ze dan meestal aangeven d.m.v. een milieukeur, groen label of ecolabel. De toenemende vloed aan ecolabels brengt echter de consument in verwarring³ én doet bij hem vragen rijzen over de betrouwbaarheid van deze logo's.⁴ In hoeverre de consument⁵ beschermd is tegen een verkeerd gebruik van milieuclaims in het algemeen en van een milieulabel in het bijzonder, vormt het zwaartepunt van dit artikel. Daarbij ligt het accent op de bijzondere wetgeving (II A-B); de bescherming op basis van het Burgerlijk Wetboek wordt enkel voor de volledigheid vermeld (II C). Er wordt aangevangen met een nadere beschrijving van het fenomeen ecolabel zelf, het nut van dergelijke labels (I A) en de soorten milieulabelsystemen die nu reeds bestaan (I B).

I. MILIEUKEUREN

A. Het nut van een milieukeur

2. De interesse van de *bedrijfswereld* voor ecolabels staat grotendeels in verhouding tot de verwachte hogere afzet⁶ die o.a. zou moeten ontstaan door het opbouwen van een positief bedrijfsimago.

¹ Dit artikel is gebaseerd op de bijdrage van de auteur in het groepswork «Ecotextiel: mode of trend» dat samen met A. Kelchtermans, I. Roels, B. Sloodmaekers en L. Verbruggen gemaakt werd in het raam van de GAS-Milieuwetenschappen, optie Milieukunde aan de U.I.A.

² SCHERHORN, G., «Consumers' concern about the environment and its impact on business», *Journal of Consumer Policy*, 1993, 171-191.

³ Zie de overwegingen in de inleiding bij verordening 880/92 van 23 maart 1992 inzake een communautair systeem voor de toekenning van milieukeuren, *Pb.L.*, 1992, nr. 99, en artikel 1 van dezelfde verordening, alsook de verklaringen in het verslag voor de Kamer bij de totstandkoming van de wet op de handelspraktijken en de bescherming van de consument (*Gedr.St.*, Kamer, 1990-91, nr. 1240/20, 60).

⁴ R.L., «Milieukeuren», *Test-Aankoop Magazine*, nr. 355, 20-24; VAN DIJK, J., «Groener dan groen. Milieu en reclame», *Leefmilieu*, 1991, 19-27.

⁵ In de delen die handelen over de handelspraktijken, dient consument begrepen te worden als omschreven in art. 1, 7°, WHPC.

⁶ STÉGER, U., «Ökologische Aspekte des Markenartikels», *Markenartikel*, 1994, nr. 5, pp. 216-226. Bovendien komt het voor dat het behalen van het label noodzakelijk is om voor de betrokken produkten een afzet te vinden: zo blijken vooral Duitse afnemers van textielprodukten textiel zonder een door hen erkend ecolabel niet meer aan te kopen.

Ook de *wetgever* heeft belangstelling voor de ecolabelingstrend. In de milieukeur wordt immers ook een beleidsinstrument gezien: door beïnvloeding van de oriëntering van de koopkracht tracht men het produceren van milieuvriendelijker produkten te stimuleren.⁷ Werken met milieukeuren heeft immers als één van de hoofddoeleinden het informeren van de koper van het produkt: het label is de bondige uitdrukking, het eenvormig uitwendig teken dat het produkt voldoet aan een heleboel (in dit geval milieu)eisen. In tegenstelling tot het traditionele type van label dat informatie geeft die van een meer negatieve aard is (waarschuwingen), is het de bedoeling dat het ecolabel een positieve boodschap aan de consument overbrengt⁸ en aldus de milieubewustere verbruiker aanspoort gelabelde produkten te kopen i.p.v. hun labelloze concurrenten. Dit doel wordt enkel bereikt indien de consument weet waarvoor het symbool staat én als hij erop kan vertrouwen dat produkten met het label ook daadwerkelijk aan de labeleisen voldoen, wat d.m.v. betrouwbare controles getoetst wordt.

3. Het werken met milieukeuren past tevens in het beleid om de problemen aan de bron van de vervuiling aan te pakken: door verhoogde vraag naar milieuvriendelijker produkten, worden er ook meer geproduceerd. Bovendien vereisen sommige milieukeursystemen, zoals het Europese, dat het produkt tijdens zijn volledige levensduur, van «de wieg tot in het graf», aan strenge milieu-eisen voldoet. Op die manier worden op onrechtstreekse wijze, want enkel na te leven door degene die het label wenst te verkrijgen, produkt- en produktienormen opgelegd.

Met het opleggen van produktnormen voor het toekennen van milieukeurmerken kan men twee kanten uit: ofwel zorgt men ervoor dat de labeleisen de nieuwe standaardnormen zijn waaraan een produkt moet voldoen om door de consument nog ernstig genomen te worden, ofwel kiest men ervoor het label enkel aan de zogenaamde topprodukten toe te kennen die hun concurrenten een stuk vóór zijn op het milieuvlak. Dit laatste is duidelijk de bedoeling van het Europese label.⁹ In de preambule van de desbetreffende verordening verantwoordt men deze keuze door te wijzen op de innoverende werking van dergelijke labels en spreekt men de wens

⁷ MANIET, F., «Le label écologique et la protection des consommateurs», 91, in JADOT, B. en DE SADELEER, N., (red.), *Le label écologique et le droit*, Brussel, Story-Scientia, 1992.

⁸ VERHOEVE, B. en BENNETT, G., «Products and the environment: an international overview of recent developments», *European Environmental Law Review*, 78; Onderzoeks- en informatiecentrum van de verbruikersorganisaties, *Het Europese milieukeurmerk. Voorstelling van het grondslagenprogramma van de verbruikersorganisaties m.b.t. het Europese milieukeurmerk*, Persbericht 25 mei 1993, 13-14; B.B.L., «Milieureclame en ecolabeling, een stand van zaken», *Milieukrant*, 1993, nr. 8, p. 3.

⁹ Verordening 880/92 van 23 maart 1992 inzake een communautair systeem voor de toekenning van milieukeuren (*Pb.L.*, 1992, nr. 99).

uit d.m.v. het steeds scherper stellen van de labeleisen de milieukwaliteit van alle produkten te verhogen.

B. Soorten milieukeursystemen

4. De belangstelling van zowel bedrijfsleven als overheid resulteerde in diverse ecolabelsystemen. Naar gelang van de initiatiefnemers kan men ze opdelen in nationale systemen, systemen ontstaan uit privé-initiatief en supranationale systemen. Er wordt in de volgende paragrafen een kort overzicht gegeven van de drie soorten milieukeursystemen.

1° Nationale systemen

5. De eerste milieulabels werden georganiseerd door nationale overheden, waarbij Duitsland de baanbreker was. Reeds in 1978 brachten zij de «Blauwe Engel» op de markt. In 1991 brachten Noorwegen, Zweden en Finland een geharmoniseerd ecolabelsysteem op de markt, de «Witte Zwaan» genoemd. Andere landen, waaronder Japan («Ecomark»), Amerika («Green Seal»), Australië («Eco-label»), Nederland («Milieukeur») en Frankrijk («NF-Environnement») zorgden recent eveneens voor een nationaal eco-label.

Dergelijke wettelijke stelsels bevatten de normen waaraan het produkt moet voldoen opdat het het label mag dragen, leggen de procedures vast die gevolgd moeten worden om toekenningscriteria uit te werken, labels toe te kennen, controle uit te oefenen, enz.

6. Krachtens art. 3, § 1, van de wet van 14 juli 1994 inzake de oprichting van een Comité voor het toekennen van de Europese Milieukeur,¹⁰ kan via een K.B. ook een eigen Belgisch systeem van ecolabelling uitgewerkt worden. De oorspronkelijke ontwerp-tekst bevatte zoals hij aan de senaatscommissie werd voorgelegd, die mogelijkheid niet, maar de commissieleden, en later ook Senaat en Kamer, vonden dat het nodig was het uitwerken van een Belgische milieukeur mogelijk te maken. Het is de bedoeling dat de criteria waarmee rekening gehouden moet worden voor het nationale label, dezelfde zijn als die welke op basis van de Europese milieuverordening voorgeschreven zijn. Ter verantwoording voor het creëren van een Belgisch milieulabel voerde men een drietal argumenten aan: op Europees niveau komt men niet snel vooruit wat het ten uitvoer leggen van de verordening betreft, men vreest dat met te lage normen genoegen genomen zal worden en men denkt dat bij het vastleggen van de Europese criteria geen rekening gehouden zal worden met de verschillende milieumomstandigheden die in de lidstaten

¹⁰ B.S., 1 december 1994. Merk op dat het inderdaad de federale overheid is die bevoegd is in deze materie: ofwel neemt men aan dat een dergelijk milieukeursysteem in feite produktnormen oplegt, waardoor het een federale bevoegdheid betreft op basis van art. 6, § 1, II, laatste lid, 1°, Bijzondere wet 8 augustus 1980 (als gewijzigd) ofwel gaat men er, zoals de Raad van State, afdeling wetgeving, van uit dat het om consumentenbescherming gaat via informatieverlening, wat bij de handelspraktijken thuishoort, waardoor het ook om een federale materie gaat krachtens art. 6, § 1, VI, laatste lid, 4°, Bijzondere wet 8 augustus 1980 (als gewijzigd) (advies R.v.St. bij het ontwerp van wet inzake de oprichting van een Comité voor het toekennen van de Europese milieukeur, *Gedr.St., Senaat*, 1993-94, 887/1, 8-9).

heersen.¹¹ Van de mogelijkheid om een nationaal milieukeursysteem op te starten is nog geen gebruik gemaakt.¹² In het verslag van de kamercommissie verklaarde de betrokken minister dat er binnen 15 maanden een evaluatie van de efficiëntie van het Europese labelsysteem zou komen en afhankelijk van de resultaten daarvan zou dan al of niet worden overgegaan tot het uitwerken van een Belgische milieukeur.¹³

2° Privé-initiatieven

7. Na het nationale label bleef het zoeken naar ecolabels door de industrie niet uit. De labels die voortspruiten uit privé-initiatieven, kunnen opgesplitst worden in drie groepen, naargelang de initiatiefnemer een industriële sector¹⁴ is, een onderzoeksinstelling¹⁵ of een individueel bedrijf.¹⁶

De juridische verhouding tussen de labelhouder en het bedrijf dat voor zijn produkten het keurmerk mag gebruiken, is terug te brengen tot een contract, opgesteld door de initiatiefnemer van het label met eventuele inspraak van beroepsfederaties. Daarin werden door de labelhouder de criteria vastgelegd waaraan het produkt moet voldoen, de controleprocedure, eventueel de herzieningsprocedure voor de criteria, de wijze waarop het label gebruikt mag worden, enz., regels die de kandidaat-labelgebruiker moet aanvaarden.

8. De initiatiefnemers van milieulabels kunnen het best opteren voor het deponeren van het label als een collectief merk, zoals men voor de drie pijlen en het woord «kringloop» bijvoorbeeld deed.¹⁷ Volgens art. 19 van de Benelux merkenwet (BMW) hebben collectieve merken tot doel één of meer gemeenschappelijke kenmerken te onderscheiden

¹¹ In het verslag van de kamercommissie werd het voorbeeld gegeven van normen inzake de afbreekbaarheid van detergents en de eis hierbij rekening te houden met de waterhardheid (*Verslag Kamer, Gedr. St.*, 1993-94, nr. 1319/3, 5).

¹² De tekst van dit artikel werd afgesloten op 1 augustus 1995.

¹³ *Verslag Kamer, l.c.*, p. 3.

¹⁴ Er zijn een drietal initiatieven van al dan niet nationale textielfederaties geweest voor het uitwerken van milieukeurmerken: EL-TAC (Europese textielfederatie), MST en GUT (specifiek voor de tapijtensector).

¹⁵ Het best bekende voorbeeld in de textielsector is het «Ökotex Standaard 100»-label. De criteria die voor dit label aangewend worden, zijn opgesteld door een Duitse hogeschool. Het label kent in de textielsector een grote weerklank. De sector streeft ernaar één gemeenschappelijk ecolabel op de markt te brengen, wegens de hoge herkenbaarheidsgraad die een dergelijk keurmerk bij de consument kan verkrijgen en wegens het feit dat in het tussenstaatse handelsverkeer een algemeen erkend logo gemakkelijker werkt. De Ökotex Standaard 100 wordt beschouwd als de aanzet tot het label dat een dergelijke eenheidsrol moet vervullen en is het wijdst verbreide kledingstextiellabel.

¹⁶ Bedrijfsgebonden labels worden toegekend op basis van criteria die de labelgebruiker zelf opstelt. De controle van de produkten wordt ofwel door het eigen laboratorium uitgevoerd, ofwel aan een derde uitbesteed. Meteen wordt een zwak element in deze labelling duidelijk: het is de producent die alles zelf in de hand heeft. Een dergelijk label kan een erkenningsprobleem naar het publiek toe hebben: klanten weten soms niet waarvoor het label staat, omdat het niet wijdverbreid is.

¹⁷ Een voorbeeld van merkenbescherming van een milieulabel: Amsterdam, 12 juli 1990, *Intel. Eig. Recl.*, 1990, 109 (Kringloop-tenen).

van waren, afkomstig van verschillende ondernemingen die het merk onder toezicht van de houder aanbrengen. Om een volwaardige merkenrechtelijke bescherming van het teken te krijgen (het zogenaamde «uitsluitend recht»), moet het depot ervan vergezeld gaan van de neerlegging van een reglement op het gebruik van het merk en het toezicht daarop (art. 21 BMW). Het reglement moet de gemeenschappelijke kenmerken van de waren opsommen tot waarborg waarvan het merk bestemd is; het dient te bepalen op welke wijze een deugdelijk en doeltreffend toezicht op deze kenmerken wordt gehouden en het moet de bijbehorende passende sancties vaststellen die in geval van niet-naleving toegepast worden (art. 22 BMW).¹⁸

Art. 12, A BMW ontzegt de merkhouders elke bescherming in rechte van een teken dat als merk beschouwd kan worden, ¹⁹ tenzij hij het op regelmatige wijze heeft gedeponeerd (...). De bedoeling van deze bepaling is te vermijden dat een persoon die niet het nodige heeft gedaan, toch dezelfde bescherming geniet als degene die zich wel de moeite en vooral de kosten getroost heeft het teken naar behoren te deponeeren. ²⁰ Houders van een niet-gedeponeerd teken dat als (collectief) merk beschouwd wordt krachtens de BMW, kunnen wel een beroep doen op het gemene recht zolang het niet om een art. 12, A, BMW-vordering gaat, ²¹ wat niet zo vaak voorkomt.

Op te merken valt dat bij het uitwerken van officiële keurmerken of publieke collectieve merken voor een eigen wetmatig controle- en sanctiesysteem gekozen kan worden waardoor de specifieke merkenbescherming niet nodig is. ²² Artikel 38 BMW bepaalt immers dat de BMW «geen afbreuk doet aan (...) de bepalingen van Belgisch (...) recht, waaruit een verbod een merk te gebruiken voortvloeit».

3° Labels van supranationale instellingen

9. Sinds de Europese verordening over het milieukeurmerk van 23 maart 1992, ²³ is op E.U.-niveau voorzien in de creatie van een Europese milieukeur. Het is de bedoeling voor bepaalde produktgroepen die de lidstaten zelf aanduiden, normen op te stellen waaraan deze produkten moeten voldoen, willen ze het milieulabel van de E.U. dragen. Nu is het wel zo dat het bestaan van een E.U.-label voor een bepaalde produktgroep niet uitsluit dat er voor diezelfde produkten andere, al dan niet nationale milieulabels bestaan. Maar omdat het bij tussenstaatse handel voordeliger is dat alle betrokkenen het bewuste label kennen en naar waarde kunnen schatten, hoopt de E.U. dat op langere termijn

slechts één label zal blijven bestaan, het Europese milieukeurmerk.

10. In het kort ²⁴ komt het Europese systeem erop neer dat produkten een milieukeur kunnen krijgen (procedure: art. 10 Verordening) als ze deel uitmaken van een welbepaalde produktgroep en aan de voor hun produktgroep opgestelde criteria voldoen. Een *produktgroep* omvat alle produkten die voor het zelfde gebruik bestemd zijn (art. 5 Verordening) of op overeenstemmende wijze kunnen worden gebruikt (art. 3 Verordening). De na te leven criteria worden goedgekeurd door de Commissie, op initiatief van een lidstaat (procedure: art. 5 Verordening) die daarvoor een bevoegde instantie aanwijst. ²⁵ Bij deze procedure is er ruime gelegenheid tot inspraak voor belangengroepen, zoals de industrie, de consumentenorganisaties en de milieuorganisaties (artt. 5 en 6 Verordening).

Producenten van produkten waarvoor een Europees milieulabel beschikbaar is, moeten hun produkten in erkende instellingen laten testen op hun conformiteit met de toekenningscriteria en het gestandaardiseerde gebruikscontract ²⁶ aanvaarden, vooraleer ze het label op het bewuste produkt mogen aanbrengen.

II. CONSUMENTENBESCHERMING

Wat kan een consument die zijn consumptiepatroon wil bijsturen door produkten te kopen met een milieulabel doen, indien hij van oordeel is dat het produkt zijn groene beloften niet nakomt? Op zoek naar een oplossing wordt eerst stilgestaan bij de wet op de handelspraktijken en de bescherming van de consument (verder als WHPC af te korten) (A). Vervolgens wordt nagegaan welke uitwegen de specifieke milieukeursystemen zelf bieden (B), om voor de volledigheid te eindigen met een kort overzicht van het toepasselijke gemene recht (C).

A. De wet op de handelspraktijken en de bescherming van de consument

11. De WHPC bevat een algemene regeling inzake reclame. Volgens de wetgever is reclame hier te begrijpen als «elke mededeling die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel heeft de verkoop van produkten of diensten te bevorderen, met inbegrip van onroerende goederen, rechten en verplichtingen, ongeacht de plaats of de aangewende communicatiemiddelen». Ook het vermelden van een label op het produkt zelf of op de verpakking (wat men etikettering noemt in art. 1, 4°, WHPC) valt onder die bepaling: een etiket bevat im-

¹⁸ Hoe dat het beste aangepakt wordt, kan gelezen worden bij KABEL, J.J.C. en STEENBERGEN, P.W.M., «Keurmerken en collectief merkenrecht», *Intel. Eig. Recl.*, 1989, 104.

¹⁹ Een teken is een merk als het een onderscheidend vermogen heeft (art. 1 BMW), wat ook op collectieve merken van toepassing is via art. 20 BMW.

²⁰ DE VROEDE, P. en BALLON, G.L., *Handelspraktijken*, Kluwer, Antwerpen, 1985, nr. 1397, p. 703.

²¹ MEULENBROEK, B.A., *Het collectieve merk onder de Benelux-merkenwet*, Deventer, Kluwer, 1974, 90.

²² MEULENBROEK, B.A., *o.c.*, 31.

²³ Verordening 880/92 van 23 maart 1992 inzake een communautair systeem voor de toekenning van milieukeuren (*Pb.L.*, 1992, nr. 99).

²⁴ Voor een uitvoerige bespreking wordt verwezen naar JADOT, B. en DE SADELEER, N., «L'organisation d'un régime de label écologique», 43-88, in JADOT, B. en DE SADELEER, N., (red.) *o.c.*

²⁵ Het comité dat in België belast werd met het toekennen van het Europese milieukeurmerk, werd ondergebracht bij de federale minister die voor leefmilieu bevoegd is, via de wet van 14 juli 1994 inzake de oprichting van een comité voor het toekennen van de Europese milieukeur (*B.S.*, 1 december 1994).

²⁶ De beschikking van de Commissie van 15 september 1993 (*Pb.L.*, 243/13, van 29 septembr 1993) bevat het standaardcontract over de gebruiksvoorwaarden en beperkingen voor de communautaire milieukeur.

mers informatie die tot doel heeft de verkoop van produkten te bevorderen.²⁷

1° Misleidende reclame in het algemeen

12. Artikel 23, 1°, WHPC verbiedt elke reclame die beweringen, gegevens of voorstellingen bevat die kunnen misleiden omtrent de identiteit, de aard, de samenstelling, (...) of de kenmerken van een produkt of *de gevolgen voor het leefmilieu*.

Via deze uitdrukkelijke toevoeging, die eigenlijk overbodig was,²⁸ wou de wetgever het misbruik dat in de reclame wordt gemaakt van termen zoals «milieuvriendelijk», afremmen²⁹ en de geloofwaardigheid van ecolabels vrijwaren.³⁰

13. «Misleiden via reclame» wil zeggen dat de boodschap, ongeacht haar objectief waarheidsgehalte, door de doorsneeconsument niet juist begrepen wordt.³¹ Misleiding kan dus twee oorzaken hebben: niet herkennen van een leugen en verkeerd begrijpen van een nochtans juiste reclameboodschap. Onjuistheid is een objectief gegeven: het verkeerd begrijpen is een subjectief gegeven, omdat dit laatste zich afspeelt in de geest van de consumenten. Omdat het veel gemakkelijker is een objectief gegeven te controleren dan een subjectief, bestaat in de rechtspraak de tendens om enkel de juistheid van een reclameboodschap te toetsen en misleiding uit te sluiten als blijkt dat de reclame juist is,³² wat niet de bedoeling is van de reclamewetgeving.

Veel (milieu)reclame is juist maar niettemin misleidend,³³ bv. doordat bepaalde kenmerken van een produkt

beklemtoond worden die bij de consument impliciet de indruk wekken dat alleen het geadverteerde produkt deze eigenschappen bezit, doordat een ware bewering dat het produkt in een bepaald aspect superieur is ten opzichte van concurrerende produkten (bv. recycleerbaar) het produkt bij de doorsneeconsument doet overkomen als zou het ook in ander opzichten superieur zijn;³⁴ of door te vermelden dat een produkt een bepaalde milieuschadelijke stof niet bevat, terwijl deze substantie voor de produktie van een dergelijk produkt nooit gebruikt wordt.³⁵ Dat men uit juiste reclame onjuiste gevolgtrekkingen maakt, kan het gevolg zijn van de wijze waarop in de reclame juiste gegevens worden voorgesteld of van het feit dat de reclame niet alle relevante informatie geeft (zie randnummers 15 en 16).

14. Stelt men vast dat de reclame niet juist is, dan nog zal de rechter niet zomaar tot misleiding besluiten. Het komt voor dat de onjuiste bewering zo flagrant is dat ze door de doorsneeconsument niet wordt geloofd en dus niet misleidend kan zijn. Dergelijke vormen van reclame noemt men hyperbolische of superlatieve reclame.³⁶

Uit de praktijk van de vroegere WHP,³⁷ die ook misleiden- de reclame verbood, is gebleken dat de meeste rechters een milde houding aannemen t.a.v. de toelaatbaarheid van overdrijvingen. Het is dan ook niet duidelijk of aanduidingen zoals «milieuvriendelijk» kunnen worden geacht de gemiddelde verbruiker te misleiden. Een verwijzing naar de milieuvriendelijkheid van een bepaald produkt hoeft niet noodzakelijk opgevat te worden als een belofte van onbeperkte milieuvriendelijkheid volgens de huidige stand van de techniek. Velen zullen de term «milieuvriendelijk» lezen als «minder belastend voor het milieu», aldus Van den Bergh.³⁸ Gaat men ervan uit dat de laatste zienswijze die is van de gemiddelde consument, dan kan de reclameslogan «milieuvriendelijk» als toegelaten overdrijving worden beschouwd.³⁹ Vandaar dat de wetgever het expliciete verbod

²⁷ Volgens JADOT en DE SADELEER mag een ecolabel geen etiket zijn: art. 13, § 4, WHPC bepaalt volgens hen immers dat het etiket niet verward mag worden met een kwaliteitscertificaat, wat een ecolabel volgens hen is (JADOT, B. en DE SADELEER, N., o.c., 57, in JADOT, B. en DE SADELEER, N., (red.), o.c.). Maar ze citeren de wettelijke bepaling verkeerd: een etiket mag nooit dusdanig opgemaakt worden dat het verward kan worden met een kwaliteitscertificaat, wat eigenlijk neerkomt op een verbod op misleiding.

²⁸ Aangezien men met de kenmerken van het produkt reeds «de voordelen van een produkt, o.m. vanuit het oogpunt van zijn eigenschappen, van zijn gebruiksmogelijkheden, van de resultaten die van het gebruik ervan kunnen worden verwacht, (...) alsmede de wezenlijke kenmerken van de test of controles die op het produkt werden verricht (...)» bedoelt, kunnen de beweerde gunstige gevolgen voor het leefmilieu als kenmerk van het produkt begrepen worden. Zie STRAETMANS, G., «Milieu-argumenten in de reclame», noot onder Voorz. Kh. Mechelen, 29 maart 1991, in DE BAUW, H., (red.), *Handelspraktijken. Jaarboek 1991*, Brussel, Story-Scientia, 1992, 83; VAN DEN BERGH, R., «De vernieuwde regeling van de reclame in de wet handelspraktijken 1991: geen reclame voor de Belgische wetgever», 61, in DE BAUW, H., (red.), *Handelspraktijken. Jaarboek 1992*, Brussel, Story-Scientia, 1993; DE GRUYE, L., «De vernieuwing in de reclame», 44, in STUYCK, J. en WYTINCK, P., (red.), *De nieuwe wet handelspraktijken*, Brussel, Story-Scientia, 1992.

²⁹ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1240/20, 60.

³⁰ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1240/11, 16; *Gedr. St., Senaat*, 1990-91, nr. 1200/2, 115.

³¹ VAN DEN BERGH, R., «Misleidende juiste reclame», 1346, in X, *Liber Amicorum Paul De Vroede*, II, Diegem, Kluwer, 1994.

³² VAN DEN BERGH, R., «Misleidende...», o.c., 1348.

³³ STUYCK, J. en VAN GERVEN, W., *Handelspraktijken*, 121-122, nr. 122, in VAN GERVEN, W., e.a., *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, XIII, *Handels- en economisch recht*, deel 2, *Mededingingsrecht*, A, Gent, Story-Scientia, 1985.

³⁴ VAN DEN BERGH, R., «Misleidende...», o.c., 1348.

³⁵ MANIET, F., l.c., 99.

³⁶ VAN DEN BERGH, R., «Misleidende...», o.c., 1349. De rechtspraak die hyperbolische reclame toelaat, oordeelt die reclame vaak vanuit het standpunt van de kritische consument, i.p.v. de doorsneeconsument als toetssteen te nemen, zoals gebruikelijk is voor de beoordeling van misleidende reclame. Een voorbeeld van hyperbolische reclame: een reclame voor een nieuw bouw materiaal waarin beweerd werd dat het nieuwe materiaal hout kon vervangen en aldus een einde kon maken aan de vernietiging van de bossen, werd beschouwd als toegelaten superlatieve reclame (Voorz. Kh. Verviers, 5 juni 1992, *Handelspraktijken. Jaarboek 1992*, DE BAUW, H., (red.), Diegem, Story-Scientia, 1993, 133).

³⁷ DE VROEDE, P. en BALLON, G.L., o.c., 216-219.

³⁸ VAN DEN BERGH, R., «De vernieuwde regeling...», o.c., 69.

³⁹ Volgens STRAETMANS moet de zorg voor voldoende en juiste consumenteninformatie die steeds meer tot uiting komt in allerlei wetgeving, een zekere weerslag hebben op de perceptie van die consument van verkoopmethoden en op zijn koopgedrag. Zo zou men namelijk kunnen aannemen dat de doorsneeconsument heden ten dage meer op zijn hoede is en zich niet gemakkelijk om de tuin laat leiden (STRAETMANS, G., «Wie is de gemiddelde consument, de oenoloog of de oenoloog?», noot onder Voorz. Kh. Brussel, 30 juni 1993, *Consumentenrecht*, 1994, 728). De consument die actief met het leefmilieuprobleem bezig is, zal zich zeker kritisch opstellen t.o.v. milieuclaims, maar een dergelijke consument met de gemiddelde consument gelijkstellen is m.i. tegenwoordig nog niet mogelijk.

op misleiding omtrent de gevolgen voor het milieu in de WHPC inlaste, met de bedoeling tot een kritische evaluatie van de steeds vaker in reclame voorkomende milieucclaims te komen.⁴⁰ Het is echter de vraag of de rechter dit zo zal begrijpen.

15. De terughoudendheid op het vlak van de vaststelling van het misleidingsgevaar kan in de nabije toekomst worden gekeerd door het opstellen van een milieureclamecode, zoals men er in Nederland al enkele jaren één heeft,⁴¹ die het gebruik van aanduidingen zoals «milieuvriendelijk», «milieubewust», of «voor een schoner milieu» en van begrippen zoals «bio» of «eco» aan strengere beperkingen onderwerpt. Binnen de Raad voor het Verbruik werd door het K.B. van 13 januari 1995 houdende oprichting van de Commissie voor Milieu-etikettering en milieureclame⁴² de commissie opgericht die krachtens art. 29 WHPC ingesteld kon worden om een milieureclamecode uit te werken. Van den Bergh suggereert dat bij het opstellen van dergelijke regelgeving het best geopteerd wordt voor het opleggen van bijkomende informatieverplichtingen aan de adverteerder die de milieuvriendelijkheid van zijn produkten beklemtoont.⁴³ Dit zal dan wel in een voor de leek begrijpbare taal moeten gebeuren, anders kan van informeren geen sprake zijn. Wordt dit voorstel gevolgd, dan zal het hebben van een logo zeer nuttig zijn: een logo drukt immers alle milieukwaliteiten van het gelabelde produkt uit in één teken. De reclamereglementering moet dan wel het gebruik van een label als informatiemiddel toelaten en de consument moet over de juiste draagwijdte van het logo zodanig voorgelicht worden dat met het aanbrengen van het logo alle nodige milieu-informatie wordt verstrekt. Dit laatste is m.i. enkel haalbaar voor milieukeuren die ruim verspreid worden.

2° Misleiding door weglating

16. Regelmatig wordt in een reclameboodschap de nadruk gelegd op een bepaalde eigenschap die inderdaad op een milieuvoordeel wijst, maar zelden worden alle relevante milieuaspecten die een totale milieueffectbeoordeling mogelijk maken in de reclame vermeld. Dergelijke praktijken kunnen neerkomen op «misleiding door weglating» (art. 23, 4°, WHPC).

Weglatingen zijn een subtiele vorm van misleiding: door het achterhouden van wat de wetgever «essentiële inlichtingen» noemt, d.w.z. vermeldingen die de verbruiker kunnen doen afzien van de aankoop,⁴⁴ wordt het de verbruiker onmogelijk gemaakt de voor- en nadelen van bepaalde produkten en diensten oordeelkundig tegen elkaar af te wegen ten einde de voor hem meest geschikte te kiezen.⁴⁵

⁴⁰ *Gedr.St., Kamer*, 1990-91, l.c., 60.

⁴¹ Voor een interessante toepassing van art. 7 van de Nederlandse Milieu Reclame Code, dat misleidende milieureclame aanpakt, kan verwezen worden naar Reclame Code Commissie, 15 juni 1993, *Intel. Eig. Recl.*, 1993, 182-185.

⁴² B.S., 10 februari 1995. De leden en de voorzitter werden benoemd via M.B. van respectievelijk 25 april (B.S. 28 juni 1995) en 15 juni 1995 (B.S., 28 juni 1995).

⁴³ VAN DEN BERGH, R., «De vernieuwde regeling...», o.c., 70.

⁴⁴ Memorie van toelichting, *Gedr.St., Senaat*, 1991, nr. 947/1, 16.

⁴⁵ Refereren aan het leefmilieu behoort tot het algemeen belang en maakt de essentie van een produkt uit, aldus STRAETMANS, G. in

17. Door de toevoeging van de woorden «met de bedoeling (te misleiden)», vereist art. 23, 4°, WHPC voor de laakbaarheid een opzet van de verkoper. Dit opzet zal moeilijk kunnen worden bewezen. In zoverre die misleidingsbedoeling gelijk te stellen is met handelen te kwader trouw, komt deze eis vreemd over in de WHPC, waar tot nog toe de goede of kwade trouw geen rol speelde⁴⁶ bij het beoordelen van een niet-strafrechtelijke inbreuk.⁴⁷

De wetgever koos er beter voor op misleiding door weglating zoals vroeger een sanctie te stellen met behulp van het algemeen misleidingsverbod, zoals dat nu is opgenomen in de artt. 23, 1° en 23, 2°, WHPC.⁴⁸ Als men art. 23, 4°, WHPC zou zien als een voorbeeld van wat reeds door de bovengenoemde artikelen is verboden, kan men alsnog gebruik maken van het algemeen misleidingsverbod dat geen bewijs van opzet vereist. Deze interpretatie is ook de enig mogelijke⁴⁹ om de tekst van de WHPC in overeenstemming te brengen met richtlijn 84/450⁵⁰ inzake misleidende reclame van de Europese Unie, die nergens enig opzet of kwade trouw eist om van misleiding door weglating te kunnen spreken. Een dergelijke interpretatie komt neer op een richtlijnconforme uitleg van de WHPC en gaat dus niet tegen de bedoeling van de wetgever in.⁵¹

3° Procesmogelijkheden voor de consument op basis van de WHPC

18. Tegen reclame die de bepalingen van art. 23 WHPC schendt, kan de individuele consument, als hij belanghebbende is (art. 98, 1, 1°, WHPC), een stakingsvordering instellen. Belanghebbende is diegene die bewijst dat een wettelijk belang in zijn persoon is geschonden bij het overtreden van een bepaling uit de WHPC. In de zaken die ons hier aanbelangen, zal het gaan om een misleidende reclame die de consument schade toebrengt. Ook een consumentenorganisatie die voldoet aan de voorwaarden die art. 98, 1, 4°, WHPC opsomt, kan de stakingsvordering instellen tegen inbreuken op de WHPC. Op deze wijze kunnen de consumentenorganisaties opkomen voor hun statutair omschreven collectieve belang. Voor de volledigheid dient opgemerkt te worden dat via art. 5 van de wet van 14 juli 1994 bij art. 97 WHPC aan de lijst van zaken waarvoor de voorzitter eveneens de staking kan bevelen, een nr. 14 is toegevoegd: het niet-naleven van de

«Milieu-argumenten...», l.c., 82, vn. 24. Daar steeds meer mensen aandacht besteden aan de milieuaspecten van hun aankoop, kan men de milieuprestaties van het produkt zeker beschouwen als een inlichting die bij de aankoopbeslissing een rol speelt, al hoeft die niet doorslaggevend te zijn.

⁴⁶ Zie Voorz. Kh. Leuven, 17 november 1992, *De Bauw, H., Handelspraktijken. Jaarboek 1992*, o.c., 168.

⁴⁷ DE GRUYSE, L., l.c., 45. STUYCK, J. en VAN GERVEN, W., o.c., 121, nr. 121.

⁴⁸ Voorz. Kh. Brussel, 30 maart 1992, *Handelspraktijken. Jaarboek 1992*, o.c., 115; VAN DEN BERGH, R., «De vernieuwde regeling...», o.c., 76.

⁴⁹ VAN DEN BERGH, R., «De vernieuwingen...», l.c., 76-77.

⁵⁰ *Pb.L.*, 19 septembr 1984, nr. 250.

⁵¹ Daar de wetgever niet mocht afwijken van deze bepaling uit de E.U.-richtlijn, gaat men er bij interpretatiemoeilijkheden van uit dat de wetgever de richtlijn trouw wou omzetten en de wettelijke bepaling dus de betekenis gaf die ze volgens de richtlijn ook moest hebben. WYTINCK, P., «Misleidende reclame en richtlijnconforme interpretaties», noot onder H.v.J. E.G., 16 januari 1992, *T.B.H.*, 1993, 17.

wettelijke en reglementaire bepalingen inzake milieukeurmerk. Een dergelijke stakingsvordering mag enkel door de federale minister van leefmilieu ingesteld worden.⁵² Dit betekent echter niet dat anderen de stakingsvordering inzake inbreuken tegen de milieukeurwetgeving kunnen instellen, indien deze inbreuken een tekortkoming vormen aan bepalingen uit de WHPC. Enkel de loutere schending van de milieukeurwetgeving kan uitsluitend door de bevoegde minister aanhangig gemaakt worden bij de voorzitter van de rechtbank van koophandel.

19. Bij een vordering tot staken doet de voorzitter van de rechtbank van koophandel uitspraak «zoals in kort geding» (art. 100 WHPC), wat neerkomt op een snelle afhandeling van de zaak ten gronde. Als de vordering gegrond wordt verklaard, dan wordt het voortzetten van de gewraakte handeling verboden, eventueel onder verbeurte van een dwangsom en/of openbaarmaking van de beslissing. Op te merken valt wel dat de benadeelde partij bij de stakingsrechter niet de toekenning van een schadevergoeding kan vragen.⁵³ Daartoe moet een schadevergoedingseis via een afzonderlijke rechtsvordering aanhangig gemaakt worden bij een andere rechter dan de stakingsrechter (zie verder randnummer 27).

20. De consument zal ten overstaan van de voorzitter moeten bewijzen dat hij net als de doorsneeconsument⁵⁴ misleid werd en dat hij daardoor schade leed. Het bewijzen van misleiding door juiste reclame is niet eenvoudig (zie randnummer 11). Maar ook als de beweringen niet juist zijn en het niet om een hyperbolische reclame gaat, rijzen zware bewijsproblemen. Immers, de beweringen zullen vaak slechts weerlegd kunnen worden op basis van wetenschappelijke gegevens. Gaat het om zeer algemene gunstige milieueffecten van het produkt, zoals de bewering dat het gebruik van aluminium i.p.v. hout het tropisch regenwoud beschermt, dan is dit gemakkelijk te toetsen via wetenschappelijke literatuur. Het toetsen van de gunstige milieueffecten van zeer specifieke aspecten van het produkt zelf, zoals het bestaan uit gerecycleerd materiaal waardoor het produkt milieuvriendelijker wordt, vraagt heel wat meer (duur) onderzoek.

Wat het bewijs van de waarachtigheid van allerlei meetbare en controleerbare feitelijke gegevens betreft, die opgesomd worden in art. 24, 1°, WHPC, voerde de wetgever in bepaalde omstandigheden een omkering van bewijslast in. Als tijdens de waarschuwingsprocedure van art. 101 WHPC de bevoegde minister of de aangestelde ambtenaar de adverteerder erop wijst dat dergelijke gegevens misleidend kunnen zijn, moet de adverteerder er de juistheid van bewijzen. Jammer genoeg heeft de wetgever nagelaten de bewijslast voor eventuele milieucclaims die uit meetbare en controleerbare feiten bestaan, bij de adverteerder te leggen, want noch

de kenmerken van het produkt, noch de gevolgen voor het leefmilieu zijn in de lijst van art. 24, 1°, WHPC opgenomen. Er zit nog een angel in die omkering van bewijslast tijdens de waarschuwingsprocedure: de omkering van de bewijslast heeft enkel betrekking op onjuiste reclamen, aangezien de adverteerder enkel de juistheid van de feitelijke gegevens moet bewijzen. Zoals hierboven reeds aangegeven werd, sluit juiste reclame niet bij voorbaat misleiding uit. Een laatste bewijsprobleem betreft het bewijzen van opzet als men zijn vordering baseert op misleiding door weglating.

21. Ingeval het label een teken is dat als merk beschouwd kan worden, moet rekening gehouden worden met art. 96 WHPC. Dit artikel sluit de stakingsvordering uit voor daden van namaking die o.a. vallen onder de wetten op de merken. Wat een daad van namaking is, wordt in art. 13, A, sub. 1, BMW omschreven als «elk gebruik dat van het merk of van een overeenstemmend teken wordt gemaakt voor de waren waarvoor het merk is ingeschreven of voor soortgelijke waren». Dit artikel is duidelijk ten behoeve van individuele merken geformuleerd, maar behalve indien het tegendeel bepaald wordt, zijn collectieve merken aan dezelfde regels onderworpen als individuele merken (art. 20 BMW). Voor collectieve merken moet namaking via het gebruik van het merk zelf voor waren waarvoor het merk gedeponeerd is of voor soortgelijke waren begrepen worden als een gebruik dat niet aan het reglement van het collectieve merk voldoet. Doet zoiets zich voor, dan kan de houder van het label dus geen beroep doen op de snelle procedure van de stakingsvordering, tenzij het merk een wettelijke regeling kreeg die daarvan afwijkt, zoals voor de Europese en Belgische milieukeur bepaald is.⁵⁵

B. Consumentenbescherming via de milieukeursystemen zelf

22. Vooraleer men een toegekend label effectief mag gebruiken, sluit men met de labelhouder een overeenkomst. Daarin wordt hoofdzakelijk de verhouding tussen de partijen geregeld. De consumenten, die ten opzichte van dergelijke overeenkomsten als derden beschouwd worden, kunnen niettemin gebruik maken van het bestaan⁵⁶ en soms zelfs op onrechtstreekse wijze van de inhoud van de overeenkomst, om op te treden tegen misbruik van het label. Eveneens is het mogelijk dat een bijzondere wettelijke regeling voor de consument een bijkomende mogelijkheid inhoudt met sancties op te treden.

1° Private milieukeursystemen

23. De juridische verhouding tussen de labelhouder en het bedrijf dat voor zijn produkten het keurmerk mag gebruiken, is in dit geval terug te brengen tot een louter contract. De consument is een derde t.o.v. deze overeenkomst, wat krach-

⁵² Art. 98, § 2, WHPC, als aangevuld door art. 5 van de wet van 14 juli 1994.

⁵³ Het enige doel van de uitzonderingsprocedure die de stakingsvordering is, is het snel stopzetten van de gewraakte activiteit. De stakingsrechter is niet bevoegd om over een schadevergoedingseis uitspraak te doen, omdat zijn uitzonderlijke bevoegdheid beperkend omschreven wordt in de desbetreffende wetgeving, en daarvan afwijken een snelle uitspraak onmogelijk maakt. Dit werd nogmaals bevestigd door Voorz. Namen, 12 september 1994, *J.T.*, 1995, 85.

⁵⁴ STUYCK, J. en VAN GERVEN, W., o.c., nr. 123; DE VROEDE, P. en BALLON, G.L., o.c., nr. 441; STRAETMANS, G., «Wie is de gemiddelde consument...», l.c., 727.

⁵⁵ Art. 5 van de wet van 14 juli 1994 op de milieukeur.

⁵⁶ Wat de tegenwerpbaarheid t.o.v. derden betreft van het bestaan van de overeenkomst, kan verwezen worden naar het principaarrest daarover, het zogenaamde Jachtwachtersarrest: Cass., 27 mei 1909, *Pas.*, 1909, I, 272, met conclusie van eerste advocaat-generaal Terlinden.

tens 1165 B.W. tot gevolg heeft dat de consument er noch rechten uit put, noch plichten door opgelegd kan krijgen. Derden zijn niet gebonden door de inhoud van een contract waar ze vreemd aan zijn, ze moeten enkel het bestaan van het contract als feit aanvaarden.⁵⁷ Dit belet niet dat een consument die zich door het gebruik van een milieulabel geschaad voelt, daarvan melding kan maken bij de instantie die controleert of de gebruiksvoorwaarden van de milieukeur wel worden nageleefd. Op deze wijze maakt de consument op een onrechtstreekse manier gebruik van de inhoud van het contract waaraan hij vreemd is en blijft. Een dergelijke aanpak is altijd een goede start: het bespaart de consument gerechtskosten en het kan snel én zeer effectief zijn, als men te maken heeft met een ernstig keursysteem.

Is het label als een collectief merk gedeponneerd, dan kan de consument beschouwd worden als belanghebbende in de zin van art. 27, A, BMW, waardoor het gebruik van het teken in strijd met het reglement op het collectieve merk ook op zijn verzoek tot het verval van het recht op het collectieve merk kan leiden voor degene die het reglement niet naleeft.

2° De wettelijk geregelde milieukeuren

24. Wat het E.U.-ecolabel betreft, is via de beschikking van de Commissie van 15 september 1993 een standaardcontract over de gebruiksvoorwaarden voor de communautaire milieukeur⁵⁸ opgelegd. Ook ten opzichte van dit contract is de consument een derde.

De artikelen 2.2 en 2.3 van het standaardcontract verbieden onjuiste of misleidende reclame, verklaringen of gebruik van het etiket. Evenmin mag men de milieukeur gebruiken op een manier die verwarring of twijfel over geloofwaardigheid van het label doet ontstaan. Indien zou blijken dat derden enige schade opliepen door het gebruik van het label, dan verwerpt art. 6.3 elke aansprakelijkheid van de bevoegde instantie en roept art. 6.4 de houder van de keur in vrijwaring. Dit maakt duidelijk dat het enkel en alleen de labelhouder is die enige verantwoording moet afleggen omtrent het ge- en misbruik van het teken.

Handelt men in strijd met de gebruiksvoorwaarden van het label, dan heeft de bevoegde instantie het recht de gebruiksvergunning op te schorten of in te trekken (art. 5.2 standaardcontract).

Uit art. 8.1, waarin vastgelegd wordt dat de bevoegde instantie de houder op de hoogte kan brengen van klachten, kan afgeleid worden dat derden die vinden dat het label op een verkeerde manier gebruikt wordt, met hun grieven terecht kunnen bij de nationale bevoegde instantie. Op te merken valt dat deze instantie t.o.v. derden niet optreedt als «rechtbank» en hun dus bijvoorbeeld geen schadevergoeding kan toekennen. Wel verkeert de instantie in een zeer goede positie om de houder van het label onder druk te zetten om zijn laakbare praktijken te staken of om de houder een sanctie op te leggen door het gebruik van het label in de toekomst te verbieden.

⁵⁷ DIRIX, E., *Obligatoire verhoudingen tussen contractanten en derden*, Antwerpen, Kluwer, 1984, 17; Cass., 18 mei 1989, *R.W.*, 1989-90, 711.

⁵⁸ *Pb.L.*, 243/13 van 29 september 1993.

25. Conform de milieukeurverordening voorzag de Belgische wetgeving in bijkomende maatregelen om de werking van het communautaire en het Belgische keurmerk te beveiligen. Art. 6, 1°-3°, van de wet van 14 juli 1994 stelt strafbaar met een geldboete het gebruiken van het keurmerk zonder machtiging of het gebruiken van het label voor een ander produkt dan dat waarvoor het keurmerk is toegekend; de bedrieglijke of leugenachtige reclame met het label; en het gebruiken van een merk of logo waarbij verwarring mogelijk is met het communautaire keurmerk. Stelt de consument dergelijke inbreuken vast, dan kan hij dit melden bij het openbaar ministerie of zelf de strafprocedure in gang zetten via de burgerlijke-partijstelling bij de onderzoeksrechter (art. 63 Sv.).

C. Het Burgerlijk Wetboek en consumentenbescherming bij het gebruik van milieukeuren

26. Een consument die na het aankopen van een produkt vaststelt dat de zaak niet de milieukwaliteiten bezit die de verkoper/producent het goed toekende, kan ook zijn toevlucht nemen tot het gemene burgerlijk recht. Hierna volgt een beknopte uiteenzetting van de rechtsfiguren uit het Burgerlijk Wetboek die hier van belang kunnen zijn.

1° Bedrog

27. Bij het ontstaan van overeenkomsten is o.a. een geldige toestemming van de partijen nodig. Een van de vormen van gebrekkige toestemming, een wilsgebrek, is het bedrog. Men spreekt van bedrog als een van de partijen⁵⁹ kunstgrepen aanwendt, die kunnen bestaan in een actief handelen of een verzwijgen, om de tegenpartij ertoe over te halen de overeenkomst aan te gaan, als deze tegenpartij klaarblijkelijk zonder de kunstgreep de overeenkomst niet gesloten zou hebben (art. 1116 B.W.). Naast een materieel element, de kunstgreep, moet hier ook sprake zijn van een moeilijker te bewijzen moreel element, namelijk de bedoeling te bedriegen.⁶⁰ De sanctie die de rechter in een dergelijk geval kan uitspreken, is de nietigheid: de overeenkomst wordt geacht nooit tot stand te zijn gekomen, de wederzijdse prestaties moeten teruggegeven worden. Eventueel kan men op basis van de precontractuele aansprakelijkheid ook een schadevergoeding verkrijgen.

Naast het zojuist vermelde hoofdbedrog, kan men ook gebruik maken van het begrip «tussenbedrog». In een dergelijk geval zou de tegenpartij ook zonder het bedrog gecontracteerd hebben, maar tegen een lagere prijs. De sanctie hier is niet de nietigheid, maar wel de veroordeling tot een schadevergoeding in verhouding tot het te veel betaalde.⁶¹

⁵⁹ KRUIHOF, R., BOCKEN, H., DE LY, F. en DE TEMMERMAN, B., «Overzicht van rechtspraak (1981-1992). Verbintenissen», *T.P.R.*, 1994, 353, nr. 127, en de rechtspraak aldaar.

⁶⁰ «Behoren te weten» volstaat niet, er moet echt sprake zijn van opzet: KRUIHOF, R., BOCKEN, H., DE LY, F. en DE TEMMERMAN, B., *l.c.*, 347, nr. 121.

⁶¹ Cass., 21 april 1988, *T.B.H.*, 1991, 203 met noot JASSOGNE, C. Zie verder KRUIHOF, R., BOCKEN, H., DE LY, F. en DE TEMMERMAN, B., *l.c.*, 351, nr. 126.

Grondslag voor deze vergoeding vormen de artt. 1382 e.v. B.W., de door de rechtspraak algemeen aanvaarde basis voor de precontractuele aansprakelijkheid.⁶²

De rechtsfiguur «bedrog» zal, onder voorbehoud van de (zware) bewijsproblemen, in vele gevallen toegepast kunnen worden in gevallen waarin milieukeuren de consument een verkeerde indruk gaven van de milieuprestaties van de gekochte goederen, als aangetoond kan worden dat de milieuvriendelijker eigenschappen van de goederen een hoofd- (hoofdbedrog) of bijrol (tussenbedrog) speelden bij het nemen van de aankoopbeslissing.

2° De koop-verkoop

28. Wellicht zal de ontevreden consument spontaan denken aan een koop met een *verborgen gebrek*. Daarvoor is vereist dat de zaak aangetast is door een ernstig, niet-zichtbaar gebrek, die de zaak «ongeschikt maakt voor het gebruik waartoe ze bestemd is, of dat dit gebruik zodanig vermindert dat de koper, indien hij het gebrek had gekend, die zaak niet of slechts voor een mindere prijs zou hebben gekocht» (art. 1641 B.W.).

Hierbij kan gedacht worden aan het aanwezig zijn van een bepaalde stof zoals formaldehyde op kledingtextiel, waar de koper allergisch op reageert en waarvan de aanwezigheid op het (milieu)label uitgesloten werd. Dit maakt het kledingstuk dan ongeschikt voor het gebruik waartoe die allergische consument het bestemde.

De koper heeft in dit geval de keuze tussen de teruggave van de gekochte zaak in ruil voor de koopsom of het behoud van de zaak, met toekenning van een vergoeding ter compensatie van het gebrek (art. 1644 B.W.).

Het zal echter vaker gebeuren dat het produkt nooit de beweerde kenmerken bezat, dan het zal voorkomen dat het produkt normaal gezien wel over de beweerde eigenschappen beschikt, maar de koper pech had en een gebrekkig produkt kocht, d.i. zonder deze eigenschappen. Er kan dan gedacht worden aan een *niet-conforme levering*, een contractuele tekortkoming die onder 3° behandeld wordt.

3° Het aansprakelijkheidsrecht

29. Een niet-conforme levering houdt in dat de geleverde zaak niet overeenstemt met wat contractueel is bedongen, in die zin dat de geleverde zaak niet de kwaliteit, de hoeveelheid of de kenmerken heeft die door de verkoper waren beloofd. Koopt men een produkt waarvan de verkoper beweert dat het bepaalde (milieurelevante) kenmerken heeft, dan maken deze beweringen integraal deel uit van het contract (art. 24, § 3, WHPC), indien deze gegevens de beslissing van de consument om de overeenkomst aan te gaan hebben beïnvloed.⁶³

De koper kan als sanctie op deze contractuele tekortkoming een volledige schadevergoeding vragen.⁶⁴ Het spreekt echter voor zich dat de opgelopen schade vaak beperkt zal blijven tot wat men meer betaald heeft voor het produkt met label in vergelijking met een produkt zonder label. Dit zal het instellen van een dure gerechtelijke procedure voor de meeste consumenten wel uitsluiten. In plaats van of naast de schadevergoeding kan op grond van art. 1184 B.W. ook de ontbinding van het contract gevraagd worden.

30. Gebruik maken van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht (art. 1382 B.W. e.v.) in de relatie consument-labelgebruiker waar een contract tussen beiden bestaat, kan pas als de contractuele wanprestatie ook een misdrijf uitmaakt⁶⁵ of als de tekortkoming een schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm uitmaakt waarbij de fout andere schade veroorzaakt dan die welke ontstaat bij de slechte uitvoering van het contract.⁶⁶ De Belgische rechtspraak sluit immers de mogelijkheid van samenloop van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid principieel uit.⁶⁷ Bestaat er geen contractuele band tussen het slachtoffer en de dader, of bevindt men zich in een geval waarin samenloop wel mogelijk is, dan geldt de boven gemaakte slotopmerking over de geringe schade die een proces financieel onaantrekkelijk maakt, evenzeer.

D. Besluit

31. De bepalingen omtrent misleidende reclame uit de WHPC bieden, althans op papier, reële mogelijkheden voor de consument en de consumentenorganisaties om op te treden tegen verkeerd gebruik van milieu-argumenten in de vorm van milieukeuren. De praktijk zal echter moeten uitwijzen in hoeverre het gebruik van onterechte milieu-argumenten ter bevordering van de verkoop van allerlei produkten, als misleidend beschouwd wordt. Niet alleen stoot men hier tegen de traditie reclame pas als misleidend te zien als ze én fout én niet hyperbolisch is, ook de bewijsproblemen zijn aanzienlijk.

Het blijft een open vraag of de bijkomende vorderingsmogelijkheden, die de milieukeurwet van 14 juli 1994 heeft gecreëerd,⁶⁸ als vangnet zullen werken indien blijkt dat on-

⁶⁴ De uitvoering in natura eisen, wat hier neerkomt op het leveren van het produkt met de daaraan toegeschreven eigenschappen, zal meestal onmogelijk zijn.

⁶⁵ Cass., 26 oktober 1990, *Arr. Cass.*, 1990-91, 244, *R.C.J.B.*, 1992, 497, met noot DALCO, R.-O. In casu is het handig dat bepaalde misbruiken van de Europese en Belgische milieukeur strafbaar gesteld zijn (zie randnummer 23).

⁶⁶ Cass., 7 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 395; Cass., 14 oktober 1985, *Arr. Cass.*, 1985-86, 179; Cass., 26 oktober 1990, geciteerd in vorige voetnoot.

⁶⁷ Cass., 14 oktober 1985, *Arr. Cass.*, 1985-86, 179; Cass., 26 oktober 1990, *Arr. Cass.*, 1990-91, 244; VAN QUICKENBORNE, M., «Réflexions sur le dommage purement contractuel», *R.C.J.B.*, 1988, 344-345.

⁶⁸ Art. 5, § 2, van de wet van 14 juli 1994 «inzake de oprichting van een Comité voor het toekennen van de Europese Milieukeur», geeft de federale minister van leefmilieu zelf de bevoegdheid om de stakingsvordering in te stellen tegen inbreuken op die wet, en op basis van art. 6 van diezelfde wet kan de strafvordering ingesteld worden tegen sommige misbruiken van de Europese of Belgische milieukeur.

⁶² Cass., 10 december 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 502. Zie verder KRUTHOF, R., BOCKEN, H., DE LY, F. en DE TEMMERMAN, B., *l.c.*, 43, nr. 166.

⁶³ *Gedr. St., Kamer*, 1990-91, nr. 1240/20, 69.

terechte milieucclaims niet effectief en efficiënt door de consument en zijn organisaties beteugeld kunnen worden.

Een klacht bij de labelhouder zelf, hetzij de «bevoegde instantie» bij de wettelijk ingestelde milieukeuren, hetzij het controleorgaan van een privaat ecolabel, lijkt ons meer mogelijkheden te bieden, hoofdzakelijk om praktische redenen. Zeker als men bedenkt dat de (geldelijke) waarde van

het geding gering zal zijn, vormt een voor de consument kosteloze klacht bij een dergelijke instantie een aan te bevelen initiatief vóór een gerechtelijke procedure begonnen wordt.

Ann CARETTE
Assistente U.I.A.

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

25 APRIL 1995

Voorzitter: de h. De Grève

Rapporteurs: de hh. De Baets en Martens

Advocaten: mrs. Van Bael, L'Ecluse, Doutrelepon, Le Fevere en Sohier

1. Arbitragehof – Rechtspleging – Belang – Middel – Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Uitgeven van telefoongidsen

1. Noch de omstandigheid dat de bestreden bepaling een gunstiger regeling zou inhouden voor de verzoekende partij dan de voorheen bestaande regeling, noch de omstandigheid dat de verzoekende partij destijds geen beroep tot vernietiging van de vroegere wettelijke regeling heeft ingesteld, ontnemt aan die partij het wettelijk vereiste belang bij de vernietiging van de nieuwe bepaling.

Om te voldoen aan de vereisten van art. 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, moeten de middelen van het verzoekschrift te kennen geven welke van de regels waarvan het Hof de naleving waarborgt, geschonden zijn, alsook welke de bepalingen zijn die deze regels schenden, en uiteenzetten in welk opzicht die regels door de bedoelde bepalingen zijn geschonden.

2. De wetgever vermocht, zonder het gelijkheidsbeginsel te schenden, enerzijds Belgacom er rechtstreeks toe te machtigen zelf telefoongidsen uit te geven en daarvoor gebruik te maken van de gegevens waarover zij beschikt, en anderzijds de toegang tot die gegevens voor andere ondernemingen te onderwerpen aan een door een onafhankelijk orgaan verleende machtiging.

Arrest nr. 37/95

IV. In rechte

...

Onderwerp van de bestreden bepaling

B.1.1. Luidens artikel 113, 2°, van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, als gewijzigd bij het bestreden artikel 45 van de programmawet van 24 december 1993, is het verboden

«boeken, lijsten, gidsen of bestanden te vervaardigen, te verkopen of te verspreiden die uitsluitend of hoofdzakelijk gegevens bevatten betreffende de aangesloten op de gereserveerde diensten of die door hun vorm of presentatie van de erin voorkomende gegevens kunnen worden verward met die welke, volgens de criteria en de modaliteiten door de Koning bepaald, hetzij door Belgacom, hetzij door andere personen die door het Instituut» – namelijk het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie – «gemachtigd zijn dergelijke boeken, lijsten, gidsen of bestanden te vervaardigen, verkopen of verspreiden, worden uitgegeven.»

B.1.2. Luidens artikel 82 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven omvat de openbare telecommunicatie, die op grond van artikel 84 in exclusieve concessie is toegekend aan Belgacom, onder meer de uitbating van de gereserveerde diensten ten behoeve van derden.

Krachtens artikel 83 van diezelfde wet bestaan de gereserveerde diensten uit:

«1° de telefoondienst;

2° de telex-, de mobilfoon- en semafoondiensten;

3° de dienst voor gegevensschakeling tot zeven maanden na de inwerkingtreding van het lastenboek bedoeld in artikel 126 en uiterlijk tot en met 31 december 1992;

4° de telegraafdienst;

5° de terbeschikkingstelling van vaste verbindingen.»

B.1.3. De wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven beoogde onder meer uitvoering te verlenen aan de Europese wetgeving ter bevordering van de vrije mededinging op het vlak van de telecommunicatiediensten, die vervat ligt in de richtlijn 88/301/EEG van 16 mei 1988 betreffende de mededinging op de markten van telecommunicatie-eindapparatuur (*Pb.*, 1988, nr. L 131, 73-76) en in de richtlijn 90/388/EEG van 28 juni 1990 betreffende de mededinging op de markten voor telecommunicatiediensten (*Pb.*, 1990, nr. L 192, 10-16). Beide richtlijnen strekken ertoe de telecommunicatiemarkt open te stellen voor de mededinging, onverminderd de mogelijkheid om de exploitatie van niet-gereserveerde diensten afhankelijk te stellen van vergunnings- of aanmeldingsprocedures die op de naleving van essentiële vereisten moeten toezien, op voorwaarde dat die procedures openbaar, objectief, duidelijk en niet-discriminerend zijn.

Door de wet van 21 maart 1991 werden de regelgevende opdrachten toevertrouwd aan het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie, en de commerciële taken van de vroegere R.T.T. aan een autonoom overheidsbedrijf, Belgacom. De opdrachten van dat autonoom overheidsbedrijf zijn opgesplitst in twee categorieën, namelijk de opdrachten van algemeen nut, waarvoor de onderneming nog over monopolierechten beschikt, en de niet-gereserveerde diensten. De exploitatie van die laatste diensten is in beginsel vrij, doch om redenen van openbaar belang heeft de wetgever bepaalde beperkingen gesteld aan die vrijheid, zoals blijkt uit de artikelen 85, 88, 89 en 107, § 4, van de wet van 21 maart 1991.

Ondanks die aanpassingen aan de Europese reglementering bleef Belgacom, zoals voorheen de R.T.T., bevoegd om vrijelijk derden ertoe te machtigen gidsen uit te geven, waardoor de verzoekende partij tot 1 januari 1995, ingevolge twee exclusiviteitsovereenkomsten, over een feitelijk monopolie beschikte. Het oorspronkelijke artikel 113, 2°, bepaalde immers dat het verboden was «boeken, lijsten, gidsen of bestanden te vervaardigen, te verkopen of te verspreiden die uitsluitend of hoofdzakelijk gegevens bevatten betreffende de aangesloten op de gereserveerde diensten of die door hun vorm of presentatie van de erin voorkomende gegevens kunnen verward worden met die welke worden uitgegeven, hetzij door Belgacom zelf, hetzij door andere personen die gemachtigd zijn aan de activiteiten van Belgacom mede te werken».

Die bevoegdheid van Belgacom werd strijdig geacht met de Europese reglementering en rechtspraak; dit leidde tot vervanging van artikel 113, 2°, van de wet van 21 maart 1991 door de bestreden bepaling. De markt van de boeken, lijsten, gidsen en bestanden die uitsluitend of hoofdzakelijk gegevens bevatten betreffende de aangesloten op de gereserveerde diensten, werd geopend voor de concurrentie. Hierbij werd evenwel rekening gehouden met de noodzakelijke bescherming van de consument en van de gegevens met een persoonlijk karakter, zodat de markt niet volkomen geliberaliseerd werd: de wetgever achtte het noodzakelijk dat de Koning de criteria en de modaliteiten zou bepalen waaronder de boeken, lijsten, gidsen of bestanden zouden kunnen worden vervaardigd, verkocht of verspreid en dat derden, dit zijn alle andere personen dan Belgacom, slechts tot die activiteiten zouden kunnen overgaan na voorafgaande machtiging van het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie.

Ter uitvoering van de bestreden bepaling vermeldt het koninklijk besluit van 15 juli 1994 tot uitvoering van artikel 113, 2°, van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, met betrekking tot de gidsen van de abonnees van de gereserveerde telecommunicatiediensten die door Belgacom worden geëxploiteerd (*Belgisch Staatsblad*, 26 augustus 1994), de voorwaarden waaronder telefoongidsen dienen te worden uitgegeven en verspreid. Als houder van het monopolie voor de exploitatie van de gereserveerde telecommunicatiediensten, is Belgacom – intussen op grond van artikel 59/2, §§ 1 en 3, van de wet van 21 maart 1991, ingevoegd bij artikel 3 van de wet van 12 december 1994 (*Belgisch Staatsblad*, 22 december 1994), bij koninklijk besluit van 16 december 1994 (*ibidem*) omgevormd tot een naamloze vennootschap van publiek recht – in het bezit van de verschillende gegevens die

noodzakelijk zijn om de gidsen samen te stellen. Luidens voormeld koninklijk besluit is elke andere persoon die wenst gemachtigd te worden, verplicht met Belgacom een contract te sluiten voor de levering van die gegevens. De voorwaarden waaraan de toegang tot die gegevens onderworpen is, moeten openbaar gemaakt worden ten einde discriminatie tussen private ondernemingen te vermijden.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

B.2.1. De Ministerraad betwist de ontvankelijkheid van het beroep wegens gemis aan belang van de verzoekende partij, enerzijds, omdat de bestreden bepaling een voor haar gunstiger wettelijke regeling tot stand heeft gebracht dan voorheen onder de gelding van het oorspronkelijke artikel 113, 2°, van de wet van 21 maart 1991, anderzijds, omdat de verzoekende partij destijds geen beroep tot vernietiging van dat oorspronkelijke artikel heeft ingesteld bij het Hof.

B.2.2. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof vereisen dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep tot vernietiging instelt doet blijken van een belang. Van dat vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

B.2.3. De verzoekende partij is een naamloze vennootschap naar Belgisch recht die sedert vijftientig jaar, op grond van twee opeenvolgende overeenkomsten met de R.T.T., thans de naamloze vennootschap van publiek recht Belgacom, tot 1 januari 1995 zorgde voor het vervaardigen en verspreiden van telefoongidsen in België, hetzij als exclusieve uitgever van de Handels- en Beroepengids «Gouden Gids/Pages d'Or», hetzij in samenwerking met Belgacom voor de uitgave van de Officiële Telefoongids. Een dergelijke vennootschap wordt rechtstreeks geraakt door een bepaling die haar verplicht een machtiging aan te vragen bij het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie teneinde te kunnen doorgaan met die commerciële activiteiten, en getuigt dan ook van het rechtens vereiste belang om een beroep tot vernietiging van die bepaling in te stellen.

Bijgevolg ontnemt noch de omstandigheid dat de bestreden bepaling een gunstiger regeling zou inhouden voor de verzoekende partij dan de voorheen bestaande regeling, noch de omstandigheid dat de verzoekende partij destijds geen beroep tot vernietiging van de vroegere wettelijke regeling heeft ingesteld, het belang van die partij bij de vernietiging van de nieuwe bepaling.

De exceptie van niet-ontvankelijkheid kan niet worden aangenomen.

B.3.1. De Ministerraad is daarenboven van oordeel dat het beroep tot vernietiging slechts ontvankelijk is voor zover de bestreden bepaling de uitgave regelt van de «Gouden Gids/Pages d'Or» omdat het enige nadeel dat die bepaling de verzoekende partij toebrengt, de uitgave en de verspreiding van die gids betreft.

B.3.2. Ofschoon de verzoekende partij, in de uiteenzetting nopens haar belang, slechts uitdrukkelijk verwijst naar haar hoedanigheden van exclusieve uitgever en verspreider van de «Gouden Gids/Pages d'Or», is het geheel van de bestreden bepaling van dien aard dat haar situatie rechtstreeks kan worden geraakt, zoals blijkt uit de uiteenzetting van de feiten en van het middel.

De exceptie kan niet worden aangenomen.

B.4.1. De Ministerraad is ten slotte van oordeel dat het verzoekschrift niet voldoet aan de voorwaarden van artikel 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, omdat het weliswaar een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet aanvoert, doch niet op duidelijke en nauwkeurige wijze de motieven uiteenzet die ertoe zouden doen besluiten dat de verschillende behandeling van Belgacom en de verzoekende partij discriminerend is.

B.4.2. Om te voldoen aan de vereisten van artikel 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, moeten de middelen van het verzoekschrift te kennen geven welke van de regels waarvan het Hof de naleving waarborgt, geschonden zouden zijn, alsook welke de bepalingen zijn die deze regels zouden schenden, en uiteenzetten in welk opzicht die regels door de bedoelde bepalingen zouden zijn geschonden.

Die vereisten worden verantwoord, enerzijds, door de verplichting voor het Hof om dadelijk na de ontvangst van het beroep te onderzoeken of het niet klaarblijkelijk niet-ontvankelijk of klaarblijkelijk ongegrond is ofwel of het Hof niet klaarblijkelijk onbevoegd is om er kennis van te nemen, anderzijds, door de verplichting voor de partijen die op de argumenten van de verzoekers wensen te antwoorden, om dit te doen bij een enkele memorie en binnen de op straffe van niet-ontvankelijkheid vastgestelde termijnen.

B.4.3. Het middel voldoet aan die vereisten. Uit de gedetailleerde wijze waarop in de memorie werd geantwoord op het middel, blijkt trouwens dat de Ministerraad aan de hand van de uiteenzetting van de feiten en het middel in het verzoekschrift in staat was in een enkele memorie binnen de op straffe van niet-ontvankelijkheid voorgeschreven termijn zijn verweer te laten gelden.

De exceptie van niet-ontvankelijkheid kan niet worden aangenomen.

Ten gronde

B.5. Het door de verzoekende partij aangevoerde middel is afgeleid uit de schending van het in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vervatte beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, alleen en in samenhang met verschillende bepalingen van het gemeenschapsrecht, doordat de bestreden bepaling de verzoekende partij verplicht een machtiging te verkrijgen van het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie om, volgens de criteria en de modaliteiten door de Koning bepaald, boeken, lijsten, gidsen of bestanden te vervaardigen, te verkopen of te verspreiden die uitsluitend of hoofdzakelijk gegevens bevatten betreffende de aangeslotenen op de gereserveerde diensten, terwijl die verplichting niet geldt voor de naamloze vennootschap van publiek recht Belgacom.

B.6. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenre-

digheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.7.1. Volgens de parlementaire voorbereiding bestaat het doel dat de wetgever nastreeft met de bestreden bepaling, erin, enerzijds, het optreden van het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie bij het verlenen van toelating aan andere personen dan Belgacom om telefoongidsen uit te geven, te regulariseren en, anderzijds, de eerbieding van de mededinging en de bescherming van de consumentenbelangen te verzekeren. Die laatste doelstellingen zijn, zonder schending van de Europese reglementering, bereikt door het vervaardigen, verkopen en verspreiden van de gidsen in verband met de gereserveerde telecommunicatiediensten te regelen. Die bevoegdheid komt toe aan de Koning, die, handelend krachtens artikel 108 van de Grondwet, de criteria en de modaliteiten waaronder die gidsen kunnen worden uitgegeven, kan bepalen en aan alle kandidaat-uitgevers de toegang tot de nodige gegevens voor de verspreiding van gidsen zonder enige discriminatie kan waarborgen. Onder de op te leggen voorwaarden zouden met name de periodiciteit, het vereiste om geheel het nationaal territorium te bestrijken en de kosteloosheid voor de gebruiker moeten voorkomen. Die criteria en voorwaarden zouden moeten gelden zowel voor Belgacom als voor elke andere marktdeelnemer, met dien verstande dat het toezicht op de naleving van de criteria en modaliteiten door die laatste categorie van personen, zou worden uitgeoefend middels een procedure van voorafgaande machtiging door het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie, een orgaan dat onafhankelijk is van Belgacom. Onder geen beding kon Belgacom worden belast met de bepaling van of het toezicht op die voorwaarden, omdat Belgacom zelf in aanmerking komt om gidsen uit te geven (*Gedr. St., Kamer, 1993-1994, nr. 1211/5, 2-3, en Gedr. St., Senaat, 1993-1994, nr. 909-4, 1-2*).

B.7.2. Aangezien Belgacom, die door de wet rechtstreeks gemachtigd is om gidsen uit te geven, zoals elke andere persoon die door het Instituut wordt gemachtigd om gidsen uit te geven, onderworpen is aan de criteria en modaliteiten die door de Koning worden bepaald om gidsen betreffende de gereserveerde diensten uit te geven, bestaat het enige verschil tussen beide categorieën van personen erin dat alleen die andere personen, andere dan Belgacom, verplicht zijn van het Instituut een voorafgaande machtiging te verkrijgen.

B.7.3. Het beginsel van de gelijkheid en de niet-discriminatie, gecombineerd met de in het middel aangevoerde gemeenschapsrechtelijke bepalingen, verbiedt niet dat de niet-gereserveerde diensten van de openbare telecommunicatie zouden kunnen worden geëxploiteerd door een publiekrechtelijke onderneming, voor zover geen wettelijk beletsel verhindert dat andere ondernemingen met haar kunnen meedingen voor de verovering van de markt. Die juridische gelijkheid in de concurrentie wordt uitgedrukt in artikel 89, § 1, van de wet van 21 maart 1991, volgens hetwelk «de uitsluiting van de niet-gereserveerde diensten (...) vrij (is)».

B.7.4. De wetgever vermocht evenwel, zonder die gelijkheid te miskennen, Belgacom vrij te stellen van het verkrijgen van de voorafgaande machtiging die hij oplegt aan de andere ondernemingen die telefoongidsen wensen uit te geven. Tussen Belgacom en die ondernemingen bestaan immers objectieve verschillen.

Aangezien, enerzijds, een telefoondienst inhoudt dat de gebruikers over de lijst van de abonnees beschikken, dient

Belgacom de gidsen te kunnen uitgeven indien geen onderneming dit doet, terwijl de andere ondernemingen nooit de verplichting hebben om de telefoongidsen uit te geven.

Anderzijds beschikt Belgacom, die door de wet is belast met de openbare telefoondienst (artikelen 58, 82 en 83 van de wet van 21 maart 1991) over de gegevens die nodig zijn voor het uitgeven van gidsen, terwijl de andere ondernemingen, indien zij dat wensen te doen, noodzakelijkerwijze met Belgacom moeten onderhandelen over de voorwaarden waaronder hun de gegevens zullen worden afgestaan.

De eerbiediging van de ter zake geldende Europese richtlijnen vereiste dat een onafhankelijke overheid werd belast met de opdracht te onderzoeken of Belgacom aan de onderneming die de gidsen uitgeeft, een niet-discriminerende toegang waarborgt tot de gegevens waarover zij beschikt en of die onderneming de vereiste garantie biedt om de gidsen uit te geven met eerbiediging van de door de Koning vastgestelde voorwaarden.

Een dergelijke machtiging ten aanzien van Belgacom zou evenwel zonder voorwerp zijn: als autonoom overheidsbedrijf omgezet in een naamloze vennootschap van publiek recht onder de voorwaarden en met de statuten vastgesteld door de Koning (artikel 59/2 van de wet van 21 maart 1991, gewijzigd bij de wet van 12 december 1994; koninklijk besluit van 16 december 1994), zal Belgacom, die beschikt over de nodige gegevens, zich moeten onderwerpen aan de voorwaarden die de Koning oplegt aan elke onderneming die de gidsen uitgeeft.

B.7.5. De wetgever vermocht dan ook, zonder het gelijkheidsbeginsel te schenden, enerzijds Belgacom er rechtstreeks toe te machtigen zelf de gidsen uit te geven en daarvoor gebruik te maken van de gegevens waarover zij beschikt, en anderzijds de toegang tot die gegevens voor andere ondernemingen te onderwerpen aan een door een onafhankelijk orgaan verleende machtiging.

B.7.6. Het middel is niet gegrond.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 7 FEBRUARI 1995

Voorzitter: de h. D'Haenens

Raadsheer-rapporteur: de h. Goethals

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaat: mr. Kamers

Huiszoeking – Heterdaad – Vaststellingen

Tijdens een huiszoeking met betrekking tot een op heterdaad betrapt misdrijf kunnen, overeenkomstig de artt. 8 en 29 Sv., geldige vaststellingen worden verricht nopens een ander misdrijf waarvan de sporen worden gevonden zonder dat de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking worden overschreden.

C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 29 april 1993 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Leuven;

Over het eerste middel: schending van artikel 97 van de Grondwet, artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering en de artikelen 1, tweede lid, 2°, van de wet van 7 juni 1969,

doordat de appelrechters, uitspraak doende over de straffordering ten laste van eiser, hem schuldig hebben bevonden aan de feiten B 2 en B 3 (alcoholintoxicatie en dronkenschap); de appelrechter de volgende overwegingen heeft aangenomen: «Overwegende inderdaad dat tijdens de huiszoeking i.v.m. een welbepaald misdrijf – in casu vluchtmisdrijf – sporen kunnen gevonden worden van een ander misdrijf; dat, indien de verbalisanten de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking niet overtreden – hetgeen in casu niet gebeurde – zij omtrent deze misdrijven geldige vaststellingen kunnen doen; dat daarenboven de verbalisanten, die een regelmatige huiszoeking i.v.m. het vluchtmisdrijf uitvoerden – dit wordt niet betwist – ter plaatse vaststelden dat C. stomdronken was; dat zij (de verbalisanten) in die omstandigheden ingevolge art. 63 van het K.B. van 16 maart 1968 verplicht waren een bloedanalyse te laten uitvoeren»; en verder ook nog: «dat R. dan ook toestemming kan geven aan de verbalisanten om de woning te betreden; dat zij kan beschouwd worden als bewoner van het pand, zodat haar toestemming elke huiszoeking geldig en rechtsmatig maakte, al was het maar omdat C. in de onmogelijkheid verkeerde zijn toestemming te geven, aangezien hij sliep en gezien zijn dronkenschap»,

...

Overwegende dat tijdens een huiszoeking met betrekking tot het op heterdaad betrapt misdrijf, overeenkomstig de artikelen 8 en 29 van het Wetboek van Strafvordering geldige vaststellingen kunnen worden verricht nopens een ander misdrijf waarvan de sporen worden gevonden zonder dat de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking worden overschreden;

Dat de appelrechters met de in het middel vermelde redenen, het verweer van eiser verwerpen, zodoende zijn conclusie beantwoorden en hun beslissing regelmatig met redenen omkleden en naar recht verantwoorden;

...

NOOT–Huiszoeking bij betrapting op heterdaad

1. Principieel mogen de huiszoekingen en de ermee gepaard gaande vaststellingen niet verder strekken dan de feiten waarover het opsporings- of gerechtelijk onderzoek is ingesteld. Het is echter constante rechtspraak van het Hof van Cassatie dat, wanneer tijdens een huiszoeking andere misdrijven aan het licht komen dan die waarover het onderzoek is ingesteld en naar aanleiding waarvan de huiszoeking wordt verricht, deze geldig vastgesteld kunnen worden, dit in het geval van een huiszoekingsbevel (o.a. Cass., 10 december 1941, *Pas.*, 1941, I, 448), en zelfs als dit nieuwe misdrijf ten laste van een derde wordt gelegd (Cass., 26 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 824).

2. Later werd er terecht de voorwaarde aan toegevoegd dat de verbalisant niet optreedt buiten de grenzen van het oorspronkelijk huiszoekingsbevel (Cass., 6 maart 1944, *Pas.*, 1944, I, 237; Cass., 8 april 1946, *Pas.*, 1946, I, 139, met noot Hayoit de Termicourt) en de wettelijke grondslag voor de stelling duidelijk vooropgesteld (nl. art. 8 en 29 Sv.; Gent, 28 december 1983, *R. W.*, 1984-85, 1086).

Dezelfde rechtspraak bestond t.a.v. een huiszoeking met toestemming (Cass., 15 februari 1960, *Pas.*, 1960, 696).

3. Met het arrest van 7 februari 1995 bevinden we ons, wat betreft de vaststelling van een nieuw misdrijf, voor het eerst in het geval van een op heterdaad betrapt misdrijf, waarvoor ons hoogste gerechtshof hetzelfde standpunt aanhoudt.

Vanuit het oogpunt van de onschendbaarheid van de woning komt o.i. de geldigheid van de vaststellingen van een nieuw misdrijf onbetwistbaar voor: immers, vanaf het moment dat de woning op een wettige wijze betreden wordt, is aan art. 15 Gw. en art. 8.1 E.V.R.M. voldaan.

4. Een dubbele voorwaarde geldt evenwel opdat het nieuwe misdrijf kan worden vastgesteld.

Allereerst dient o.i. de oorspronkelijke huiszoeking wettig en regelmatig te zijn: zo moet er bv. wel degelijk sprake zijn van betrapping op heterdaad of ermee gelijkgestelde gevallen (zie art. 41 Sv.).

Opdat tot een huiszoeking kan worden overgegaan, moet men – volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie – *vooraf* weten dat het misdrijf zich voordoet of heeft voorgedaan, of ernstige aanwijzingen daartoe bestaan (Cass., 22 september 1981, *R.W.*, 1981-82, 1271, met noot A. Vandeplas; Cass., 22 oktober 1985, *Arr. Cass.*, 1985-86, nr. 114; Cass., 3 mei 1988, *Arr. Cass.*, 1987-88, 1116; Hélie, F., *Traité de l'instruction criminelle*, éd. belge, 1865, II, nr. 2351-2352).

5. Die regel – een aspect van de onschendbaarheid van de woning – is niet toepasselijk op nieuw ontdekte misdrijven, gezien het feit dat hij geldt voor het *aanvangen* van een huiszoeking voor het *oorspronkelijk* misdrijf. Bovendien is het vereiste dat hiervoor wordt gesteld – vooraf (bijna) zeker weten – per definitie niet mogelijk voor de «toevallig» ontdekte misdrijven.

6. Anderzijds kan het niet opgaan dat men de oorspronkelijke huiszoeking gaat misbruiken door andere of bijkomende zoekingen naar eventuele andere misdrijven te ondernemen. Dit wordt precies verhinderd doordat het Hof expliciet de voorwaarde stelt dat de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking niet overschreden mogen worden, wat tevens een aspect van bescherming van de onschendbaarheid van de woning is. Dit betekent dat er geen andere of nieuwe zoekingen verricht mogen worden, dan die welke normaal vereist zijn om de bewijzen te verzamelen voor het misdrijf waarover het onderzoek is ingesteld (Cass., 6 maart 1944, *o.c.*; Cass., 8 april 1946, *o.c.*; Brussel, 14 april 1954, *J.T.*, 1954, 386; Viaene, L., *Huiszoeking en beslag in strafzaken*, A.P.R., 1962, 114, nr. 185). Uitzonderingen op het algemeen rechtsbeginsel van de onschendbaarheid van de woning, zoals de huiszoeking, dienen immers strikt geïnterpreteerd te worden.

7. Men merke op dat de negatieve formulering van deze tweede voorwaarde – nl. «zonder dat de grenzen (...) overschreden worden» – stringenter is dan indien als voorwaarde gesteld zou worden dat het andere misdrijf «toevallig» werd ontdekt, wat onaanvaardbare consequenties zou hebben. Immers, een huiszoeking die (veel) verder gaat dan normaal vereist is voor het misdrijf in kwestie kan ook leiden tot de toevallige vaststelling van andere misdrijven.

Soms evenwel, blijkt de genoemde tweede conditie nogal moeilijk *in concreto* vertaalbaar te zijn, waardoor er op dit punt een marge van rechterlijke toetsing bestaat.

8. Een bezwaar dat op het eerste gezicht tegen de rechtspraak van het Hof zou kunnen geopperd worden, is dat een

huiszoeking uitgevoerd wordt n.a.v. (een) *welbepaald* misdrijf(ven).

Dit doet echter geen afbreuk aan de gebiedende bepalingen van art. 8 Sv., volgens hetwelk de gerechtelijke politie de bewijzen van de misdrijven moet verzamelen, en art. 29 Sv., naar hetwelk elke gestelde macht, elk openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of wanbedrijf, *verplicht* is hiervan terstond bericht te geven aan de procureur des Konings en aan deze magistraat al de inlichtingen, processen-verbaal en akten die erop betrekking hebben, over te zenden (Gent, 28 december 1983, *o.c.*, 1087).

9. Die bepalingen, die de wettelijke grondslag vormen van het door het Hof ingenomen standpunt, maken geen onderscheid omtrent de aard van de misdaad of het wanbedrijf, noch omtrent de omstandigheden waarin een misdrijf ontdekt wordt, voor zover dit niet geschiedt d.m.v. op zichzelf onwettige handelingen: gebeurt deze ontdekking ter gelegenheid van een huiszoeking, dan zijn die bepalingen dus van toepassing, aangezien de overheid zich dan in de uitoefening van haar ambt bevindt (Viaene, L., *o.c.*, 113, nr. 184).

Opgemerkt zij dat het Hof van Cassatie beslist heeft dat art. 29 Sv. niet officieren en agenten van gerechtelijke politie betreft, die kennis krijgen van misdrijven waarvoor ze wettelijk een opsporingsbevoegdheid hebben (art. 8 Sv.; Cass., 25 april 1989, *Arr. Cass.*, 1988-89, nr. 485).

10. Telkens wanneer een overheid een nieuw misdrijf ontdekt, stelt zij een afzonderlijk proces-verbaal op, met vermelding van alle nuttige inlichtingen, zoals o.a. de omstandigheden waarin het nieuwe misdrijf ontdekt is. Aldus kan in de vonnisfase geoordeeld worden over de regelmatigheid van de vaststellingen en dus van de huiszoeking en eventuele inbeslagnemingen.

11. Dat P.V. zendt men dan aan de procureur des Konings (art. 29 Sv.) of aan de overheid die specifiek bevoegd is voor het instellen van de publieke vordering (zie bv. Cass., 18 maart 1942, *Pas.*, 1942, I, 69; Cass., 29 november 1948, *Pas.*, 1948, I, 683). Het bericht dat naar art. 29 Sv. gegeven dient te worden, geldt slechts als eenvoudige inlichting: als dit uitgaat van een ambtenaar waarvan de processen-verbaal gelden tot bewijs van het tegendeel, heeft dit bericht niet dezelfde bewijswaarde als het proces-verbaal (Schuind, G. (bewerkt door Vandeplas A.), *Traité pratique de droit criminel*, Brussel, Bruylant, II, 1993, 315).

12. De overheid mag, nadat het nieuwe misdrijf is vastgesteld, hiervoor uiteraard niet eigenmachtig verdere of nieuwe en afzonderlijke zoekingen verrichten, behalve bij betrapping op heterdaad (Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1994, nr. 493 jo. nr. 406).

13. De volgende sancties gelden

a) Als aan de eerste voorwaarde – wettige en regelmatige huiszoeking – niet is voldaan:

Onwettige huiszoekingen en inbeslagnemingen zijn absoluut nietig, evenals de erop volgende rechtspleging die enkel op deze onwettige onderzoeksverrichtingen steunen (Cass., 10 december 1923, *Pas.*, 1924, I, 66, met concl. proc.-gen. Lelercq; Cass., 24 mei 1948, *Pas.*, 1948, I, 334; Cass. fr., 19 juni 1957, *D.H.*, 1958, *jur.*, 566).

De vaststellingen gedaan n.a.v. een onwettige huiszoeking worden voor niet bestaande gehouden (zie Cass., 11 april 1973, *Pas.*, 1973, I, 777, met noot) en kunnen dus nooit aanleiding geven tot een publieke vordering (Cass., 6 maart

1944, *o.c.*; zie ook o.a. Cass., 8 januari 1945, *Arr. Cass.*, 1945, 76; Cass., 24 mei 1948, *Arr. Cass.*, 1948, 287).

14. De bewijselementen verkregen n.a.v. een onwettige huiszoeking zijn onrechtmatig; deze nietige stukken zullen uit het debat geweerd worden (zie Cass., 5 februari 1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, nr. 329). Ook mag de persoon die de onwettige huiszoeking heeft verricht, niet als getuige gehoord worden (Rubbrecht, J., *Beginselen van de strafvordering*, Leuven, Wouters, 1951, 69).

Bovendien kan een dergelijke ambtenaar gestraft worden wegens huisvredebreuk (art. 148 Sw.) en is verweer tegen een klaarblijkelijk onwettige huiszoeking geoorloofd (zie noot van Peytier, M., onder Corr. Tongeren, 4 februari 1970, *R.W.*, 1970-81, 372).

Maar de onwettigheid van de huiszoeking en het beslag leidt niet tot de nietigheid van het onderzoek en de vervolging; de bewijselementen die voortkomen uit regelmatige opsporings en de procedure die erop steunt, blijven rechtsgeldig (Cass. fr., 27 februari 1935, *D.P.*, 1936, I, 20, met noot P. Mimin; Cass. fr., 2 januari 1936, *Sir.*, 1937, I, 73 met noot L. Hugueney; Cass., 6 maart 1944, *o.c.*).

15. b) Overschrijding van de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking:

Ook ingeval het vaststellen van een nieuw misdrijf gebeurt met overschrijding van de grenzen van de oorspronkelijke huiszoeking, zullen deze vaststellingen, de huiszoeking, het eventueel beslag nietig worden verklaard en niet in aanmerking genomen worden bij de rechterlijke besluitvorming (Brussel, 14 april 1954, *o.c.*: hetzelfde geldt voor de in beslag genomen stukken en de verklaringen bij een ondervraging m.b.t. deze stukken).

Mike Gelders

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 27 FEBRUARI 1995

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Forrier

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaten: mrs. Nelissen Grade en Delahaye

Bestaansminimum – Toekenning – Voorwaarden – Nieuw gegeven – Aangifteverplichting – Aard

De in art. 7, § 2, Bestaansminimumwet bedoelde aangifte van elk nieuw gegeven dat een weerslag kan hebben op het toegekende bedrag, is geen voorwaarde voor de toekenning of het behoud van het bestaansminimum, maar een verplichting die de belanghebbende op straffe van sanctie wordt opgelegd opdat het O.C.M.W. kan nagaan of er al dan niet grond is tot herziening of intrekking van het bestaansminimum.

V. t/ O.C.M.W. Gent

Gelet op het bestreden arrest, op 27 juni 1994 door het Arbeidshof te Gent gewezen;

...

Overwegende dat, blijkens artikel 1, § 1, van de Bestaansminimumwet van 7 augustus 1974, gerechtigd is op het bestaansminimum hij die meerderjarig is, zijn werkelijke ver-

blijfplaats in België heeft en geen toereikende bestaansmiddelen heeft, noch in staat is deze door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven;

Dat voor de toekenning en het behoud van het bestaansminimum voorts vereist is dat de betrokkene, als bepaald in artikel 6, § 1, van de wet, blijk heeft gegeven van zijn bereidheid tot tewerkstelling, tenzij dit om gezondheids- of billijkheidsredenen onmogelijk is, en dat hij zijn rechten heeft doen gelden op de uitkeringen die hij kan genieten krachtens de Belgische of buitenlandse sociale wetgeving;

Overwegende dat artikel 7, § 2, van die wet bepaalt dat de betrokkene, in de gevallen waarin een bestaansminimum is toegekend, met het oog op herziening of intrekking ervan, onmiddellijk aangifte moet doen van elk nieuw gegeven dat een weerslag kan hebben op het hem toegekende bedrag;

Dat, bij verzuim van een dergelijke aangifte, het bestaansminimum, overeenkomstig artikel 16, § 1, bij wijze van sanctie kan worden geweigerd of de uitbetaling ervan kan worden geschorst;

Overwegende dat uit de samenhang van de voormelde bepalingen blijkt dat de aangifte bedoeld in artikel 7, § 2, geen voorwaarde is voor toekenning of behoud van het bestaansminimum, maar een verplichting die de betrokkene wordt opgelegd opdat het centrum voor maatschappelijk welzijn kan nagaan of er al dan niet grond is tot herziening of intrekking van het bestaansminimum;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat eiser, door te verzuimen onmiddellijk aangifte te doen van een zelfstandige activiteit, een «vergoedbaarheidsvoorwaarde» heeft overtreden en het de eerste verweerder onmogelijk heeft gemaakt na te gaan of eiser in de betwiste periode aan de toekenningsvoorwaarden voldeed; dat het arrest op die enkele grond beslist dat eiser «in die periode niet gerechtigd was op het bestaansminimum»;

Dat het arrest de beslissing niet naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 11 MEI 1995

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: mevr. Charlier

Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. Kirkpatrick en De Bruyn

Inkomstenbelastingen – Dividend – Begrip – Terugbetaling van kapitaal – Overgenomen vennootschap

Wanneer een vennootschap op aandelen haar maatschappelijk kapitaal terugbetaalt ingevolge een regelmatige beslissing tot vermindering van dat kapitaal, wordt de terugbetaling niet als een dividend aangemerkt, voor zover het wordt toegerekend op het gestort kapitaal, in de zin van art. 12, § 2, W.I.B. (1964).

De overneming door een vennootschap van heel het maatschappelijk vermogen van een andere vennootschap komt niet neer op een opneming van haar eigen winsten in haar maatschappelijk kapitaal.

N.V. F. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 24 november 1993 op verwijzing gewezen door het Hof van Beroep te Luik;

Gelet op de arresten van het Hof van 10 december 1992;

...

Overwegende dat artikel 12 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, zoals het destijds van kracht was, bepaalt dat de in artikel 11,1° bedoelde inkomsten van aandelen of daarmee gelijkgestelde delen omvatten: § 1 (...) 2°: de gehele of gedeeltelijke terugbetalingen van maatschappelijk kapitaal, anders uitgekeerd dan ter uitvoering van een regelmatige beslissing tot vermindering van het maatschappelijk kapitaal, getroffen overeenkomstig de voorschriften van artikel 72 van de bij koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de Handelsvennootschappen, onder het in paragraaf 2 ervan bedoelde voorbehoud dat, voor de toepassing van § 1, 2°, de opnemings in het maatschappelijk kapitaal van andere winsten dan uitgekeerde winsten die hun eigen fiscaal regime hebben ondergaan, niet wordt beschouwd als een werkelijke storting van dat kapitaal;

Dat uit die wetsbepalingen volgt dat wanneer een vennootschap op aandelen haar maatschappelijk kapitaal terugbetaalt ingevolge een regelmatige beslissing tot vermindering van dat kapitaal, de terugbetaling niet als een dividend wordt aangemerkt, voor zover het wordt toegerekend op het gestort kapitaal, in de zin van § 2;

Overwegende dat het geschil betrekking heeft op de vraag of de inbreng in natura van heel het maatschappelijk vermogen van de door eiseres opgeslorpte vennootschap Blanca, kan worden beschouwd als werkelijk gestort kapitaal;

Dat het arrest vaststelt dat het grootste gedeelte van dat maatschappelijk vermogen bestond uit een uitgedrukt, maar niet te gelde gemaakte onroerende meerwaarde en uit een meerwaarde wegens onteigening, dit zijn van belasting vrijgestelde meerwaarden waarvan nooit belasting is geheven;

Overwegende dat de opslorping door eiseres van heel het maatschappelijk vermogen van een andere vennootschap niet neerkomt op een opnemings van haar eigen winsten in haar maatschappelijk kapitaal;

Overwegende dat artikel 124, § 3, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, volgens hetwelk, in de daarin bedoelde gevallen, het maatschappelijk kapitaal bij de opslorpemde vennootschap bij latere verdeling van het maatschappelijk vermogen moet worden bepaald alsof de fusie niet heeft plaatsgevonden, aangezien het gaat om een kapitaalsvermindering door gedeeltelijke terugbetaling van aandelen;

Dat zo al de opslorpemde vennootschap de algemene rechtverkrijgende is van de opgeslorpte vennootschap, zij niettemin een andere belastingschuldige is die, in de regel, aan een eigen belastingsstelsel onderworpen is;

Dat dus niet behoeft te worden onderzocht of, bij de opgeslorpte vennootschap, van het betwiste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal «belasting is geheven»;

Dat het arrest, doordat het beslist dat de betwiste terugbetaling ten dele betrekking heeft op winsten, reserves of meerwaarden die niet als werkelijk gestort kapitaal kunnen worden beschouwd, de door eiseres aangewezen wetsbepalingen schendt;

...

NOOT—Het lijkt niet raadzaam het woord «opsloppen» te gebruiken in verband met de rechtshandeling waarbij een vennootschap het vermogen van een andere onder algemene titel verkrijgt. In de omgangstaal wordt wel eens het woord «opslokken» gebezigd, maar dat is vrij informeel. In art. 174/1 W. Kh. komen de termen «overnemende vennootschap, overgenomen vennootschap» voor. Zie ook art. 212 W.I.B. (1992).

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 19 JUNI 1995

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Parmentier

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaten: mrs. Bützler en De Gryse

Ondernemingsraad en veiligheidscomité – Personeelsafgevaardigde – Ontslag – Dringende reden – Rechtspleging – Hoger Beroep – Verzoekschrift – Vermeldingen – Middelen in hoger beroep – Begrip

Krachtens art. 11, §1, tweede lid, Wet Ontslagbescherming Personeelsafgevaardigden 1991 moet het verzoekschrift tot hoger beroep tegen de eindbeslissing van de arbeidsrechtbank inzake het ontslag van een personeelsafgevaardigde om een dringende reden, in afwijking van art. 1057 Ger.W., de opgave van de middelen in hoger beroep vermelden; alleen die middelen zijn ontvankelijk.

Daaruit volgt dat, in de zin van die bepaling, inzonderheid een middel in hoger beroep is de aanwijzing van hetgeen volgens de appellant in het aangevochten vonnis strijdig is met de wet.

T. t/ N.V. A.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 mei 1994 door het Arbeidshof te Luik gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 4, 5, inzonderheid §3, derde en vierde lid, 11, §1, 14, 15, 16 en 17 van de wet van 19 maart 1991 houdende bijzondere ontslagregeling voor de personeelsafgevaardigden in de ondernemingsraden en in de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen alsmede voor de kandidaat-personeelsafgevaardigden, miskenning van het beginsel van de autonomie van de procespartijen, vastgelegd in artikel 1138, enig lid, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, en van het algemeen beginsel van het recht van verdediging,

doordat het arrest zegt dat het principaal hoger beroep ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond is en het beroepen vonnis vernietigt in zoverre het «voor recht zegt dat (verweerder) op 21 juni 1993 eenzijdig de overeenkomst met (eiseres) heeft beëindigd», in zoverre het «bijgevolg zegt dat de hoofdvordering doelloos is», en samenhangend, in zoverre het, bij de uitspraak over de tegenvordering, verweerder veroordeelt «tot betaling van de wettelijke vergoedingen», op grond: «Wat betreft de ontvankelijkheid van het hoger beroep: dat artikel 11, §1, tweede lid, van de wet van 19 maart 1991 dus bepaalt dat het verzoekschrift de opgave van de middelen in hoger beroep vermeldt en dat enkel die middelen van het verzoekschrift ontvankelijk zijn; dat het begrip

middel aldus is opgevat dat het in de gebruikelijke bewoordingen 'de noodzakelijke grondslag van een vordering of verweer aangeeft, ongeacht of het voor de bodemrechter dan wel voor het Hof van Cassatie wordt voorgedragen; dat bovendien een onderscheid moet worden gemaakt tussen de begrippen middel en argument, ook al is dat onderscheid soms moeilijk, nu het argument een feitelijke redenering is (feitelijk argument) of een redenering in rechte (argument in rechte) dat tot staving van het middel wordt ontwikkeld; dat kan worden gesteld dat artikel 11, §1, tweede lid, van de wet van 19 maart 1991 betekent dat alleen de in het verzoekschrift van hoger beroep opgegeven middelen ontvankelijk zijn, maar dat in de loop van het geding, bij conclusie, nieuwe argumenten tot staving van die middelen kunnen worden uiteengezet; dat in casu vooral moet worden vastgesteld dat het middel tot staving van het principaal hoger beroep, met andere woorden de noodzakelijke grondslag van de gevraagde wijziging van het vonnis, erin bestaat dat volgens het dictum van het verzoekschrift voor recht moet worden gezegd 'dat aan verweerster geen beëindiging van de overeenkomst ten laste kan worden gelegd'; dat verder een onderscheid moet worden gemaakt tussen dat middel en de twee argumenten die tot staving ervan worden ontwikkeld, het eerste dat gegrond is op het gemene recht van de arbeidsovereenkomsten en het tweede op de bijzondere bepalingen van de wet van 19 maart 1991, waarbij die twee argumenten elk in betrekking moeten worden gebracht met de overeenstemmende motieven van het betwiste vonnis; dat (verweerster) het argument uit haar verzoekschrift tot staving van haar middel en dat gegrond is op het gemene recht van de arbeidsovereenkomsten, in haar conclusie terecht kon aanvullen met het andere argument tot staving van hetzelfde middel, maar dan in het kader van de bijzondere bepalingen van de wet van 19 maart 1991»; «Met betrekking tot de gegrondheid van het hoger beroep: dat vaststaat dat (verweerster), onmiddellijk na het onderhoud op 21 juni 1993 tussen mevrouw T. en verschillende aangestelden van (verweerster), zich ertegen heeft verzet dat de betrokkene op enige wijze verder haar beroepswerkzaamheid zou uitoefenen, waarbij zij echter haar loon, althans het vaste gedeelte daarvan, bleef uitbetalen tot de gerechtelijke schorsing van haar overeenkomst; dat mevrouw T. zich op 22 juni 1993 op de exploitatiezetel te Z. is gekomen samen met een gerechtsdeurwaarder die de volgende vaststelling heeft gedaan: 'De heer P. (leider van het personeel) verklaart voorts dat het bedrijf zich ertegen verzet dat verzoekster het werk hervat tot de beslissing van de rechtbank' en dat de beschikking van de voorzitter van 5 juli 1993 in haar motieven vermeldt dat (verweerster) erkent dat zij (verweerster) de toegang tot het werk heeft ontzegd maar haar loon verder heeft betaald; dat (verweersters) houding tijdens de periode van 21 juni tot 5 juli 1993 in rechte neerkomt op een eenzijdige beëindiging van de uitvoering van de verplichting van de werkgever om de werknemer werk te verschaffen, een wezenlijke verplichting van de arbeidsovereenkomst, en niet van de uitvoering van de overeenkomst in haar geheel, aangezien alle bestanddelen behalve het werk van kracht zijn gebleven; dat de eerste rechters verwijzen naar artikel 5, §3, (van de wet van 19 maart 1991), dat bepaalt dat de voorzitter van de rechtbank uitspraak doet, bij beschikking die wordt genomen na het verstrijken van de onderhandelingsperiode en het mislukken van de verzoeningspoging, over de eventuele schorsing

van de arbeidsovereenkomst van de (effectieve) personeelsafgevaardigde tijdens de duur van de procedure betreffende de erkenning van de dringende reden; dat dezelfde wetdaarentegen met geen woord rept over het lot van de overeenkomst tijdens de periode die aan de beschikking van de voorzitter voorafgaat en dat het, bij ontstentenis van enige bijzondere desbetreffende regel, logisch is – en overeenkomstig de wil van de wetgever – te oordelen dat de partijen hun verbintenissen uit de overeenkomst conform de desbetreffende gemeenrechtelijke regels moeten nakomen; dat daaruit volgt dat de wanuitvoering, wanneer een van de medecontractanten zijn verplichtingen tijdens die periode niet nakomt en inzonderheid wanneer de werkgever weigert de personeelsafgevaardigde te laten werken, alle gevolgen heeft – maar niets meer dan de gevolgen – bepaald bij het verbintenissen- en arbeidsovereenkomstenrecht; dat bijgevolg de argumentering van de eerste rechters niet kan worden gevolgd luidens welke de schorsing van de overeenkomst van 21 juni tot 5 juli waartoe (verweerster) heeft beslist, de bepalingen van openbare orde van de wet van 19 maart 1991 schendt, aangezien die wet geen desbetreffende bepalingen bevat; dat evenmin blijkt dat (verweerster) in de bevoegdheid van de rechter is getreden om uitspraak te doen over de arbeidsovereenkomst – schorsing of uitvoering – tijdens de gerechtelijke procedure, terwijl het gaat om de beoordeling van een houding die is aangenomen vóór de terechtzitting, vanaf welke die bevoegdheid aan de voorzitter van de rechtbank is toevertrouwd en dat de wet van 1991 geen sanctie bepaalt voor hetgeen (eiseres) met veel verbeelding omschrijft als 'het bij voorbaat in de bevoegdheid treden',»

terwijl, eerste onderdeel, volgens artikel 11, §1, eerste lid, van de wet van 19 maart 1991 houdende bijzondere ontslagregeling voor de personeelsafgevaardigden in de ondernemingsraden en in de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen alsmede voor de kandidaat-personeelsafgevaardigden, tegen het eindvonnis van de arbeidsrechtbank over het al dan niet bestaan van een dringende reden met een verzoekschrift hoger beroep kan worden aangetekend; volgens het tweede lid van dezelfde bepaling, in afwijking van artikel 1057 van het Gerechtelijk Wetboek, het verzoekschrift de opgave van de middelen in hoger beroep vermeldt en enkel de middelen van dat verzoekschrift ontvankelijk zijn; verweersters verzoekschrift van hoger beroep te dezen «het vonnis van 5 januari 1994 wilde doen wijzigen door vast te stellen en voor recht te zeggen dat eiseres (in hoger beroep) geen beëindiging van de overeenkomst ten laste kan worden gelegd» en «conclusienerster het recht te geven om geïntimeerde overeenkomstig de wet van 19 maart 1991 wegens dringende reden te ontslaan»; verweerster tot staving van haar vordering het middel aanvoerde dat, in tegenstelling tot de beslissing van de eerste rechter, «verzoekster op 21 juni 1993, de arbeidsovereenkomst helemaal niet heeft willen beëindigen»; verweerster dienaangaande betoogde dat het geen beëindiging van de overeenkomst betrof en dat, integendeel, verweersters wil om de overeenkomst niet te beëindigen zonder dat vooraf de dringende reden was erkend, duidelijk werd uitgedrukt, verweerster in haar verzoekschrift van hoger beroep, tot staving van haar vordering geen middel heeft ontwikkeld tegen de beslissing van de eerste rechter betreffende de volstrekte nietigheid van elke handeling verricht met schending van de bepalingen van de wet van 19 maart 1991, bijvoorbeeld bestaande in de schorsing,

op 21 juni 1993, van de arbeidsovereenkomst of van een wettelijke verplichting van die arbeidsovereenkomst; (...)

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat, ingevolge artikel 11, §1, tweede lid, van de wet van 19 maart 1991 houdende bijzondere ontslagregeling voor de personeelsafgevaardigden in de ondernemingsraden en in de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen alsmede voor de kandidaat-personeelsafgevaardigden, in afwijking van artikel 1057 van het Gerechtelijk Wetboek, het verzoekschrift van hoger beroep tegen het eindvonnis van de arbeidsrechtbank, de opgave van de middelen van hoger beroep vermeldt en dat enkel de middelen van het verzoekschrift ontvankelijk zijn;

Overwegende dat uit dat artikel volgt dat, in de zin van die bepaling, inzonderheid een middel van hoger beroep is, de aanwijzing van hetgeen, volgens appelland, in het bestreden eindvonnis, strijdig met de wet is;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat «het middel tot staving van het principaal hoger beroep, met andere woorden de noodzakelijke grondslag van de gevraagde wijziging van het vonnis, erin bestaat dat, volgens het dictum van het verzoekschrift (van hoger beroep), voor recht moet worden gezegd 'dat er aan (verweerster) geen beëindiging van de overeenkomst ten laste kan worden gelegd'; dat voorts een onderscheid moet worden gemaakt tussen dat middel en de twee argumenten die tot staving ervan worden ontwikkeld, het eerste dat gegrond is op het gemene recht van de arbeidsovereenkomsten en het tweede op de bijzondere bepalingen van de wet van 19 maart 1991, waarbij die twee argumenten elk in betrekking moeten worden gebracht met de overeenstemmende motieven van het betwiste vonnis; dat (verweerster) het argument uit haar verzoekschrift (van hoger beroep) tot staving van haar middel en dat gegrond is op het gemene recht van de arbeidsovereenkomsten, in haar conclusie terecht kon aanvullen met het andere argument tot staving van hetzelfde middel, maar dan in het kader van de bijzondere bepalingen van de wet van 19 maart 1991»;

Overwegende dat het arrest door die vermeldingen het begrip middel in de zin van artikel 11, §1, tweede lid, van de wet van 19 maart 1991 schendt en de door het middel bestreden beslissingen niet naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

7e KAMER – 24 NOVEMBER 1994

Voorzitter: mevr. Nailie

Raadsheren: mevr. Transaux en de h. Liessens (rapporteur)

Openbaar ministerie: de h. Liègeois

Advocaat: mr. Van der Straeten loco Van Eeckhaut

Openbare zedenschennis – Videofilms – Meerderjarigen

Er is een misdrijf als bedoeld in art. 383, eerste lid, Sw. zodra de dader de met de goede zeden strijdige afbeeldingen of prenten tentoonstelt, verkoopt of verspreidt.

Het is niet relevant dat de verkoop of de verhuur aan meerderjarigen wordt voorbehouden of dat de handelszaak als speciaalzaak onder de benaming «erotheek» naar buiten treedt.

J.

Overwegende dat het collectief bewustzijn, zoals dit heden bestaat, niet de verspreiding tolereert van afbeeldingen, die, op seksueel gebied, het schaamtegevoel van de doorsneeburger kwetsen;

Dat in de videofilms, vermeld in de telastlegging en neergelegd ter griffie van het Hof onder O.S. 1.285/94, extreme vormen van sadomasochisme worden vertoond, waarbij voornamelijk het vrouwelijk lichaam en geslachtsdelen fysiek gefolterd en verminkt worden, of beelden in detail vormen van urolagnie en copralagnie weergeven;

Dat deze beelden strijdig zijn met de goede zeden;

Overwegende dat er een inbreuk is op artikel 383, eerste lid, Strafwetboek zodra men de materiële drager van zulke beelden tentoonstelt, verkoopt of verspreidt;

Dat het zonder enige relevantie is of de verkoop en verhuur aan meerderjarigen wordt voorbehouden of dat de handelszaak als speciaalzaak onder de benaming «erotheek» naar buiten treedt;

Overwegende dat voor inbreuken op artikel 383, eerste lid, enkel een algemeen opzet vereist is;

Dat beklaagde, zeker als vakman, niet onwetend kon zijn over de wetgeving terzake noch zich op een onoverkomelijke dwaling kan beroepen;

...

NOOT – Pornofilms en gruwelfilms

1. Het Hof van Cassatie heeft in een arrest van 28 september 1977, op conclusie van advocaat-generaal E. Krings, een definitie gegeven van wat onder «met de goede zeden strijdige afbeeldingen of prenten» moet worden verstaan (Cass., 28 september 1977, *Pas.*, 1978, I, 119; *R.D.P.*, 1978, 89 waar de conclusie van het openbaar ministerie is gepubliceerd).

2. Het is niet vereist dat de dader de handel of de verspreiding in België beoogt om onder de toepassing van art. 383, derde lid, Sw. te vallen (Cass., 12 oktober 1977, *R.W.*, 1978-79, 659, en de noot van J. de Zegher).

3. Het is niet omdat het parket gedurende geruime tijd niet optreedt tegen een bepaalde vorm van pornografie of omdat bepaalde films of prenten werden gedoogd, of omdat er geen protest van het publiek is geweest, dat de verspreiding van met de goede zeden strijdige afbeeldingen gerechtvaardigd is (Hof Brussel, 21 juni 1977, *J.T.*, 1977, 677).

4. Videofilms dienen te worden gerangschikt bij de afbeeldingen en prenten bedoeld in art. 383, derde lid, Sw. (Hof Brussel, 28 oktober 1987, *Pas.*, 1988, II, 48, en Cass., 4 mei 1988, *J.T.*, 1988, 456).

5. Een arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 30 april 1986 (*R.W.*, 1986-87, 1358, met noot van D. Voorhoof) heeft – m.i. ten onrechte – geweigerd de gruwelfilms als strijdig met art. 383 te beschouwen, op grond van de beperkte waarden die de strafwet beschermt. Om sadisme, dat de kuisheid niet aantast, te bestraffen moet de wetgever, volgens die opvatting, dan maar de strafwet aanpassen.

Het Hof van Cassatie heeft zich echter over de strafbaarheid van gruwelfilms alsnog niet uitgesproken en we delen hoegenaamd niet de mening van hen die van oordeel zijn dat het hoogste gerechtshof steeds maar door de wetgever moet worden aangepord om een correcte toepassing van de strafwet te maken. Of zou het stroken met de goede zeden dat de

beerputten van het onbewuste over onze bevolking worden uitgekeerd?

A. Vandeplas

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER – 19 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Mertens

Raadsheren: de hh. Brugmans en De Buck

Advocaten: mrs. Batsleer, Lammens en Ballinckx

Afstamming – Vordering ex art. 336 B.W. – Toelaatbaarheid – Gegronde redenen

De wetgever heeft ruimte gelaten aan de rechter bij de beoordeling van de «gegronde redenen» van art. 337, § 1, B.W. die de vordering na verloop van drie jaar ingesteld nog verantwoord. Het belang van het kind is daarbij doorslaggevend.

B. t/ L.

Volgens de appellant is de rechtsvordering niet toelaatbaar nu ze niet binnen de vervaltermijn van drie jaar is ingesteld. Volgens de appellant heeft de verhouding tussen hemzelf en de moeder van J. een einde genomen in 1985; hij ontkent dat hij – zoals in de procedure wordt beweerd – «hulp» zou hebben verstrekt tot 1992. De appellant stelt dat het enige bewijsstuk dat omtrent de beweerde (tussentijdse) hulp wordt overgelegd, een complaisancestuk is, nl. een verklaring van een vriendin van de moeder van het kind.

De verklaring van 28 april 1993 van C. waarvan de bewijswaarde door de appellant wordt betwist, doch die *niet is aangevochten wegens valsheid* houdt in dat B. «af en toe» hulp heeft verstrekt aan J., na de beëindiging van de relatie tussen de appellant en de moeder van het kind, en specificeert verder: «de vader B. heeft *sinds de procedure* eenmalig vijfduizend frank gegeven aan zijn zoon J. plus een lederden vest» (gecursiveerd en aangedikt door het Hof), onverminderd het gegeven dat naast de hulp van de appellant ook een maandelijkse (kleine) bijdrage van zeshonderd franken wordt verstrekt door de wettige zoon van de appellant, terwijl ook de moeder van de appellant hulp verleent.

Afgezien dat de overgelegde verklaring niet adequaat is aangevochten hoewel ze zeer concrete gegevens bevat, moet aangenomen worden dat ze met de waarheid strookt; dit te meer nu de appellant moet toegeven in zijn conclusie voor het Hof dat het gegeven als levert zijn zoon een maandelijkse bijdrage van 600 fr. voor J. correct is...

Hoe dan ook, afgezien van het voren gestelde, verliest de appellant de draagwijdte van art. 337, § 1 (in fine), B.W. uit het oog.

De vordering van art. 336 B.W. dient – overeenkomstig art. 337 B.W. – in principe te worden ingesteld, binnen de termijn van drie jaar, te rekenen vanaf de geboorte/vanaf het staken van de hulp door de verweerder (rechtstreeks of onrechtstreeks) verleend.

De driejarige termijn gesteld in het art. 337 B.W. is in beginsel (zoals onder de oude wetgeving) een vervaltermijn gebleven, derhalve in principe niet vatbaar voor schorsing/stuiting.

De vordering, ingesteld na verloop van voormelde drie jaar, kan evenwel om «gegronde redenen» («des justes motifs», luidens de Franse tekst van de wet) ontvankelijk worden verklaard (art. 337, § 1 in fine, B.W.).

Zelfs al zou de appellant geen hulp hebben verstrekt na het verbreken van de samenwoning in 1985, dan nog zijn er gegronde redenen te dezen om de vordering, ingesteld, in de stelling van de appellant, meer dan zes jaar na het staken van de hulp toelaatbaar te verklaren.

Immers, uit de voorbereidende teksten van de wet van 31 maart 1987 blijkt niet welke omstandigheden de wetgever als «gegronde redenen» ter instelling van de vordering buiten de driejarige termijn, heeft aangezien; de wetgever heeft klaarblijkelijk – luidens dezelfde voorbereidende teksten – beoogd de rechter meer mogelijkheden te bieden, in het belang van het kind (senaatsverslag Staels, 1984/85, nr. 904/2, 130).

De wet heeft, gelet op de bewoordingen van het art. 337, § 1, B.W., ruimte gelaten aan de rechter bij de beoordeling van de omstandigheden die de vordering na verloop van drie jaar ingesteld, nog verantwoord; de wetgever heeft ogenschijnlijk – in het licht van de gebruikte bewoordingen («gegronde redenen») – het toepassingsveld van art. 337, § 1 (in fine), B.W. niet willen beperken tot overmacht en evemin tot de gevallen die als feitelijke uitingen van stuiting of schorsing van de vervaltermijn (bv. beloften, besprekingen) zouden moeten worden aangemerkt.

Dat te dezen de moeder van het kind – om redenen haar eigen, inclusief de hulp van familieleden van de appellant – in de verlopen jaren, geen beroep heeft willen doen op de uitkering waartoe de appellant is gehouden (overeenkomstig art. 336 B.W.), is een zienswijze waarvan zij en zij alleen de gevolgen dient te dragen; deze opstelling mag evenwel het kind niet schaden in zijn materieel welzijn.

Het kind de vordering ontzeggen zou het in casu in zijn belangen schaden; immers, nu de moeder klaarblijkelijk geen inkomsten uit arbeid heeft, doch afhankelijk is van sociale voorzieningen (ziekte-uitkering), vermag het kind aanspraak te maken op een uitkering van de waarschijnlijke vader.

Immers, er mag aangenomen worden dat de sociale voorzieningen aan de moeder toegekend, met de kinderbijslag en een maandelijkse bijdrage van een broer van zeshonderd frank (uitgehouden door de voortdurende inflatie), haar niet in staat stellen – op een behoorlijke/voldoende wijze – de kosten voor onderhoud, opvoeding en passende opleiding van het kind te delgen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

17e KAMER – 28 FEBRUARI 1995

Voorzitter: de h. Lievens

Openbaar ministerie: de h. Vandeputte

Advocaten: mrs. Braun en De Vleeschauwer

Intellectuele eigendom – Tekeningen en modellen – Auteursrecht – 1. Houder – 2. Duidelijk kunstzinnig karakter

1. Het auteursrecht kan ook voor een rechtspersoon ontstaan.

2. *Het begrip «duidelijk kunstzinnig karakter» in art. 21, lid 2, B.T.M.W. mag niet opgevat worden als een verwijzing naar een bepaalde «kunstwaarde». Originaliteit en persoonlijkheid zijn bepalend voor een kunstzinnig karakter.*

Modecreaties drijven op trends, en originaliteit verwijst naar een nog niet of nauwelijks gezien vormgestalte.

N.V. B. t/ B.V.B.A. C. e.a.

In een auteursrechtelijke betwisting betreffende een kledingensemble voor dames, ingeleid door de N.V. B. bij exploitatie van dagvaarding van 9 november 1988, heeft de eerste rechter geoordeeld dat de B.V.B.A. C. en de B.V.B.A. S., gelet op de voor een leek in het oog springende gelijkaardigheid van beide ensembles, wel degelijk namaak hebben gepleegd, doch dat het ensemble van de eiseres – ontgaan zijnde van elke originaliteit en/of persoonlijk en oorspronkelijk karakter, en enkel een model blijkende te vertegenwoordigen dat een verwoording is van een op dat ogenblik bestaande modetrend, waarop blijkbaar verscheidene fabrikanten hebben ingespeeld – geen bescherming geniet op basis van de Auteurswet, gelet op artikel 21.2 van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen of modellen, luidend als volgt: «Van bescherming uit hoofde van de auteurswet zijn uitgesloten tekeningen of modellen die geen duidelijk kunstzinnig karakter vertonen.»

Beoordeling

2. In hun derde appelconclusie ontwikkelen de eerste en de tweede geïntimeerde de stelling dat de oorspronkelijke eis van de N.V. B. op basis van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek niet toelaatbaar is aangezien het auteursrecht, in de zin van de Auteurswet van 22 maart 1886, alleen voor fysieke personen (en dus niet voor een rechtspersoon zoals de oorspronkelijke eiseres) kan ontstaan.

Al is het juist dat de appellante op hoofdberoep niet aanduidt wie de auteur is (in de zin van een fysieke persoon) van het ensemble en hoe zij de auteursrechten heeft verkregen, toch is die opmerking onjuist aangezien artikel 6 van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen of modellen (=B.T.M.W.) het wettelijk vermoeden creëert dat «indien een tekening of model door een werknemer in de uitoefening van zijn functie werd ontworpen, behoudens andersluidend beding, de werkgever als ontwerper wordt beschouwd», en artikel 23 B.T.M.W. dit vermoeden uitdrukkelijk toepasselijk verklaart op modellen met een duidelijk kunstzinnig karakter.

3. Het kledingensemble voor dames, waarvan in dit dossier sprake is, is samengesteld uit een rechte rok tot op kniehoogte en een vest met ronde hals die dichtgemaakt wordt door paarlen knopen; de vest is afgeboord met een fries waarin naïeve huisjes in pastelkleuren als roos, groen en wit zijn afgebeeld, welke friezen zijn aangebracht op 11 cm van de onderkant van de vest en op 13 cm van de uiteinden van de mouwen.

4. De eerste geïntimeerde is fabrikant van breigoedartikelen; de tweede geïntimeerde is distributeur (en via de detailhandel, verkoper) van breigoedartikelen, bekend onder de benaming «S.».

Hoewel er inderdaad een aantal technische verschillen zijn, én qua kleur én qua model, tussen het ensemble S. en het

ensemble C., is het Hof met de eerste rechter van oordeel dat de gegevens van de zaak uitwijzen dat de eerste geïntimeerde hoe dan ook het bestaan kende van het qua algemene look gelijkaardig model C. (Stoll is een fabrikant van breimachines en tot bewijs van het tegendeel mag aanvaard worden dat de stage van de heer M. aldaar het aanleren van een bepaalde breitechniek – namelijk het Jacquard-breien – viseerde; de door de geïntimeerden gegeven uitleg over het referentienummer 654 en het produktie-proces-referentienummer AN/754/3005 – waarbij AN staat voor angorawol, 754 voor het model Jacquard en 3005 voor het volgnummer van het model – is eerder verwarrend dan verhelderend; en de geïntimeerden slagen er niet in een redelijke en decisieve verklaring te vinden voor het «storend element» – de duidelijke vermelding C. op de werkmap overhandigd aan de deskundige Charles Leten en de vakkundige verwijdering van die vermelding op de aan de rechtbank overgelegde map – dat de eerste rechter tot zijn conclusie bewoog).

Ook naar het oordeel van het Hof heeft men dus wél degelijk met namaak te doen.

5. Aldus komt het Hof tot het orgelpunt van de zaak: de vraag naar de auteursrechtelijke bescherming van het ensemble.

De modellenbescherming blijft, naar het oordeel van het Hof, ook na de eenvormige Beneluxwet, een moeilijke zaak.

Allereerst omdat de eenvormige Beneluxwet belangrijke verschillen vertoont met de vroegere Belgische wetgeving in dezen (het K.B. nr. 91 van 29 januari 1935). Artikel 21.2 van de B.T.M.W. blijkt uitsluitend een reactie te zijn tegen de Belgische situatie van voor 1935, waarin alle tekeningen en modellen auteursrechtelijk werden beschermd, ook de niet-kunstzinnige, d.w.z. modellen zonder «eigen oorspronkelijk karakter», dit in tegenstelling tot de situatie in Nederland en Luxemburg.

Vervolgens om reden van de mogelijkheid van cumulatieve bescherming door de Modellenwet én de Auteurswet voor tekeningen of modellen die een «duidelijk kunstzinnig karakter vertonen» (art. 21.1 van de B.T.M.W.).

Over de toepasselijkheid van de B.T.M.W. zijn beide procespartijen het eens. Welnu, artikel 21.1 van deze Beneluxwetgeving vereist dat de tekeningen of modellen «een duidelijk kunstzinnig karakter vertonen» (in de Franse tekst is sprake van «un dessin ou modèle qui a un caractère artistique marqué»), en artikel 21.2 houdt in dat tekeningen of modellen «die geen duidelijk kunstzinnig karakter vertonen» uitgesloten zijn van bescherming uit hoofde van de auteurswet.

Evenwel is de artistieke waarde niet een noodzakelijke voorwaarde voor de bescherming van het auteursrecht (cf. Cass., 27 april 1989, *R.W.*, 1989-90, 362), zodat benadrukt moet worden dat niet de inhoud van de creatie (de geuite gedachte) maar wél de vorm van de creatie (de compositie, de expressie) door het auteursrecht wordt beschermd.

Aangezien de kunstwaarde een dimensie vormt die zich niet leent voor objectieve beoordeling, mag men, naar het oordeel van het Hof, het begrip «duidelijk kunstzinnig karakter» niet opvatten als een verwijzing naar een bepaalde «kunstwaarde». Originaliteit en persoonlijkheid zijn bepalend voor een kunstzinnig karakter, en derhalve voor de rechten van de auteur, en zoals Braun en Evrard hebben onderstreept (cf. Antoine Braun et Jean-J. Evrard, *Droit des dessins et modèles au Benelux*, Larcier, 1975, p. 74 en p. 239)

komt derhalve de wijsheid van de rechter – en derhalve diens eerlijke beoordeling – aan de orde.

Het Hof beaamt wel de zienswijze van het openbaar ministerie dat deze auteursrechtelijke bescherming niet enkel geldt voor gedeponeerde modellen (Benelux-depot of internationaal depot), maar eveneens (zoals in casu) voor niet-gedeponeerde tekeningen of modellen (cf. Benelux-Gerechtshof, 22 mei 1987, *R.W.*, 1987-88, 14 tot 21), doch het Hof is, met de eerste rechter, en in strijd met het oordeel van het openbaar ministerie, van oordeel dat dit kledingensemble voor dames, noch voor de rok noch voor de vest, voldoet aan het klassieke originaliteitsvereiste dat in het auteursrecht wordt gehanteerd.

Zelfs aan een model dat gemaakt wordt via een gecomputeriseerde breigoedmachine kan een bepaalde intellectuele activiteit niet worden ontkend, doch de vraag naar de persoonlijke stempel van de auteur is naar het oordeel van het Hof niet voldoende decisief aangetoond. De modecreaties drijven op modetrends, en originaliteit verwijst naar een nog niet of nauwelijks geziene vormgestalte, hetgeen in casu niet het geval is. Zelfs de combinatie van de elementen – die op dat ogenblik in de breigoedmode-industrie zeker niet onbekend waren (huisjes, boompjes, parelknopen, pastelkleuren, enz.; cf. *Het Rijk der Vrouw* van 11 januari 1983) – verleent, naar het oordeel van het Hof, aan het geheel als dusdanig geen eigenlijk oorspronkelijk karakter.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER – 19 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Mertens

Raadsheren: de hh. Brugmans en De Buck

Advocaat: de h. Stradiot

Huwelijksvermogensrecht – Grote wijziging – Boedelbeschrijving niet overeenkomstig Ger.W. – Inbreng van eigen onroerend goed – Niet vermeld in wijzigingsakte – Homologatie geweigerd

Een notariële boedelbeschrijving voldoet niet aan de wettelijke vereisten wanneer de aard van de goederen niet vermeld is, niet aangegeven is of er schulden waren en uit haar tekst zelf niet blijkt dat de afgelegde eed inhoudelijk overeenstemt met de wet.

De vermelding in de regelingsakte van de inbreng van een eigen onroerend goed in de huwelijksgemeenschap is slechts de uitdrukking van een voornemen tot wijziging van onroerende zakelijke rechten.

Omdat de huwelijksgemeenschap pas na die regelingsakte gecreëerd wordt door en in de wijzigingsakte, moet die onroerende inbreng ook in de wijzigingsakte zelf uitdrukkelijk worden vermeld en moet deze akte tot daadwerkelijke overdracht of aanwijzing van onroerende zakelijke rechten (art. 1 Hyp.W.) ten hypotheekkantore worden overgeschreven.

D. en S.

1. Aangezien de door de echtgenoten D. en S. beoogde wijziging van huwelijksvermogensstelsel (van scheiding van goederen – huwelijkscontract verleden voor notaris B., op 25 juli 1986 – naar wettelijke huwelijksgemeenschap, met in-

breng van (nagenoeg) alle bestaande goederen) noodzakelijk een *dadelijke* verandering van de samenstelling van de vermogens teweegbrengt, is terecht de «grote procedure» gevolgd.

2. Het staat aan de rechter bij homologatie van een wijzigingsakte, na te gaan of de beoogde wijziging:

- strookt met het belang van het gezin en de kinderen,
- niet strijdig is met de rechten van de (bestaande) schuldeisers.

Daartoe zal de rechter niet alleen oog hebben voor de wijzigingsakte zelf, doch ook, in voorkomend geval, voor de beide eraan voorafgaande akten, ten einde te voorkomen dat de rechten van bestaande schuldeisers worden geschaad door het bedrog van de echtgenoten.

3. De voorafgaande boedelbeschrijving is precies bedoeld om vast te stellen welke de bestaande goederen zijn van elk der echtgenoten, derhalve om vast te leggen waaruit het vermogen bestaat waarop de bestaande schuldeisers kunnen verhalen, ook na wijziging van het huwelijksvermogensstelsel (art. 1410 B.W.).

De boedelbeschrijving dient te geschieden, overeenkomstig de artt. 1175 en volgende Ger.W.

De akte van 4 oktober 1993 voldoet niet aan de vereisten die aan de notariële inventaris kunnen worden gesteld, bij afwezigheid van vermelding aan wie de geïnventariseerde goederen toebehoren (eigen aan de man/vrouw, volgens verklaring der partijen of volgens overgelegde titels en bescheiden, of anders, hen beiden – in onverdeeldheid – toebehorend);

In de akte-inventaris is evenmin vermelding van schulden gedaan, laat staan dat – zo de partijen geen schulden (zelfs geen gebruikelijke huishoudschulden of belastingen) mochten hebben – een verklaring van afwezigheid van enige schuld is gemaakt; een en ander terwijl in de akte «regeling van wederzijdse rechten» nochtans wel is verwezen naar de akte van 4 oktober 1993 als de «beschrijving van al hun roerende en onroerende goederen en schulden» (cursivering toegevoegd door het Hof).

Uit het voorgaande blijkt dat de akte-inventaris van 4 oktober 1993 niet voldoet aan de controlefunctie die zij in het kader van de grote procedure tot wijziging van het huwelijkscontract, te vervullen heeft.

Verder vermeldt de inventaris dat de beide echtgenoten de «door de wet voorgeschreven eed» hebben «afgelegd».

Allereerst: de tekst van een eedformule is in de wet zelf niet terug te vinden, zoals de bewoordingen van de inventaris nochtans suggereren.

Uit de tekst van de akte zelf blijkt niet dat de eed die de verschijnende partijen in casu werd opgelegd, inhoudelijk werkelijk voldeed aan het wettelijk vereiste, nl. de verklaring onder eed dat de echtgenoten niets hebben verduisterd en van zodanige verduistering geen kennis dragen.

Gelet op alle voorafgaande bedenkingen, maakt de inventaris – gezien de wijze waarop hij werd opgemaakt en de inhoud van deze akte – het de rechterlijke macht niet mogelijk haar controletaak te vervullen.

Dit alles, onverminderd de dubbelzinnigheid erin vervat; immers, wanneer een notariële akte wordt verleden door een notaris, met tussenkomst van een collega, dan dient aangenomen te worden dat de laatste daadwerkelijk intervenueert.

In casu blijkt – afgezien dat de akte van notaris E. gewaakt van de «tussenkomst» van notaris R. – de inventaris opgesteld in afwezigheid van notaris R. (met standplaats te

G.), trouwens territoriaal onbevoegd om ter plaatse (te N.) zijn ambt te verlenen.

De notaris die een akte verlijdt, behoort duidelijk en on-dubbelzinnig te zijn; immers, de notariële taak strekt er in de eerste plaats toe bij te dragen tot de rechtszekerheid. Duidelijkheid, volledigheid en nauwgezetheid mogen dan ook van de notaris verwacht worden.

4. De akte-vergelijking dient in de regel voor de vereffening van vermogens/regeling van rechten die een onmiddellijke regeling vragen.

In casu beperkt de «regeling wederzijdse rechten» van 10 november 1993 (verleden voor notaris R.) er zich toe te stellen dat alle goederen, opgenomen in de inventaris, deel zullen uitmaken van de later te bedingen huwelijksgemeenschap, inclusief het eigen onroerend goed van D.; dit, onverkort een limitatieve opsomming van de goederen die eigen zullen blijven.

5. De akte houdende wijziging van huwelijkssstelsel, verleend op 10 november 1993, dat voortaan het huwelijkcontract zal uitmaken verwijst naar de akte «regeling van wederzijdse rechten»; dit, zonder expliciete vermelding van de inbrengen in de bedongen huwelijksgemeenschap, zelfs niet de inbreng van het onroerend goed.

Het komt het Hof voor dat effectief alle inbrengen, inzonderheid de onroerende inbreng, uitdrukkelijk in het huwelijkcontract zelf dienden te worden vermeld; het is in de regel het huwelijkcontract dat – bij overgang van onroerende rechten – dient te worden overgeschreven ten hypotheekkantore.

De akte-regeling van rechten gaat noodzakelijk aan de wijzigingsakte (waarin de huwelijksgemeenschap wordt bedongen en gecreëerd) vooraf; een inbreng in de huwelijksgemeenschap in de akte «regeling van wederzijdse rechten» vermeld, kan dan ook slechts de uitdrukking zijn van een voornemen en geen akte tot daadwerkelijke overdracht of aanwijzing van onroerende zakelijke rechten (art. 1 Hypotheekwet), nu de huwelijksgemeenschap *pas na de regeling van rechten gecreëerd wordt door en in de akte van wijziging huwelijksvermogensstelsel*.

Bovendien houdt art. 23 van de organieke wet op het notariaat in dat op verzoek van derden – afgezien dat het huwelijkcontract bij uitsteking de zaak van de echtgenoten is – en na bevel van de voorzitter daaropvolgend, de notaris de inhoud van een akte dient mee te delen. Handelen, zoals in casu, zou bij bevel tot mededeling van de inhoud van de akte wijziging huwelijksstelsel, helemaal geen klaarheid scheppen, zonder gelijktijdige mededeling van de akte – regeling van rechten, die alhoewel van dezelfde datum, geen deel uitmaakt van het huwelijkcontract, doch een afzonderlijke akte is. Dit, terwijl nochtans het huwelijkcontract en de akte wijziging huwelijksvermogensstelsel alleen en bij uitsluiting de huwelijksvoorwaarden van de partijen zouden moeten uitmaken.

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

4e KAMER – 16 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Duys

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Sysmans en De Schutter

Openbaar ministerie: de h. D'Halleweyn

Advocaten: mrs. Jacobs en Van Rompaey loco Joris

Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Tijdelijk werkloze – Controlekaart – Bij zich bewaren – Verplichting van werknemer – Niet-naleving – Gevolg

De tijdelijk werkloze werknemer moet zijn controlekaart bij zich bewaren gedurende de hele periode waarop de kaart betrekking heeft. Doet hij dat niet, dan verliest hij zijn aanspraak op werkloosheidsuitkeringen wegens tijdelijke werkloosheid.

R.V.A. t/ D.

...

2. Feiten

Geïntimeerde genoot op 7 oktober 1992 werkloosheidsuitkeringen ingevolge tijdelijke werkloosheid wegens slecht weder.

Op 23 oktober 1992 werd hij gecontroleerd door appellant tijdens een controle op de autoweg E 17, toen hij van zijn werk huiswaarts keerde met vervoer van zijn werkgever.

Geïntimeerde kon zijn formulier C.3.2. voor de maand oktober 1992 niet voorleggen. Volgens zijn bewering zou dit formulier zich op het werkterrein hebben bevonden.

Bij administratieve beslissing van 19 februari 1993 werd geïntimeerde op grond van artikel 45, eerste lid, 2°, van het koninklijk besluit van 25 november 1991 uitgesloten voor de periode 1 oktober 1992 tot en met 23 oktober 1992, alsmede op grond van artikel 154 voor een periode van 15 weken vanaf 22 februari 1993, met de eruit voortvloeiende eventuele terugvordering tot gevolg.

3. Ten gronde

Overwegende dat appellant stelt dat niet bewezen is dat, op het ogenblik van de controle, de activiteit van geïntimeerde beëindigd was, en hij bovendien zijn controlekaart niet bij zich had; dat hij derhalve onder de bepalingen van artikel 71 viel;

Overwegende dat artikel 71 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 bepaalt:

1. Om uitkeringen te kunnen genieten,

2. moet de werknemer,

3. (1°) in het bezit zijn van een controlekaart, vanaf de eerste effectieve werkloosheidsdag van de maand, tot de laatste dag van de maand,

4. en deze bij zich bewaren.

1. dat uit de eerste woordgroep volgt dat de naleving van de opgelegde verplichtingen een toekenningsvoorwaarde uitmaakt;

dat, wil de werknemer voor een bepaalde dag waarin zijn arbeidsovereenkomst wegens slecht weder ingevolge artikel 50 van de Arbeidsovereenkomstenwet geschorst werd, aanspraak maken op uitkeringen, hij de hele rest van de maand aan de verplichtingen van artikel 71 dient te voldoen;

dat een tussentijdse controle derhalve niet alleen betrekking heeft op de naleving van de verplichtingen op de dag zelf maar op de hele periode waarop de controlekaart op dat ogenblik betrekking heeft;

dat, zo de werkloze zijn controlekaart niet bij zich heeft, hij derhalve niet aantoonst dat hij zijn verplichtingen in de voorafgaande periode correct heeft nageleefd;

dat de betwisting dus het recht op uitkeringen betreft over de periode 1 oktober 1992 tot en met 23 oktober 1992;

2. Dat dit artikel (71) de herhaling is van de verplichting bepaald bij artikel 153, § 4, eerste lid, van het koninklijk besluit van 20 december 1963, met als enige wijziging de omschrijving van de houder van de verplichting welke voorheen op de «werkloze», thans op de «werknemer» rust;

dat uit de omschrijving van deze houder als «werkloze» werd afgeleid dat deze verplichting verviel de dag nadat hij het werk hervat had, nu hij alsdan niet meer de hoedanigheid van «werkloze» had (Cass., 22 oktober 1990, *R.W.*, 1990-91, 1269, *J.T.T.*, 1991, 35);

dat in de huidige redactie de verplichting op de «werknemer» rust en de verplichting thans evengoed tijdens de periode van tewerkstelling geldt;

dat de partijen ten onrechte die bepaling uitleggen alsof de verplichting enkel geldt binnen de arbeidsrechtelijke relatie, volgens geïntimeerde, tijdens de duur van de daadwerkelijke tewerkstelling, volgens appellant, tijdens de duur dat de werknemer ter beschikking staat van zijn werkgever;

dat zulk een redenering moeilijk gevolgd kan worden, nu zij tot de conclusie zou leiden dat de verplichting niet geldt tijdens de periode van werkloosheid, dus wanneer de werknemer zeker niet ter beschikking staat van zijn werkgever;

dat de enige beperkingen in tijd en ruitme van deze verplichtingen die zijn die eigen zijn aan het controlerecht van appellant;

dat, zolang en waar ook de werknemer in aanmerking komt voor een rechtmatige controle, hij dient te voldoen aan de verplichtingen bepaald bij artikel 71;

dat niet aangetoond wordt dat te dezen de controle onrechtmatig was zodat geïntimeerde aan artikel 71 diende te voldoen;

dat artikel 71, in fine, bepaalt dat de werknemer de controlekaart bij zich dient te bewaren; dat zulks dient beoordeeld te worden in de zin dat de werknemer in staat moet zijn, ingevolge artikel 71, 5°, de kaart onmiddellijk te kunnen voorleggen bij elke vordering door een daartoe bevoegde persoon;

— dat de bewering van geïntimeerde dat de kaart op het werkteerrein bewaard werd, zelfs indien dit waar was, niet aan de vereiste bewaringswijze als voorgeschreven door het nieuwe artikel 71, voldoet, en derhalve niet relevant is;

die het vernielde voertuig bezat vóór het schadegeval. Daaraan wordt geen afbreuk gedaan door de recente wetswijzigingen betreffende de belasting die verschuldigd is bij de aanschaf van een voertuig ter vervanging van een voertuig dat volledig is tenietgegaan.

Uit art. 83 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst volgt dat de aansprakelijkheidsverzekeraar op de herstellingskosten of op de vervangingswaarde van het vernielde goed B.T.W. als schadeloosstelling dient uit te keren, ook als niet tot herstelling of vervanging wordt overgegaan.

L. t/ N.V. R.B.

Bij proces-verbaal van vrijwillige verschijning hebben partijen de Rechtbank verklaard vonnis te verlangen omtrent het tussen hen gerezen geschil n.a.v. de regeling van de schadelijke gevolgen van een verkeersongeval, op 20 november 1993.

Eiser vordert de veroordeling van verweerster, in haar hoedanigheid van verzekeraar B.A., tot betaling van 109.500 fr., samengesteld als volgt:

- Voertuigschade volgens expertise totaal verlies 79.700
- B.T.W. op vervangingswaarde 28.550
- Wachtijd (2 x 350) 700
- Herstelduur (3 x 350) 1.505

Verweerster betwist geenszins de verantwoordelijkheid van haar verzekerde voor de schadelijke gevolgen van het ongeval. Zij betwist evenwel de gevorderde B.T.W. en de gevorderde genotsderving.

Wat de gevorderde B.T.W. betreft houdt verweerster er de volgende redenering op na: 1. bij het toekennen van schadevergoeding dient de rechtbank zich te plaatsen op het ogenblik van de uitspraak; 2. de rechtbank dient op dat ogenblik rekening te houden met de recente wetswijzigingen inzake belastingen verschuldigd bij de aanschaf van een voertuig ter vervanging van een voertuig dat volledig teniet is gegaan, meer bepaald de wet van 1 juni 1992; eiser dient aan te tonen op welke wijze hij zich een voertuig in vervanging van zijn beschadigd voertuig heeft aangeschaft.

Verweerster gaat er m.a.w. vanuit dat alvorens de hoegrootheid van de door de schadelijder gevorderde B.T.W. kan worden begroot, de schadelijder dient aan te tonen op welke wijze en onder welk fiscaal regime hij zijn beschadigd voertuig zou (heeft) vervangen.

Dit middel van verweerster faalt naar recht.

Een belangrijk gevolg van het cassatiearrest van 13 april 1988 (*A.C.*, 1987-88, 1016) is niet alleen dat bij totaal verlies van een voertuig de benadeelde niet meer het bewijs zal hoeven te leveren van de aankoop van een vervangend voertuig om aanspraak te kunnen maken op terugbetaling van de B.T.W., als element van de schadevergoeding, maar ook precies dat deze B.T.W. dient te worden berekend op basis van de vervangingswaarde die *het vernielde voertuig bezat vóór het schadegeval*. (Schuermans, L., e.a., «Onrechtmatige daad. Schade en schadeloosstelling (1983-1992)», *T.P.R.*, 1994, 1406).

De stelling die verweerster erop nahoudt en hierin bestaat dat de benadeelde slechts schade lijdt door de belasting die hij dient te betalen op het vervangend voertuig en deze schade ontstaat op het ogenblik dat hij een ander voertuig koopt en de daarop verschuldigde belasting betaalt werd door de

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

1e KAMER – 22 NOVEMBER 1994

Voorzitter: de h. Palms

Advocaten: mrs. Lemache en Coenen loco Geyskens

Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Zaakschade – Volledig vernield voertuig – B.T.W. als schadebestanddeel – Aansprakelijkheidsverzekeraar – Art. 83 Wet van 25 juni 1992

Bij totaal verlies van een voertuig hoeft de benadeelde niet het bewijs te leveren van de aankoop van een vervangend voertuig om aanspraak te kunnen maken op de terugbetaling van de B.T.W. als element van de schadevergoeding, en deze B.T.W. dient te worden berekend op basis van de vervangingswaarde

rechtspraak volledig verlaten na voormeld cassatiearrest. (Schuermans, L., *o.c.*, 1404).

De recente wijzigingen die zich hebben voorgedaan in de wetgeving betreffende de belasting verschuldigd bij de aanschaf van een voertuig ter vervanging van een voertuig dat volledig teniet is gegaan (zie opsomming onder Schuermans L., *o.c.*, 1402) doen volgens de Rechtbank geen afbreuk aan het door het cassatiearrest van 13 april 1988 vooropgesteld principe.

De Rechtbank verwijst bovendien naar art. 83 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomsten, waarin uitdrukkelijk wordt gesteld dat de benadeelde vrij beschikt over de door de verzekeraar verschuldigde schadevergoeding en het bedrag van de schadevergoeding niet mag verschillen naar gelang van het gebruik dat de benadeelde ervan zal maken. Hieruit volgt dat de aansprakelijkheidsverzekeraar de B.T.W. op de herstellingskosten of op de vervangingswaarde van het vernielde goed als schadeloosstelling dient uit te keren, ook als niet tot herstelling of vervanging wordt overgegaan (Schuermans, L., «De Nieuwe wet op de landverzekeringen van 25 juni 1992», *R.W.*, 1992-93, 738; Ponet, F., e.a., *De landverzekeringsovereenkomst*, Kluwer, 1993, 348).

De door eiser gevorderde B.T.W. ad 28.550 fr. is gegrond.

NOOT—Zie in dezelfde zin, naast de verwijzingen opgenomen in het vonnis, Cass., 20 september 1988, *R.W.*, 1988-89, 966; Cass., 5 mei 1992, *Arr. Cass.*, 1991-92, 834; Cass., 23 december 1992, *R.W.*, 1993-94, 1455; Corr. Tongeren, 16 december 1993, *R.W.*, 1993-94, 1274.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

1e KAMER – 24 FEBRUARI 1995

Voorzitter: de h. Matthys

Openbaar ministerie: de h. Desterbeek

Advocaten: mrs. De Vriendt loco Verbruggen, Aerts, Verhoeven, Fevery loco Storme, Vanholme loco Van Loo en Six

Handelszaak – Pand 1. Faillissement - Pandhouder als separatist – Afzonderlijke boedel – 2. Volgrecht – Inbreng in vennootschap

1. *De executierechten van de pandhoudende schuldeiser worden niet geschorst door het faillissement van de pandgever. De in pand gegeven handelszaak moet worden aangemerkt als een van het faillissement te onderscheiden boedel, ook al is de vereffening ervan toevertrouwd aan de curator. De warrantagekosten met betrekking tot koopwaar behorend tot de handelszaak moeten beschouwd worden als boedelschulden.*

2. *Het volgrecht van de pandhouder gaat teloor wanneer de handelszaak is ingebracht in een vennootschap en geheel met het vermogen van de vennootschap is vermengd.*

V.O.F. B. t/ N.V. K. e.a.

Voorwerp van de hoofdvorderingen, vordering tot gedwongen tussenkomst en tussenvordering

B. I.T.M. V.O.F. (hierna: B.) vordert op grond van art. 20 Hypotheekwet wegens achterstallige huur betreffende een lokaal in het Buro en Desigh Center in Brussel, haar opname in het bevoorrecht passief van het faillissement van de N.V. G. voor een bedrag van 1.279.712 frank.

2. Zowel wegens een op 7 januari 1991 ingevolge inpandgeving van de handelszaak op het hypotheekkantoor te Gent ingeschreven onderhandse akte van 31 december 1990 houdende toekenning van een kredietopening van 1.500.000 frank, drie jaar intresten en 150.000 frank toebehoren als wegens een op 12 augustus 1991 toegekende verhoging van het krediet tot 4.700.000 frank waarvoor de gefailleerde vennootschap op 26 juli 1991 een warrant op meubelen in voorraad verleende, die aan de N.V. W.S., overeengekomen derde houder, in bewaring werden gegeven tegen uitgifte van een warrantcedel en ondergebracht in de magazijnen van de gefailleerde vennootschap, vraagt van haar kant de N.V. K. respectievelijk als pandhoudende schuldenaar en als waranthouder ingevolge endossement van de warrant als overdraagbaar handelsdocument, samen met zijn cedel, haar opname in het bevoorrecht passief voor een bedrag van 3.957.344 frank.

3. Eveneens als pandhoudende schuldeiser ingevolge inpandgeving van de handelszaak ingeschreven op het hypotheekkantoor op 14 augustus 1991, vordert de N.M.K.N. haar opname in het bevoorrecht passief voor 13.902.515 frank, zegge het saldo van een op 18 maart 1983 aan de oude N.V. G. tot beloop van 30 miljoen frank toegekend krediet dat, na inschrijving op 19 december 1983 van het hiervoor gevestigde pand op handelszaak, door de oude N.V. G. inmiddels naar de benaming gewijzigd in N.V. P.-I. in de op 5 juni 1990 opgerichte, nieuwe en thans gefailleerde N.V. G. werd ingebracht en die zich op 14 augustus 1991 als ondeelbare medeschuldenaar solidair heeft verbonden het nog verschuldigd saldo van dit aan de N.V. P.-I. toegekend krediet te betalen en hiervoor tot beloop van 17 miljoen frank in hoofdsom haar handelszaak aan de N.M.K.N. in pand gaf en dit pand, zoals reeds aangehaald, op 14 augustus 1991 werd ingeschreven.

4. Ten slotte vraagt de N.V. P. als verhuurder van te Eeklo gelegen gebouwen, haar definitieve opname in het bevoorrecht passief voor 6.688.278 frank en in het gewoon passief voor 23.443.650 frank.

5. Op 12 januari 1994 heeft de N.V. K. de N.V. W. T.S. tot gedwongen tussenkomst gedagvaard die haar voor de gewarandeerde meubelen in voorraad de warrantcedel heeft afgeleverd ter garantie van bovenvermelde kredietverhoging tot 4.700.000 frank.

De N.V. K. vordert dat, nu verweerder q.q. met haar akkoord de gewarandeerde goederen heeft verkocht en de overige drie gedingvoerende partijen ingevolge hun respectief voorrecht op een deel van de opbrengst van deze verkoop aanspraak maken, de verweerderster in gedwongen tussenkomst bij wie bedoelde goederen in bewaring werden gegeven, stelling dient te nemen met betrekking tot haar warrantagekosten die naar luid van art. 17 van de wet van 18 november 1862 op de warrant vooraf op de opbrengst van de ver-

koop moeten ingehouden worden zodat tot het vastleggen van de randregeling door verweerder q.q. tussen de diverse schuldeisers ten aanzien van bedoelde opbrengst, verweerder in gedwongen tussenkomst bij deze rangregeling betrokken moet worden.

De N.V. K. vordert bovendien akte van voorbehoud voor het instellen van een tussenvordering tegen de N.V., W.S. zo mocht blijken dat zij geen deugdelijk warrantceel heeft uitgegeven.

6. Ingevolge haar gedwongen tussenkomst, stelt de N.V. W. S. een tussenvordering waarbij zij zowel op grond van art. 17 van bovenvermelde Warrantwet als op grond van haar retentierecht als bewaarnemer der gewarranteerde goederen zoals dit recht voortvloeit uit art. 20, 4°, Hypotheekwet, primair de veroordeling van de curator vordert tot betaling van voor 477.750 frank gemaakte warrantagekosten alvorens tot enige uitbetaling van de opbrengst der verkochte warranteerde goederen over te gaan, subsidiair haar opname vraagt voor hetzelfde bedrag in het bevoorrecht passief van het faillissement met voorrang boven alle andere vorderingen op de opbrengst van de gewarranteerde goederen.

...

Beoordeling

1. Vooraf dient te worden opgemerkt dat, zoals reeds blijkt uit de conclusie van verweerder q.q. en uit de dagvaarding tot gedwongen tussenkomst, alle overige partijen bij de behandeling van de zaak het eens zijn dat de uit bovenvermelde vorderingen ontstane betwistingen die een beslissende invloed hebben op hun rangregeling als bevoorrechte schuldeisers, innig met elkaar zijn verknocht zodat, wegens hun samenhang een goede rechtsbedeling vergt dat zij samengevoegd worden teneinde bij een en hetzelfde eindvonnis te worden berecht.

2. De B. verklaart zich te gedragen naar het oordeel van de rechtbank zodat bij ontstentenis van enige weerlegging van het door de curator ingenomen standpunt, moet aangenomen worden dat de schuldvordering van deze schuldeiser slechts voor 1.215.232 frank bevoorrecht is en het saldo van 76.480 frank met betrekking tot publiciteitskosten, zoals trouwens door de curator terecht beweerd, maar een gewone schuldvordering uitmaakt.

3. Dezelfde vaststelling geldt voor de schuldvordering van de N.V. P. Deze laatste weerlegt de gedeeltelijke betwisting van haar schuldvordering niet.

Zoals verweerder q.q. terecht stelt, is er geen bewijs van een «saldo vorige afrekening» ten bedrage van 13.270 fr. en ligt een door haar als borg aan de N.M.K.N. betaald bedrag van 16.260.878 frank reeds besloten in de door de N.M.K.N. ingediende schuldvordering die met bedoeld bedrag niet verminderd werd, zulks conform art. 537 Fw., dat de N.M.K.N. toestaat haar schuldvordering voor het volledig bedrag aan te geven tot aan haar algehele en volkomen voldoening zonder de na het faillissement ontvangen afkortingen, te dezen de betalingen verricht door de N.V. P. als borg, te moeten in mindering brengen.

Art. 537 Fw. sluit derhalve elk verhaal uit tegen de boedel door de medeschuldenaar die bovengenoemde deelbetalingen als borg verricht heeft (Cass., 2 juni 1904, *Pas.*, 1904, I, 252).

4. Wat de tussenvordering van de N.V. W. S. betreft, stelt verweerder q.q. ten onrechte dat er tussen de gefailleerde vennootschap en de verweerder in gedwongen tussenkomst geen rechtsband bestaat.

Het is immers voor geen ernstige betwisting vatbaar dat op vraag van de N.V. G. in haar voordeel door de N.V. W. S. op 26 juli 1991 tegen ontvangst van de te verpanden handelsgoederen nl. meubelen in voorraad, een warrant met zijn cedel op 8 oktober 1991 werd uitgegeven ter garantie van een tot 4.700.000 frank verhoogd krediet en deze warrant samen met zijn cedel aan de N.V. K. als geldschieter geëndsosseerd werd zodat deze laatste het pandrecht verkreeg dat de warrant vertegenwoordigt, en op dezelfde datum de N.V. W. S. als derde omtrent wie werd overeengekomen met de N.V. G. een overeenkomst van bruikleen sloot of commodaat waarbij aan de N.V. W. S. om niet lokalen werden geleend waar de handelsgoederen van het kredietnemend bedrijf door de N.V. W. S. als bewaarnemer van deze goederen en onder haar toezicht werden opgeslagen met het oog op de tegenstelbaarheid van het pand aan derden (art. 1 van de wet van 5 mei 1872 betreffende het pand en art. 2076 B.W.).

Nu naar luid van art. 9 van de wet van 5 mei 1872 betreffende pand en art. 16 van de Warrantwet de uitoefening van de rechten van de pandhoudende schuldeiser o.m. door het faillissement niet wordt opgeschort en derhalve dat eveneens de tot de in pand gegeven handelszaak behorende gewarranteerde koopwaar buiten de faillissementsboedel valt, dient ingevolge de samenloop van meerdere schuldeisers op de handelszaak, bedoelde handelszaak als een afzonderlijke boedel te worden aangemerkt die met het akkoord van de pandhoudende schuldeiser, de N.V. K., door de curator te gelde werd gemaakt en waarvan enkel het meerdere van een eventuele grotere opbrengst dan het bedrag dat aan de waranhouder verschuldigd is, aan de faillissementsboedel toe komt.

Derhalve zijn ook van deze afzonderlijke boedel de warrantagekosten kosten van de boedel, zodat op grond van art. 17 van de Warrantwet, dat het retentievoorrecht van de N.V. W.S. als bewaarnemer van de warranteerde handelsgoederen bekrachtigt en verlengt, verweerder q.q., als verzilveraar van de tot de in pand gegeven handelszaak behorende gewarranteerde goederen, ertoe gehouden is op de opbrengst van de verkoop van deze boedel de warrantagekosten vooraf te nemen en rechtstreeks aan de N.V. W.S. te betalen nu bedoelde kosten nog niet effectief via de N.V. K. als warranthouder werden uitbetaald. Ten einde een snelle en efficiënte tegeldemaking mogelijk te maken zonder de belangen van de warrantage maatschappij te schaden, bepaalt die wetsbepaling trouwens in formele bewoordingen die voor interpretatie geen ruimte laten, dat de schuldeiser bij voorrang boven de andere schuldeisers en zonder gerechtelijke formaliteit betaald wordt uit de opbrengst van de verkoop van de gewarranteerde goederen zodat er te dezen geen sprake kan zijn van een samenloop van de schuldvordering van de N.V. W.S. en andere schuldeisers.

Uit bovenvermelde vaststellingen en beschouwingen volgt dat, zonder dat er sprake kan zijn van opname van de warrantagekosten als schuldvordering in het faillissement, noch van als beheerskosten van het faillissement aan te merken kosten, zegge kosten van de faillissementsboedel, de op grond van art. 17 Warrantwet tegen verweerder q.q. gerichte tussenvordering gegrond is en dient deze laatste te worden ver-

oordeeld tot betaling van de warrantagekosten, nl. de pakhuishuur en de verschotten voor het behoud van de koopwaar die in het belang van alle schuldeisers zijn gemaakt die op de gewarranteerde goederen bevoorrecht zijn, zegge alle pandhouders van de handelszaak en niet alleen in het belang van de N.V. K. zodat bedoelde kosten alle pandhouders van de handelszaak primeren en de N.V. W. S. dan ook met de door verweerder q.q. voorgestelde rangregeling niets uit te staan heeft.

5. Wat de rangorde betreft, is de N.V. K. het niet eens met het in dat verband door de curator gedane voorstel.

Zij beweert in rang de vordering van de N.M.K.N. te primeren, in de eerste plaats omdat haar inschrijving als pandhoudende schuldeiser en de uitgifte van de warrantcedel de inschrijving van de N.M.K.N. eveneens als pandhoudende schuldeiser op dezelfde handelszaak voorafgaat, voorts omdat de N.M.K.N. haar pand op de handelszaak niet kan uitoefenen voor een schuldvordering die zij tegenover de pandgever bezit, – de gefailleerde vennootschap zijnde de nieuwe N.V. G. –, dit uit hoofde van een borgstelling of solidair mededebiteurschap van deze laatste voor een door de N.M.K.N. aan een derde toegestane kredietopening, nl. de N.V. P.-I., zijnde de oude N.V. G. (cf. supra onder 3), en ten slotte omdat het door de N.M.K.N. op 19 december 1983 ingeschreven pand op de handelszaak van de oude N.V. G. haar niet kan worden tegengeworpen bij ontstentenis van de vereiste publiciteit van haar pandrecht op de nieuwe en thans gefailleerde N.V. G.

Ook als warranthouder houdt de N.V. K. er dezelfde zienswijze op na.

Naar luid van een op vraag van de N.V. K. door de hypotheekbewaarder te Gent op 30 november 1990 opgemaakt hypothecair getuigschrift, blijkt dat er ten laste van de gefailleerde vennootschap, zijnde de nieuwe N.V. G., en haar goederen geen inschrijvingen bestonden zodat de inschrijving op 7 januari 1991 van de inpandgeving door de (nieuwe) N.V. G. van haar handelszaak aan de N.V. K. het slechts op 14 augustus 1991 in het voordeel van de N.M.K.N. ingeschreven pand op handelszaak primeert, zulks conform een wel gevestigde eensluidende doctrine = de voorrang wordt bepaald volgens de anterioriteit van de inschrijving wanneer verschillende schuldeisers dezelfde handelszaak, zoals te dezen, in pand hebben genomen (A.P.R. - Tw. De Handelszaak, nr. 181, blz. 82, en de aldaar aangehaalden).

In strijd met de zienswijze van de N.M.K.N. kan er tot afwijking van evenvermelde anterioriteit geen rekening gehouden worden met de op 19 december 1983 in haar voordeel ingeschreven pandgeving van handelszaak toebehorende aan de oude N.V. G. waarvan de benaming later in de N.V. P.-I. werd gewijzigd.

Immers, het gaat niet alleen om een andere vennootschap maar bovendien geeft de N.M.K.N. zelf toe dat zij naar aanleiding van de inbreng in de nieuwe vennootschap N.V. G. nagelaten heeft voor de hypothecaire publiciteit ter regularisatie van haar pand handelszaak gevestigd in 1983 op de oude N.V. G. te zorgen zodat, ongeacht het blijvend bestaan van haar volgrecht op deze handelszaak waardoor haar voorrecht ten aanzien van de derde-verkrijger van de handelszaak behouden wordt (Frédéricq, II, nr. 22; Van Rijn, *Princ. de Dr. Comm.*, IV, nr. 2609; *R.P.D.B.*, Tw. Fonds de commerce, nrs. 170 en 171; A.P.R., *a.w.*, nr. 164, blz. 72), zij evenwel de uitoefening van dit volgrecht en voorrecht onmogelijk

heeft gemaakt door nagelaten te hebben ter beveiliging van de identificering van dit pand dat zich integraal met de handelszaak van de nieuwe en thans gefailleerde N.V. G. heeft vermengd, de vereiste beveiligingsmaatregelen te nemen, te dezen de vereiste publiciteit van dit pandrecht op de nieuwe vennootschap door de inschrijving hiervan in het hypotheekkantoor (Kh. Nijvel, 12 januari 1981, *R.P.S.*, 1981, 61; J. Merchiers, *Overz. v. rechtspraak – Algemeen handelsrecht, Handelscontracten, Kredit – Wissel en Chequeverrichtingen* (1987-1991), *T.P.R.* 1992, nr. 35, p. 868, en het aldaar aangehaalde). De inschrijving van de N.V. K. is onbetwistbaar een inschrijving te goeder trouw zodat zij tegen de N.M.K.N., eveneens pandhoudende schuldeiser, die beweert het bezit te hebben van een pandrecht van een vermeende vroegere datum maar hiervoor geen inschrijving op de gefailleerde vennootschap zelf bezat, beschermd moet worden. Van de N.V. K., die het bestaan van een inschrijving niet heeft kunnen vaststellen, zoals bewezen door het bovenvermelde hypothecaire getuigschrift en derhalve er met overtuiging van mocht uitgaan dat de handelszaak van de gefailleerde vennootschap onbelast was, kon beslist niet vereist worden dat zij zich onrechtstreeks door opzoekingen die niet door de wet vereist zijn, van het bestaan van kwetsieuze inschrijving zou vergewissen.

Derhalve kan dit pandrecht, bij ontstentenis van inschrijving als een door de wet vereiste speciale publiciteit, aan de N.V. K. niet tegengeworpen worden.

6. Evenwel, met betrekking tot de schuldvordering van de N.V. K. als warranthouder primeert deze schuldvordering niet de schuldvordering van de N.M.K.N. als pandhoudende schuldeiser.

Immers, de warrant als onlichamelijk roerend goed werd slechts op 8 oktober 1991 aan de N.V. K. geëndosseerd. Enkel wanneer de warrant geëndosseerd wordt vooraleer het handelspand werd ingeschreven, heeft de warranthouder voorrang op de pandhoudende schuldeiser, wat te dezen niet het geval is, zodat het pandrecht van de N.M.K.N. ingeschreven op 14 augustus 1991 primeert zij het binnen de perken van art. 2 van de wet van 25 oktober 1919 op de inpandgeving van de handelszaak (A.P.R., *a.w.*, nr. 192 in fine, p. 86; zie ook *noot G; Van Haegenborgh onder Cass.*, 19 november 1992, *R.W.*, 1992-93, 1021).

7. De juiste rangorde van de litigieuze bevoorrechte schuldvorderingen, daargelaten de schuldvordering van de N.V. W.S. doet zich als volgt voor:

- de schuldvordering van de N.V. P. op grond van de huurovereenkomst van 5 juni 1990 krachtens het onbetwist beginsel «prior tempore, potior iure»;

- de schuldvordering van de N.V. K. op grond van het pand op de handelszaak ingeschreven op 7 juni 1991 en anterior aan het pand van de N.M.K.N.;

- de schuldvordering van de N.M.K.N. op grond van het pand op de handelszaak ingeschreven op 14 augustus 1991;

- de schuldvordering van de N.V. K. op grond van de haar op 8 oktober 1991 geëndosseerde warrant;

- de schuldvordering van de V.O.F. B.I.T.M. op grond van een huurovereenkomst van 1 januari 1992.

VREDEGERECHT TE TIENEN

6 FEBRUARI 1995

Rechter: de h. Laermans

Advocaten: mrs. Ryckeboer en Beelen

1. Onteigening – Onteigeningsbesluit – Formele motive- ring – Vereisten – 2. Urgentie – Periode tussen het onteige- ningsbesluit en het adiëren van de vrederechter

1. *De besluiten waarbij de onteigeningsmachtiging wordt ge-
vraagd of verleend, moeten formeel worden gemotiveerd, wat
impliceert dat het openbaar nut, de noodzaak van de onteige-
ning en de urgentie afdoende moeten worden aangetoond.*

2. *Het verstrijken van een lange periode tussen het onteige-
ningsbesluit en het adiëren van de vrederechter houdt op zich
niet in dat geen urgentie (meer) bestaat.*

Intercommunale Maatschappij voor Ruimtelijke Orde-
ning en Economisch-Sociale expansie van het Arrondisse-
ment Leuven t/C.

...

Gezien het Besluit van de Vlaamse Minister van Openba-
re en Binnenlandse Aangelegenheden van 20 december
1993 en het bijgevoegd plan van de grondinneming, waarbij
eiseres gemachtigd werd, om redenen van openbaar nut,
overeenkomstig de wet van 26 juli 1962, over te gaan tot onte-
igening van het perceel voornoemd, en waarbij de onmid-
dellijke inbezitneming onontbeerlijk werd gevorderd;

...

Overwegende dat verweerders de onteigeningsbevoegd-
heid van eiseres niet betwisten;

Overwegende dat verweerders wel de wettigheid van het
onteigeningsbesluit van 20 december 1993 aanvechten, en
met name beweren dat dit onteigeningsbesluit niet (vol-
doende) gemotiveerd is wat betreft het openbaar nut van de
onteigening en wat betreft het dringend karakter van de onte-
igening; dat verweerders trouwens het openbaar nut en de
urgentie van de onteigening als dusdanig lijken aan te vech-
ten;

Overwegende dat te dezen de onteigening wordt nage-
streefd op basis van de wet van 26 juli 1962 betreffende de
rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake
onteigening ten algemenen nutte: dat, teneinde toepassing
van deze wet te verantwoorden, dient te worden vastgesteld
dat de onmiddellijke inbezitneming van een of meer onro-
erende goederen ten algemenen nutte onontbeerlijk is (art. 1
van de wet);

Overwegende dat aldus werd beslist bij ministerieel be-
sluit van 20 december 1993 van de Vlaamse minister van
Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse
Aangelegenheden, houdende goedkeuring van het onteige-
ningsplan «Ambachtelijke Zone Altenaken» (Gemeente
Hoegaarden) opgemaakt met toepassing van de wet van 30
december 1970 (artikel 30) betreffende de economische ex-
pansie);

Overwegende dat nu niet betwist wordt en trouwens alge-
meen aanvaard is, dat op dusdanig onteigeningsbesluit de
wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motive-
ring van de bestuurshandelingen van toepassing is; dat trou-

wens ook verwezen kan worden naar de circulaire van 14 juli
1993 van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (B.A.
93/08 – Belgisch Staatsblad van 24 augustus 1993) die uit-
drukkelijk stelt dat ook de beslissingen om te onteigenen on-
der toepassing van deze wet vallen, als eenzijdige rechtshan-
delingen met individuele strekking uitgaande van een be-
stuur en beogend rechtsgevolgen te hebben voor een of meer
bestuurden of voor een ander bestuur;

Overwegende dat de wet van 29 juli 1991 bepaalt dat de be-
stuurshandelingen uitdrukkelijk gemotiveerd dienen te wor-
den (art. 2), dat de motivering in de akte de juridische en fei-
telijke overwegingen moet vermelden die aan de beslissing
ten grondslag liggen, dat de motivering afdoende moet zijn
(art. 3) en dat dringende noodzakelijkheid het bestuur niet
ontslaait van de plicht zijn handelingen uitdrukkelijk te mo-
tiveren (art. 5);

Overwegende dat, toegepast op onteigeningen (in het ka-
der van de wet van 26 juli 1962), in de besluiten waarbij de
machtiging wordt gevraagd om tot onteigening over te gaan,
het openbaar nut en de noodzaak van de onteigening af-
doende moeten worden aangetoond, onder meer door een
nauwkeurige omschrijving van het doel van de onteigening
(zie circulaire van 14 juli 1993) en dat de motiveringsplicht
uiteraard dan ook geldt inzake de urgentie, welke niet meer
aanvaard kan worden op grond van stijlclausules: een om-
standige en concrete motivering is vereist (*ibidem*);

Overwegende dat de administratieve beslissingen die aan
die motiveringsvereisten niet voldoen, niet toegepast mogen
worden omdat ze niet overeenstemmen met de wet; dat im-
mers inderdaad, overeenkomstig de beginselen van de
Grondwet (art. H159), de hoven en rechtbanken de algeme-
ne, provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen,
alleen toepassen in zoverre zij met de wetten overeenstem-
men;

Overwegende dat verweerders aanvoeren dat in casu het
onteigeningsbesluit van 20 december 1993 niet voldoet aan
die strikte motiveringsverplichting;

A. Overwegende dat wij niettemin van oordeel zijn dat het
onteigeningsbesluit van 20 december 1993 omstandig en
concreet gemotiveerd is, en o.m. zowel de juridische, als de
feitelijke overwegingen vermeldt die aan de beslissing ten
grondslag liggen:

dat aldus het onteigeningsbesluit concreet vermeldt op
grond van welke bevoegdheid onteigend wordt, nl. met toe-
passing van de wet van 30 december 1970 (art. 30) betref-
fende de economische expansie; dat vermeld wordt op basis van
welke wet tot onteigening zal worden overgegaan, nl. de wet
van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij dringende
omstandigheden inzake onteigeningen ten algemenen nut-
te; dat vermeld wordt wie binnen het Vlaamse Gewest be-
voegd is om lagere besturen tot onteigening te machtigen en
op grond van welke bevoegdheidsverdeling, en dat de Inter-
communale Maatschappij Interleuven werd gemachtigd; dat
ten slotte vermeld wordt dat de onteigening past in het Ge-
westplan Tienen-Landen, als vastgesteld bij koninklijk be-
sluit van 24 maart 1978;

dat aldus het onteigeningsbesluit o.m. ook concreet ver-
meldt dat de onteigening beoogt een degelijk uitgeruste am-
bachtelijke zone te realiseren, waaraan nog grote behoefte
zou bestaan in Hoegaarden (uitdrukkelijk vermeldend dat,
in de betrokken regio, Hoegaarden nog de enige van de vier
voornaamste kerken is zonder eigen uitrustingsniveau); dat

aldus ook concreet vermeld wordt dat de onteigening beoogt de werkgelegenheid te stimuleren, en de gemeente Hoegaarden in staat te stellen haar centrumfunctie verder uit te bouwen;

Overwegende dat niet ontkend kan worden dat in ieder geval het stimuleren van de werkgelegenheid een van de taken is van de overheid en tot algemeen nut strekt;

Overwegende dat, door de aangewende motivering, de onteigene overheid dan ook uitdrukkelijk en afdoende motiveert, niet alleen de juridische grondslagen van haar onteigeningsbeslissing, maar ook de feitelijke grondslagen, en voornamelijk het openbaar nut en de noodzaak van onteigening;

B. Overwegende dat, wat betreft de concrete toepasselijkheid van de wet van 26 juli 1962 (rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden), de enkele vermelding «dat de procedure bij een gewone onteigening nog lange tijd zou kunnen aanslepen» op zich natuurlijk weinig overtuigend, laat staan toereikend is;

Overwegende dat evenwel, door de verdere motivering heen, herhaaldelijk de nadruk wordt gelegd op het dringende karakter van de onteigening en de noodzaak van onmiddellijke inbezitting der te onteigenen percelen; dat het onteigeningsbesluit o.m. verwijst naar de «grote» (= dringende) behoefte aan ambachtelijke zone, nu de drie andere kernen hier reeds over beschikken, en ook naar de dringende noodzakelijkheid teneinde Hoegaarden in de verdere uitbouw van zijn centrumfunctie niet te belemmeren; dat de urgentie ook in verband wordt gebracht met de werkgelegenheid;

Overwegende dat, door de aangewende motivering, de onteigene overheid dan ook uitdrukkelijk en afdoende motiveert dat de onmiddellijke inbezitting wegens de urgentie noodzakelijk is;

Overwegende dat verder het verstrijken van een betrekkelijk lange periode (in casu ruim 10 maanden) tussen het onteigeningsbesluit (20 december 1993) en het neerleggen van het verzoekschrift bij het vrederecht (7 november 1994) *op zich* nog niet de urgentie tegensprekt of *op zich* nog niet inhoudt dat geen urgentie (meer) zou bestaan (vgl. Cass., 7 oktober 1977, R.W., 1977-78, 1753);

dat, via de stavingsstukken van verweerders, wij in casu trouwens vaststellen dat intussentijd tussen partijen nog onderhandelingen werden gevoerd (vgl. o.m. de brieven van 18 april en 26 juli 1994);

dat wij in casu tevens vaststellen dat betreffende meerdere innemingen in kader van dezelfde onteigening intussen akkoorden werden bediscussieerd;

C. Overwegende dat wij ons ten slotte natuurlijk niet hebben in te laten met de opportuniteit van het onteigeningsbesluit en de daarin aangehaalde motieven; dat de rechterlijke macht, ingevolge het beginsel van de scheiding der machten, zich immers het onderzoek moet ontfangen naar de doelmatigheid of de opportuniteit van de door de administratieve overheden binnen de perken van hun bevoegdheid genomen beslissingen (vgl. ook L. Belva, *Expropriation pour cause d'utilité publique*, Larcier, 1980, nr. 51 en 210);

Overwegende dat ook de omstandigheden die de onmiddellijke inbezitting van de goederen vereisen (wet van 26 juli 1962) enkel horen tot de beoordelingsmacht van de onteigene overheid: de rechter kan zich niet in de plaats stel-

len van de uitvoerende macht (Cass., 23 juni 1978, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1980, 246);

Overwegende dat wij dan ook van oordeel zijn dat de vordering regelmatig is ingesteld en dat de door de wet voorgeschreven formaliteiten zijn vervuld, inclusief wat betreft de motivering van het onteigeningsbesluit van 20 december 1993; dat het plan van grondinneming van toepassing is op het te onteigenen perceel;

Overwegende dat er onzerzijds dan ook geen enkele gegronde reden is om de onteigening ontoelaatbaar te verklaren en/of om toepassing van de wet van 26 juli 1962 te weigeren;

...

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 29 mei 1995

Taalgebruik – In gerechtszaken – In het Frans gesteld vonnis van Brusselse vrederechter – Appelvonnis – Vermelding van zetel van een partij in Brusselse agglomeratie – In het Nederlands – Nietigheid

Het bestreden vonnis (Rb. Brussel, 5 februari 1991) wordt om de volgende redenen vernietigd.

«Overwegende dat, naar luid van artikel 37, eerste lid, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, waarvan de bepalingen, krachtens artikel 40, eerste lid, van dezelfde wet, zijn voorgeschreven op straffe van nietigheid die van ambtswege door de rechter wordt uitgesproken, de vonnissen en arresten, evenals de akten betreffende hun tenuitvoerlegging gesteld worden in de taal van de rechtspleging;

«Overwegende dat een akte moet worden geacht geheel in de taal van de rechtspleging te zijn gesteld wanneer alle vermeldingen vereist voor de regelmatigheid van de akte in die taal zijn gesteld; dat, volgens artikel 780, eerste lid, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek als zodanige vermeldingen aan te merken zijn «de naam, de voornaam en de woonplaats die de partijen bij hun verschijning en hun conclusies hebben opgegeven»;

«Dat, derhalve, in burgerlijke zaken het vonnis in de taal van de rechtspleging het adres moet vermelden waar de partijen hun woonplaats of maatschappelijke zetel hebben gevestigd, wanneer die in een gemeente van de Brusselse agglomeratie gelegen is en de rechtspleging in het arrondissement Brussel wordt voortgezet;

«Overwegende dat te dezen uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat de rechtspleging in het arrondissement Brussel in het Frans ingeleid en voortgezet is; dat het bestreden vonnis echter in het Nederlands het adres vermeldt waar de maatschappelijke zetel van eiseres is gevestigd, terwijl die zetel gelegen is in een gemeente van de Brusselse agglomeratie; dat het bestreden vonnis bijgevolg artikel 37, eerste lid, van de wet van 15 juni 1935 schendt.»

(Voorzitter: de h. Marchal – Rapporteur: de h. Verheyden – Openbaar ministerie: de h. Leclercq – Advocaat: mr. Geinger – In de zaak: N.V. B. t/ K. e.a.)

NOOT–Zie Cass., 24 maart 1993, *R.W.*, 1993-94, 443.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 14 juni 1995

Wegverkeer – Bij uitrijden van kruispunt rode lichten voorbijrijden – Strafbaarheid – Vereiste – Rode lichten bij die uitrit rechts aangebracht

Het bestreden vonnis (Corr. Luik, 13 januari 1995) wordt om de volgende redenen vernietigd:

Overwegende dat het vonnis eiseres een straf oplegt wegens overtreding van de artikelen 5 en 61, 1, 1°, van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, om op een kruispunt rode verkeerslichten te zijn voorbijgereden;

«Overwegende dat de appelrechters hebben vastgesteld dat eiseres had toegegeven 'bij het uitrijden van het kruispunt de rode lichten te zijn voorbijgereden'; dat zij hebben beslist dat 'ook al was (eiseres) de lichten bij het oprijden van het kruispunt regelmatig voorbijgereden (...), zij moest stoppen voor de tweede lichten, bij het uitrijden van het kruispunt, en deze niet mocht voorbijrijden';

«Overwegende dat luidens artikel 5 van het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer de weggebruikers de verkeerslichten slechts in acht moeten nemen, onder meer, wanneer ze overeenkomstig de voorschriften van dit reglement zijn aangebracht;

«Overwegende dat uit artikel 61.4 van voornoemd reglement volgt, enerzijds, dat de door de weggebruikers in acht te nemen driekleurige verkeerslichten die zijn welke rechts van de rijbaan zijn geplaatst en dat de lichten, als ze op andere plaatsen worden herhaald, slechts een indicatieve waarde hebben, anderzijds, dat de verkeerslichten die aan de andere kant van het kruispunt worden herhaald in de regel alleen links van of boven de rijbaan zijn aangebracht en derhalve enkel een indicatieve waarde hebben;

«Overwegende dat het vonnis, nu het eiseres veroordeelt op grond van haar bekentenis dat zij, bij het uitrijden van het kruispunt, de rode lichten te voorbijgereden, zonder daarbij vast te stellen dat, in afwijking van de algemene regel, de verkeerslichten bij die uitrit rechts waren aangebracht, de beslissing niet naar recht verantwoordt.»

(Voorzitter: de h. Ghislain – Rapporteur: de h. Lahousse – Openbaar ministerie: mevr. Liekendael – Advocaat: mr. Balland – In de zaak: B.)

Rechtbank Oudenaarde, 28 juni 1995

Beslag en executie – Uitvoerend beslag op roerende goederen – Minnelijke verkoop (art. 1526bis Ger.W.) – Verkoop-aanbod – Aanvaarding door alle beslagleggers

Eiseres komt in verzet tegen het uitvoerend beslag gelegd door verweerster op 2 maart 1995 en tegen de voorgenomen openbare verkoop. Krachtens art. 1526bis Ger.W. werd door een potentiële koper een voorstel gedaan aan de instrumenterende gerechtsdeurwaarder. Dezelfde goederen werden echter reeds eerder in beslag genomen door een andere schuldeiser. In het raam van dat beslag werden eveneens

voorstellen tot minnelijke verkoop gedaan die door die beslaglegger werden geweigerd en tegen welke weigering eveneens verzet werd gedaan.

Tussen de partijen bestaat betwisting over de vraag of de voorstellen tot minnelijke verkoop door alle beslagleggende schuldeisers aanvaard dienen te worden.

De beslagrechter beantwoordt die vraag bevestigend:

«Eiseres betwist niet dat er nog andere schuldeisers zijn die beslag legden. Een en ander blijkt overigens voldoende uit de stukken. Het is duidelijk dat met verweerster moet worden aangenomen dat het akkoord van alle beslagleggende schuldeisers vereist is voor een minnelijke verkoop ten einde misbruiken en bevoordeling van bepaalde schuldeisers te vermijden. Er kan in dezen worden verwezen naar de parlementaire voorbereiding van art. 1526bis en de noodzaak om de beslagberichten te raadplegen.»

(Beslagrechter: de h. Simons - Advocaten: mrs. Lefere en Hermans - In de zaak: D. t/ C.V.K.)

NOOT–Minnelijke verkoop na beslag

1. Door het nieuwe artikel 1526bis Ger.W. werd de mogelijkheid ingevoerd om de in beslag genomen roerende goederen in der minne te doen verkopen. Ook voorheen was het mogelijk dat door een derde een bepaalde prijs wordt aangeboden die door de schuldeisers wordt aanvaard, waarop de opheffing van het beslag kan volgen. De nieuwe bepaling verleent thans aan de beslagene het recht om op een onderhandse verkoop aan te sturen. Deze innovatie verdient goedkeuring en zou moeten worden uitgebreid tot andere vormen van beslag (zie reeds J. DE VROE, «Voorontwerp van de wet tot invoering van de verkoop uit de hand», *T. Not.*, 1986, 300-306; zie tevens Beslagr. Brussel, 9 februari 1993, *J.T.*, 1993, 446). Wanneer de uitwinning van de in beslag genomen goederen dan toch onafwendbaar is, heeft een ieder er baat bij wanneer op deze wijze een hogere opbrengst kan worden gerealiseerd.

De debiteur ten laste van wie uitvoerend beslag op zijn roerende goederen is gelegd, kan aan de gerechtsdeurwaarder aanbieden om deze goederen onderhands te verkopen en de prijs ervan aan te wenden voor de betaling van de schuldeisers. Het initiatief moet uitgaan van de beslagene. Het voorstel moet geformuleerd worden binnen tien dagen na de betekening van de beslaglegging en zulks op straffe van niet-ontvankelijkheid.

Over de vorm en inhoud van dit voorstel tot minnelijke verkoop wordt door de wet niets bepaald. Aangenomen wordt dat het voorstel zelfs mondeling kan worden gedaan. Ook al is de gebruikte terminologie onvast – de wet spreekt zowel van «voorstel» als van «aanbod» – dan moet aansluiting worden gezocht bij de theorie van het aanbod uit het verbintenissenrecht. Dit sluit natuurlijk niet uit dat zich ook nog verdere onderhandelingen ontspinnen. Het «voorstel» moet bijgevolg voldoende precies zijn opdat door de aanvaarding ervan door de schuldeiser(s) de verkoopovereenkomst tot stand kan komen. Bij het verlenen van die toestemming moeten de schuldeisers beschouwd worden als dwangvertegenwoordigers van de beslagene (zie *A.P.R.*, tw. *Beslag*, 29, nr. 45). De eigendomsoverdracht wordt echter uitgesteld tot aan de betaling van koopprijs (art. 1526bis, vijfde lid).

Het aanbod wordt geformuleerd door de beslagene. Het is echter ook mogelijk dat de geïnteresseerde derde zelf het

initiatief neemt en zich rechtstreeks richt tot de gerechtsdeurwaarder. Betwisting bestaat over de vraag of de identiteit van de koper moet worden bekendgemaakt. Nu de wet hierover niets bepaalt, wordt verdedigd dat zulks op een later tijdstip kan gebeuren (bijvoorbeeld bij de betaling van de prijs) en uiterlijk bij het opstellen van het proces-verbaal van de verkoop. In die optiek kan men dan zijn toevlucht nemen tot de figuur van de naamlening om de positie van de beslagene bij het uitbrengen van het aanbod te analyseren. Een aanbod tot contracteren onderstelt evenwel dat er een concrete wederpartij bestaat. De schuldeisers zijn derhalve gerechtigd om een aanbod voor rekening van een niet geïdentificeerde gegadigde te weigeren wanneer zij van oordeel zijn dat zij de ernst van het aanbod en/of de solvabiliteit van de wederpartij niet kunnen beoordelen.

Het is dan vervolgens de taak van de gerechtsdeurwaarder om het aanbod aan de beslagleggende schuldeisers te doen toekomen.

2. Welke schuldeisers dienen hun toestemming te verlenen tot zo'n onderhandse verkoop? Niettegenstaande de formulering van de wet, blijkt al snel dat de aanvaarding van de beslaglegger niet altijd kan volstaan. In de parlementaire voorbereiding werd er reeds op gewezen dat op de gerechtsdeurwaarder de verplichting rust de voorstellen van de debiteur, benevens aan de beslagleggende schuldeiser, ook toe te zenden aan de schuldeisers die verzet hebben gedaan in de zin van art. 1515 Ger.W. (*Parl. St., Kamer*, 1989-90, nr. 1114/4, 9; zie ook nr. 1114/6, 15). Zoals in de geannoteerde beschikking terecht werd beslist, moet ook rekening worden gehouden met de schuldeisers die reeds op dezelfde goederen beslag hebben gelegd. Ten slotte gaat het tevens om de schuldeisers die een beslag bij vergelijking hebben gelegd.

Er anders over oordelen levert gevaren op voor de samenlopende schuldeisers. Het is immers niet denkbeeldig dat de beslaglegger die over een sterke preferentie beschikt, genoeg neemt met een te lage prijs. De toestemming van de beslaglegger kan daarom niet steeds volstaan (L. LAMOUREUX, «La procédure de saisie-exécution mobilière», *Het nieuwe beslagrecht*, Brussel, 1994, 111; R. DUJARDIN, «Commentaar bij art. 1526bis Ger.W.», *De Gerechtsdeurwaarder*, 1994/1, (28), 31; H. VAN BOSSUYT, «De minnelijke verkoop», *T.Not.*, 1994, (240), 243; Beslagr. Luik, 8 september 1993, *J.L.M.B.*, 1993, 1286 met noot G. DE LEVAL).

De kring van de in art. 1526bis bedoelde schuldeisers omvat dus: de beslagleggende schuldeiser, andere schuldeisers die beslag hebben gelegd op dezelfde goederen, schuldeisers die beslag hebben gelegd bij vergelijking en schuldeisers die verzet hebben gedaan. De medewerking van die schuldeisers is overigens noodzakelijk voor de opheffing van het beslag (cf. art. 1524, vierde lid, Ger.W.). Met andere schuldeisers, bijvoorbeeld met die welke beslag hebben gelegd op andere goederen, hoeft in dit verband geen rekening te worden gehouden.

3. De aanvaarding is niet aan bepaalde termijnen of vormvoorschriften onderworpen. Kent ons recht niet de regel dat een stilzwijgen gelijkgesteld moet worden met instemmen, dan kan een stilzwijgen onder omstandigheden toch worden opgevat als een aanvaarding. Door het aanbod tot minnelijke verkoop rust op de schuldeisers om binnen een redelijke termijn kleur te bekennen.

Na de aanvaarding van het aanbod moet de koopprijs binnen acht dagen worden voldaan. Deze termijn loopt vanaf

het ogenblik van de kennisgeving van het akkoord van de schuldeisers aan de beslagene (Beslagr. Luik, 8 september 1993, *gecit.*). Het bewijs van de kennisgeving rust op de gerechtsdeurwaarder. Om die reden kan het best toevlucht worden genomen tot een wijze van kennisgeving die controleerbaar is (bijvoorbeeld bij aangetekende brief). De nietnaleving van deze termijn heeft tot gevolg dat de goederen onverwijld openbaar kunnen te koop worden gesteld.

De gerechtsdeurwaarder maakt van deze verkoop een proces-verbaal op dat wordt aangezegd aan de griffier in de vorm van een bericht van beslag. Dit proces-verbaal levert de eigendomstitel op voor de koper.

Voor de verdeling van de koopsom moeten de bepalingen van de evenredige verdeling worden nageleefd.

4. Een weigering van het aanbod hoeft niet gemotiveerd te zijn. De enkele mededeling dat de voorstellen ontoereikend worden bevonden, volstaat (vgl. H. VAN BOSSUYT, *o.c.*, 244). Het voortzetten van de executie in weerwil van de verkoopvoorstellen geldt overigens als een weigering.

Tegen een onrechtmatige weigering kan de beslagene (of de gegadigde koper) in verzet komen voor de beslagrechter teneinde de openbare verkoop te verhinderen. De beslagrechter zal dan beoordelen of de voorstellen toereikend zijn gelet op de waarde van de goederen en de mogelijke opbrengst ervan bij een openbare verkoop. De wet legt de bewijslast in dezen aan de zijde van de schuldeiser (artikel 1526bis, derde lid). In het geding dat dit executiegeschil tot voorwerp heeft, dient enkel de beslagleggende schuldeiser te worden betrokken. De aanwezigheid van alle beslagleggende en verzetdoende schuldeisers zou de procedure nodeeloos verzwaren (G. DE LEVAL, «La nouvelle vente amiable sur saisie-exécution mobilière», *J.L.M.B.*, 1993, 1288). De beslagrechter heeft immers zo reeds een voldoende kijk op de gegevens van de zaak om de toereikendheid van de voorstellen te beoordelen. Andere schuldeisers zullen enkel in de procedure hoeven te worden betrokken wanneer de beslagene tegen hen aanspraak maakt op schadevergoeding wegens beslagmisbruik.

Een dergelijk verzet van de debiteur schorst de tenuitvoerlegging niet. De beslaglegger kan dus op eigen gezag de executie voortzetten. In dat geval is enkel een vordering tot schadevergoeding mogelijk wegens het beslagmisbruik. Terecht wordt ervoor gepleit om *de lege ferenda* aan het verzet tegen de weigering schorsende werking toe te kennen (H. VAN BOSSUYT, *o.c.*, 245). De beoordelingsmarge van de rechter bij de a posteriori toetsing van een weigering is immers ten zeerste beperkt. Enkel wanneer de weigering om met de verkoop in te stemmen is ingegeven door de bedoeling om de schuldenaar te benadelen, kan de schuldeiser aansprakelijkheid oplopen (art. 1526bis, vierde lid). Verder wordt nog herinnerd aan de regel dat, als de verkoop eenmaal is voltrokken en de executie is voltooid, de beslagrechter niet meer bevoegd is om kennis te nemen van eventuele aansprakelijkheidsvorderingen, ook al vloeien die voort uit de tenuitvoerlegging (F. Top, «Art. 1395», in *Comm. Ger. R.*, nr. 14).

BOEKEN

RICHARD A. POSNER, *Economic Analysis of Law*, (4th ed.), Boston, Little Brown, 1992, 722 pp.

Het onderhavige werk is hét standaardwerk van de rechtseconomie. De eerste editie ervan in 1972 vormde het startpunt voor wat genoemd wordt de *new-land-and-economics*: de toepassing van economische modellen op rechtsregels uit domeinen waar men het niet direct verwacht (zoals aansprakelijkheidsrecht, algemeen contractenrecht, strafrecht of zelfs familierecht).

Het boek is aan zijn vierde editie toe. Elke nieuwe editie houdt veel meer in dan een bijwerking van de voetnoten. Dit komt tot uiting in de omvang: de eerste editie telde 415 pagina's, de tweede (in 1977) 572 pagina's, de derde (in 1986) 666 pagina's en de vierde 722 pagina's. Bij elke editie worden meer rechtsregels besproken. Het terrein dat bestreken wordt door Posner, is impressionant. Er zijn hoofdstukken over zakenrecht, contractenrecht, familierecht, aansprakelijkheidsrecht, strafrecht, mededingings- en antitrustrecht, arbeidsrecht, de regulering van natuurlijke monopolies, het vennootschapsrecht, financieel recht, fiscaal recht, erfrecht en testamenten, procesrecht, administratief en grondwettelijk recht. Alleen het internationaal privaatrecht (dat minder dan één pagina krijgt en dat 5 regels krijgt in de vorm van een oefening bij hoofdstuk 3) ontbreekt op het appelp.

Als we de vierde editie vergelijken met de derde, zien we dat de grootste toevoegingen te situeren zijn op het vlak van «property law» en «family law and sexual regulation». In dit laatste kan men een beknopte synthese vinden van Posners (alweer controversiële) stellingen uit zijn boek *Sex and Reason* (Harvard University Press, 1992). Eigendoms- en zakenrecht is een onderwerp waarvan de aandachtscurve merkwaardige vormen kent. Het was (samen met het aansprakelijkheidsrecht) het onderwerp waarover de discussie handelde in de jaren '60, in gang gezet door Ronald Coases artikel «The Problem of Social Cost» (*Journal of Law & Economics*, 1960). De details van het zakenrecht bleven echter onbesproken tot het eind van de jaren '80.

Wat echter opvalt is dat het boek steeds minder een synthese van de bestaande literatuur biedt. Dat is logisch: de literatuur groeit zo exponentieel dat het onmogelijk is om door één persoon te worden gesynthetiseerd. Af en toe stoort het me dan ook dat onvoldoende met nieuwe theorieën rekening wordt gehouden. Een typerend voorbeeld is Posners verdediging van strafbedingen. In 1977 stelde hij dat strafbedingen toegelaten moeten worden omdat schuldenaren zo hun betrouwbaarheid kunnen signaleren. Het feit dat bijvoorbeeld een aannemer akkoord gaat met een strafbeding bij te late uitvoering, bewijst dat hij gelooft geen vertraging te zullen oplopen. In 1984 toonde Rea echter in een vlijmscherpe analyse aan dat schadebedingen dezelfde signaalfunctie hebben en dat rationele partijen daarom nooit een strafbeding zullen afspreken. Hoewel Posner Rea's artikel vermeldt onder *Suggested Readings*, handhaaft hij de bewuste passage alsof Rea zijn artikel nooit had geschreven.

Ook nog een woord over taal en stijl. Vrij vaak wordt gezegd dat wie de rechtseconomische literatuur over een bepaald onderwerp wil bestuderen, het best vertrekt bij Posners standaardwerk. Maar eigenlijk is Posners werk daar niet toegankelijk genoeg voor. De taal is mooi in de zin dat ideeën kernachtig worden uitgedrukt. Dit besparen op woorden maakt dat het boek zeker niet vlot leesbaar is en dat vrij veel voorkennis wordt verondersteld. Aan de andere kant is het verbazingwekkend te zien dat Posner bijna aan alle aspecten van elk probleem heeft gedacht – al beslaat een bedenking soms maar een half zinnetje. Dat is frustrerend voor rechtseconomen die, wanneer ze een nieuwe theorie brengen, in voetnoot moeten vermelden dat Posner er ook al eens aan gedacht heeft.

Maar laten we terugkeren naar de inhoud van het boek. Twee aspecten zullen de lezers van dit tijdschrift in het bijzonder interesseren: de verdediging van Posner op de aanvallen van onwetenschappelijkheid en zijn huidige standpunt in verband met de controverse tussen hem en Dworkin in 1979-1980 over de ethische waarde van het efficiëntiecriteria.

De rechtseconomie, maar vooral Posner zelf, is de afgelopen decennia aangevallen voor een vermeend gebrek aan wetenschappelijkheid. Deze aanval heeft diverse aspecten. Eén aspect, dat we hier zullen bespreken, is het statuut van de «efficiency of the common law»-theorie van Posner en Landes. Deze stelling houdt in dat de

common law – d.w.z. de Anglo-Amerikaanse praetoriaanse regels in verband met het privaatrecht – optimaal zijn vanuit economisch oogpunt. Het was Posner opgevallen dat deze – eeuwenoude – normen veel beter aansluiten bij wat economen goed vinden dan de meeste reguleringen. Posner is samen met Stigler en Peltzman de grondlegger van wat ze zelf noemen de «economic theory of regulation» die stelt dat regulering (door de wetgevende macht of door agencies) meestal in het voordeel van pressiegroepen is en niet in het algemeen belang.

Nu is het niet zo moeilijk om één enkel voorbeeld te geven waar de common law niet efficiënt is. Posner kreeg dan ook de kritiek dat hij vasthield aan een gefalsifieerde theorie en zelfs falsificatie onmogelijk maakte door het begrip transactiekosten steeds als redder in nood op te voeren. Nu is deze kritiek op zich Popperiaans: een gefalsifieerde theorie moet worden verworpen. Poppers criteria zelf zijn echter voor kritiek vatbaar: de vraag is niet of een theorie in een experiment is verworpen maar wel welke graad van plausibiliteit ze heeft. Heeft een theorie een plausibiliteitswaarde die lager is dan 99,9 % maar die toch hoger is dan concurrerende theorieën, dan moet ze als wetenschappelijk gefundeerd worden beschouwd (zie hierover mijn werk *Economische analyse van het contracten- en quasi-contractenrecht. Een onderzoek naar de wetenschappelijke waarde van de rechtseconomie*, Maklu, 1994). Hoe verweert Posner zich tegen die aanvallen? «What we may call the efficiency theory of the common law is not that every common law doctrine and decision is efficient. (...) The theory is that the common law is best (not perfectly) explained as a system for maximizing the wealth of society». (p. 23) Dat is een merkwaardige verdediging. Posner buigt zijn theorie zodanig om dat ze bijna immuun wordt voor falsificatie. Immers, elke geslaagde poging tot falsificatie bevestigt zo zijn theorie, want die stelde (en voorspelde) dat er ook uitzonderingen zijn. Deze verdediging ligt in de lijn van de derde editie toen hij stelde dat zijn theorie inhield dat er (slechts) een tendens naar efficiëntie is. Maar nogmaals, het probleem ligt ons inziens niet bij Posner maar bij Popper, die te zwart-witte criteria voor wetenschappelijkheid formuleerde.

Last but not least: hoe kijkt Posner aan tegen de controverse over zijn «wealth maximization»-criterium in 1979-1980? Posner had toen de stelling uitgewerkt dat economische optimaliteit de enige en ultieme basiswaarde was. Dworkin, Rizzo en anderen hebben toen op overtuigende wijze gewezen op de zwakke plekken in de redenering. In 1986 ging Posner de discussie wat uit de weg (hoewel hij toe gaf dat er nog andere waarden dan de louter economische konden bestaan). Thans geeft hij op diverse plaatsen in het boek toe dat hij het bij het verkeerde eind had, zij het zonder expliciet te vermelden dat ene Richard Posner de auteur was van de extreme stellingen. Zo gebruikt hij zelfs het klassieke verhaal van het groeiestimulerende drankje om aan de lezer de beperktheden van het economische optimaliteitscriterium te illustreren (het betreft het verhaal van een uiterst schaars groeiestimulerend drankje dat gekocht wordt door de rijke ouders van een meisje dat om esthetische redenen een paar centimeter langer wil worden, en niet gaat naar het arme meisje dat zo veroordeeld is om een dwerg te worden).

In hoofdstuk 2 (§2.3) stelt hij: «The most aggressive version argues that economics not only explains the rules (...) but also provides the ethically soundest guide to improving the system» en wat verder: «... there is more to justice than economics, a point that the reader should keep in mind in evaluating normative statements in this book.» En in hoofdstuk 8 (§8.3) kunnen we lezen dat het geen rekening houden met het probleem van de inkomensverdeling een belangrijke beperking is voor het «wealth maximization»-criterium. En in hoofdstuk 1 (§1.2) wees Posner er reeds op dat in economische modellen uitgegaan wordt van de bestaande preferenties en de bijdrage van de econoom in die zin beperkt is. Het is hoopgevend voor onze samenleving dat filosofische en wetenschappelijke controverses op termijn leiden tot consensus.

Gerrit De Geest

Publikaties van de Vereniging voor Milieurecht 1993-4, **Waste Prevention in the EEC**, Edited by WIGGERS-RUST, L.F., OPHEM, J.V. VAN, VILLENEUVE, C.H.V. DE, DOUMA, W.Th. en RIJSWICK, H.F.M.W., Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1994, 186 pp. (Engelstalig)

Het afvalstoffenbeleid van de EG bestaat al meer dan 20 jaar. Sinds het begin in het eerste milieueactieprogramma in 1973 hebben

reeds verschillende EG-richtlijnen en verordeningen het daglicht gezien. Eind jaren tachtig werd besloten de Europese afvalstoffenwetgeving in zijn geheel te herzien. Op 18 maart 1991 nam de Raad een belangrijke amendering aan van de kaderrichtlijn voor afvalstoffen (Richtlijn 91/156, *Pb.* 1991, L 78/32). De nieuwe kaderrichtlijn werd kort daarop gevolgd door een nieuwe richtlijn inzake gevaarlijk afval van 12 december 1991 (Richtlijn 91/689, *Pb.* 1991, L 377/20) en op 1 februari 1993 door een nieuwe verordening inzake het transport van afval (Verordening 259/93, *Pb.* 1993, L 30/1). De nieuwe richtlijnen en de verordening traden achtereenvolgens op 1 april 1993 (herziene kaderrichtlijn), 27 juni 1995 (nieuwe gevaarlijke afvalstoffenrichtlijn) en 6 mei 1994 (nieuwe transportverordening) in werking. Ook op een aantal andere gerelateerde terreinen werden nieuwe richtlijnen aangenomen of voorgesteld. (zoals Richtlijn 94/62 inzake verpakking en de verpakking van afval van 20 december 1994, *Pb.*, 1994, L 365 en Richtlijn 94/67 inzake de verbranding van gevaarlijk afval van 16 december 1994, *Pb.* 1994, L 365). De ingrijpende herziening van de Europese afvalstoffenwetgeving was de aanleiding voor een conferentie over «*Waste Prevention in the EEC*». De conferentie werd op 4 juni 1993 te Amsterdam georganiseerd door de «*Working Party Waste*» van de European Environmental Law Association onder de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Vereniging voor Milieurecht. Het voorliggende boek bevat het engelstalige verslag van deze conferentie.

Het boek is ingedeeld naar de vier thema's van de conferentie. Onder ieder thema zijn de uitgewerkte papers van de sprekers opgenomen. Tevens bevat het boek voor ieder thema een samenvatting door de sessievoorzitter van de lezingen en het daaropvolgende debat. Het thema van de eerste sectie van het boek is: «*What is waste? What is waste prevention and where does it stop?*». In de enige paper in deze sectie geven Paul de Bruycker en Paul Morrens een heldere uiteenzetting van «*The concept of waste in the EEC*». De auteurs beschrijven het nieuwe, meer objectieve, afvalbegrip uit de herziene kaderrichtlijn, hierbij gebruik makend van enige rechtsvergelijking met de interpretatie van het begrip in Nederland en België. In de discussie over dit paper, beschreven door Jean Philip Colson, wordt de nadruk gelegd op de problemen en het belang van een definitie van afval. Vreemd is wel dat de rest van het boek zich in het geheel niet beperkt tot het afvalbegrip zoals dat in de eerste sectie beschreven wordt. Zo gebruikt de tweede sectie, met het thema «*The legal aspects of prevention by technologies, products and management*», een ruimere definitie van afval dan de eerste sectie. Carel de Villeneuve bespreekt in «*Legal aspects of prevention by technologies, products and management*» niet alleen 'solid waste' maar gaat uit van een geïntegreerde aanpak van afvalpreventie in alle milieusegmenten. Meer specifiek bespreekt Elizabeth Nelson in haar korte bijdrage, getiteld «*Waste prevention: products*», de Britse en EG-systemen inzake ECO-labelling. De sectie over de geïntegreerde afvalpreventie wordt vervolledigd met een stuk van de hand van Hans van Ophem, getiteld «*Company management and waste prevention*», waarin hij de verordening inzake het communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem bespreekt. De sectie wordt afgesloten door een samenvatting van de sessievoorzitter David Cuckson.

Tussen de tweede en de derde sectie is de 'Key note speech' van Emiel van den Berg, plaatsvervangend directeur bij de directie internationale milieuzaken van het Ministerie van Volksgezondheid Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) opgenomen. Hij bespreekt een zevental probleem punten van het afvalbeleid, variërend van het dilemma tussen rechtszekerheid en praktische flexibiliteit tot het dilemma tussen Europese harmonisatie en nationale of regionale differentiatie. Met zijn verhaal koppelt hij de verschillende stukken in de bundel. Sectie drie van het boek draagt de titel «*Priority waste streams, case study packaging*». In de eerste bijdrage aan deze sectie geeft Hans Erasmus een kort overzicht van de nieuwe werkmethode van de EG ter bepaling van de «*priority waste streams*». Jan Bongaerts geeft in zijn bijdrage, getiteld «*The packaging ordinance in Germany and its implementation, first experiences*», een voorbeeld van Duitse actie op een van de prioriteitsgebieden van de EG met een uitgebreide beschrijving van de ervaringen met de Duitse verpakkingswetgeving die sinds 2 januari 1991 van kracht is. Sectie drie wordt afgesloten met een rapport van de sectievoorzitters Thijs Drupsteen en Wybe Douma met een samenvatting van de discussie.

De laatste sectie in het boek, sectie 4, bespreekt ten slotte «*Instruments of control*». De sectie vangt aan met een uitgebreid gedocu-

menteerde bijdrage van Lidy Wiggers-Rust met de titel «*Is civil liability a useful instrument for the prevention of (damage caused by) waste?*». In haar bijdrage wijst zij allereerst op het feit dat het gebruik van aansprakelijkheidsregelingen in het milieurecht niet enkel beperkt dient te blijven tot afval. Verder geeft zij een overzicht van de voor- en nadelen van civiele aansprakelijkheid voor afval en komt tot de conclusie dat dit wel degelijk een geschikt instrument is voor de preventie van schade, maar tevens belangrijke beperkingen kent. De bijdrage bevat een nuttige Engelse vertaling van de Nederlandse interimwet bodemsanering en een aantal artikelen uit de Wet Milieubeheer. Daarnaast is ook de Engelstalige versie van de «*Green Paper on Remedying Environmental Damage*» opgenomen. De laatste paper in het boek is van de hand van Ludwig Krämer. In zijn paper geeft hij een overzicht van de «*Economic, fiscal and other financial measures to contribute to waste prevention*». De auteur komt tot de conclusie dat de EG vooralsnog geen economische instrumenten op communautair niveau kent. Erg sceptisch is hij over de introductie van een EG-ecotax, waarvan hij de invoering niet voor het eind van deze eeuw voorziet. In de samenvatting van de discussie concludeert Hubert Bocken dat zowel civiele aansprakelijkheid als economische instrumenten een belangrijke rol hebben te vervullen bij het tegengaan van milieuvervuiling. Met betrekking tot de economische instrumenten voorziet ook hij vooralsnog enkel actie op nationaal niveau.

De literatuur op het gebied van het Europees recht inzake afvalstoffen is bijzonder dun gezaaid. Naast het encyclopedische standaardwerk van Jean-Pierre Hannequart, *Het Europees recht inzake afvalstoffen*, Brussels Instituut voor Milieubeheer, 1993, is het voorliggende boek een goede aanvulling. Het geeft een korte en heldere omschrijving van een aantal belangrijke aspecten van de afvalstoffenpreventie binnen de EG. De annexen bij de bijdrage van Wiggers-Rust dragen bij aan de bruikbaarheid van deze publikatie. Ook bevat het werk door de achtergrond van veel van de sprekers een aantal interessante inzichten vanuit de praktijk. Een welkome publikatie.

Jürgen G.J. Lefevere

P. SENAËVE (red.), *Actuele vraagstukken van interlandelijke en in-landse adoptie en van verlatenverklaring*, Leuven, Acco, 317 pp.

Dit werk bundelt de referaten van de studiedag, die het Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht van de K.U. Leuven op 10 maart 1994 gehouden heeft in samenwerking met Kind en Gezin. De directe aanleiding voor de studiedag was de totstandkoming, in de schoot van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, van het Verdrag van 29 mei 1993 inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie. De organisatoren van de studiedag gaven er evenwel de voorkeur aan de materie te verruimen, zodat ook psychologische, medische en intern-materieelrechtelijke facetten van de adoptie aan de beurt kwamen.

Na een korte inleiding door Paula D'Hondt, minister van Staat en voorzitter van de Raad van Beheer van Kind en Gezin bespreekt Thérèse Henckes-Ronsse de psychologische problemen van adoptiekinderen. Als psycholoog-therapeut heeft zij ervaren dat de adoptiewetgeving soms haaks staat op de beleving van adoptie door de rechtstreeks betrokkenen. Adoptief ouderschap is een ander soort ouderschap dan biologisch ouderschap. Toch heeft de wetgever, in een goed bedoeld streven naar gelijkheid, voor het adoptiekind een gelijkwaardig familierechtelijk statuut gecreëerd. Het adoptiekind bezit loyaliteitsbindingen ten aanzien van zijn oorspronkelijke familie, die het in zijn adoptieve familie, zelfs bij geslaagde adoptie, niet vermag te verloochenen. Toch negeert de wet dit gegeven door bij volle adoptie de banden met de oorspronkelijke familie te verbreken. T. Henckes-Ronsse beveelt een «open» adoptie aan, waarbij bemiddelaars de contacten tussen het adoptiekind en zijn biologische ouders organiseren en de informatieuitwisseling kanaliseren. Zij overloopt vervolgens de problemen, die het adoptiekind kan opleveren en die hun oorzaak vinden in emotionele trauma's en opvoedingstekorten, die het kind in zijn biologische familie heeft opgelopen vóór of bij de afstand. In dit verband bekleemt zij de bijzondere affectieve en opvoedkundige vaardigheden die adoptieouders moeten hebben om de adoptie te doen slagen.

Bij de psychologische problemen voegen zich vaak medische problemen, vooral ten aanzien van buitenlandse adoptiekinderen (groeiachterstand, ondervoeding, huidaandoeningen, bloedarmoede, enz.). Daarover handelt de bijdrage van Tyl Jonckheer, kinderarts in het Algemeen Kinderziekenhuis te Antwerpen. Hij staat het gebruik voor van een medisch oriënterend onderzoeksprotocol dat de behandelende arts helpt bij het gericht doorlichten van de gezondheidstoestand van vreemde adoptiekinderen. Zoals de vorige auteur vestigt T. Jonckheer de aandacht op de behoefte aan grondige en realistische voorbereiding van de aspirant-adoptanten.

Lucille Van Tuyll, adoptieconsulent, gaat uit van de praktijkervaringen met interlandelijke adoptie in Nederland. De Nederlandse Wet Opnemings Buitenlandse Pleegkinderen met het oog op adoptie, stelt, vergeleken bij de Belgische wetgeving, veel strengere eisen inzake burgerlijke staat en voorbereiding van de aspirant-adoptanten. L. Van Tuyll dringt erop aan dat de verantwoordelijke personen van iedere instantie die aan de afwikkeling van de adoptieprocedure participeert, het aandurven om, in een geest van intensieve samenwerking, in ieder dossier het juiste advies of de juiste beslissing te formuleren, zelfs wanneer zulks resulteert in afwijzing van het adoptieverzoek, omdat adoptie niet de beste oplossing is voor het kind in kwestie.

Hans Van Loon, eerste secretaris bij het Permanent Bureau van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, heeft van zeer nabij de wordingsgeschiedenis meegeemaakt van het Haags Verdrag van 29 mei 1993 inzake interlandelijke adoptie. Hij bericht op deskundige wijze over de achtergronden en krachtlijnen van de nieuwe regeling, die volgens hem voldoende doeltreffend zal zijn om het belang van derde-wereldkinderen te vrijwaren in het vraag- en aanbodspel op de internationale adoptiemarkt.

Johan Erauw, buitengewoon hoogleraar Internationaal Privaatrecht aan de Universiteit Gent, toetst op zeer doordachte wijze de receptie van het Haagse Adoptieverdrag aan de Belgische federale staatsstructuur. De gelijklopende verdragsbevoegdheid van de federale en de communautaire overheid schept een complexe, interne problematiek inzake ratificatie en implementatie, die heel de sector van het grensoverschrijdend burgerlijk recht treft.

Met betrekking tot materieelrechtelijke onderwerpen waarvoor een gedeelde legislatieve bevoegdheid bestaat, is volgens J. Erauw, gezamenlijke bekrachtiging van een verdrag vereist. Indien niet alle betrokken staatkundige entiteiten goedkeuren, kan het verdrag in België geen uitwerking krijgen. De ratificatie van het Adoptieverdrag moet vergezeld gaan van de uitbouw van een reeks van vóórdragende uitvoeringsmodaliteiten waarover én de federale overheid én de communautaire overheden zich diepgaand moeten bezinnen.

De snelheid waarmee de Franse en de Vlaamse Gemeenschap de bekrachtiging wensen af te ronden is volgens J. Erauw dan ook een jammerlijke uiting van on gepaste soevereiniteitsbeleving.

J. Pelgrims, inspecteur-generaal bij Kind en Gezin, bespreekt de opdracht van zijn organisatie – nl. de zorg voor de ontplooiing van het kind – en relateert ze aan de doelstellingen van het Adoptieverdrag. Tevens wijdt hij enige aandacht aan de adoptiebemiddeling in de Vlaamse Gemeenschap en aan de specifieke rol van Kind en Gezin in deze aangelegenheid.*

Patrick Senaev, hoogleraar in het familierecht aan de K.U.Leuven, legt de vinger op burgerrechtelijke zere plekken inzake adoptie, o.m. de adoptie van een kind van een anoniem bevallen moeder, de openvolgende adopties, de gedwongen adoptie, de volle stiefouderadoptie en de concubinerende aspirant-adoptanten.

Tot slot brengt Goede Merckx, gewezen vorser aan de K.U.Leuven, omstandig verslag uit over de resultaten van haar onderzoek naar de toepassing van de wet van 20 mei 1987 op de verlaten verklaring in de gerechtelijke praktijk. Het blijkt dat de verwachtingen geenszins ingelost zijn. De doelgroep van de instellingskinderen wordt niet bereikt; de procedure wordt meestal ingesteld door het opvanggezin waarbij het kind reeds verblijft.

Bij het eind van dit verslagboek gekomen, past het de organisatoren van het congres te feliciteren met hun multidisciplinaire benadering van een zo actueel maatschappelijk gegeven als de (interlandelijke) adoptie. Juristen moeten voeling houden met de sociale realiteit en de confrontatie met de bevindingen van andere wetenschappelijke disciplines, hoe gelimiteerd en relatief zij ieder voor zich misschien ook zijn, is zonder meer verrijkend. De inbreng uit Nederland zorgt voor interessante verrijking. De bijdragen zijn stuk voor stuk bijzonder informatief en lezenswaardig. Moge de conclusie van de

lezer van deze bundel vooral zijn dat adoptie een ongemeen zware opgave is, omdat aspirant-adoptanten betere relationele en educatieve bekwaamheden moeten bezitten dan doorsnee biologische ouders, en dat de overheid mechanismen in haar regelgeving moet inbouwen waardoor deze bekwaamheden getoetst en aangescherpt worden.

Erna Guldix

AANGEKONDIGD

W. WILMS, *De Europese regelgeving inzake banktoezicht*, Gent, MYS & Breesch, 342 p., 3.950 fr.

B.R. GRIEDE en B.C.P. KOPPEN, *Joint ventures*, Zwolle, Tjeenk Willink, 148 p.

L.L.M. PRINSEN, *Rekenplicht en aansprakelijkheid*, Tjeenk Willink, 232 p., 62,50 fl.

ERRATUM

Arbeidsovereenkomst – Ondergeschiktheid

In de tweede regel van de tweede rechtsoverweging van Cass., 3 april 1995 (*R.W.*, 1995-96, 445, rechterkolom) is er verkeerdelijk sprake van "aan de sociale overheid onderworpen chauffeurs". Het hier gecursiveerde woord "overheid" dient vervangen te worden door het woord "zekerheid".

MEDEDELINGEN

Colloquium: De Trust en de Fiduciaire overeenkomst

Op vrijdag 9 februari 1996, wordt in het Auditorium van de Generale Bank, Kanselarijstraat 1, 1000 Brussel, een colloquium over de trust en de fiduciaire overeenkomst ingericht door het instituut voor Contractenrecht (K.U.Leuven) en het Centre de droit des obligations (U.C.L.).

Bijkomende informatie: mevr. E. Berckmans (tel. 016/32.52.03) of Centre de droit des obligations (010/47.47.35).

Programma

1. Algemeen deel

- De trust (prof. J. Herbots en prof. D. Philippe)
- De fiduciaire overeenkomst in continentaal Europa (Zwitserland, Frankrijk, Luxemburg, Duitsland, Liechtenstein) en de bestaande wetsontwerpen (prof. C. Witz).
- De fiduciaire overeenkomst in Quebec, in Amerikaans perspectief (prof. M. Cantin Cumyn).
- De trust en de fiduciaire overeenkomst in het I.P.R. (Het Haagse Trustverdrag) (prof. C. Jauffret-Spinosi).
- De trust en de fiduciaire overeenkomst in het fiscaal recht (prof. A. Haelterman).

2. Bijzonder gedeelte

- Administratiekantoren, beleggingsfondsen en portageovereenkomsten (prof. K. Geens).
- Fiduciaire eigendom tot beheer (prof. E. Dirix).
- Erfrechtelijke aspecten; overdracht van een KMO (prof. F. Bouckaert en prof. J.L. Ledoux).
- De zekerheden (prof. F. T. Kint).

3. Algemeen besluit: prof. J.-L. Duplat.